Deceniul al șaptelea poartă vizibil amprenta PROGRESULUI

de I. FÎNTÎNARU

Ne-am obișnuit să decupăm istoria în secole și secolele în decenii. Este, desigur, o împărțire arbitrară, căci marile diviziuni ale timpului istoric n-au fost marcate de date calendaristice, ci de evenimente epocale. Secolul al XIX-lea — văzut ca apus al feudalismului și ascensiune a burgheziei — n-a început la 1 ianuarie 1801, ci la 14 iulie 1789, o dată cu căderea Bastiliei. Secolul al XX-lea — care se definește esențialmente ca epocă a trecerii societății de la capitalism la socialism — nu a debutat la 1 ianuarie 1900, ci la 7 noiembrie 1917, prin salvele „Aurorei".

12 aprilie, 1961. Omul a pătruns în cosmos. Primul Columb al aștrilor s-a numit Iuri Gagarin.

21 iulie, 1969. ...„Un pas mic pentru mine, unul uriaș pentru omenire..." Neil Armstrong, primul om care a pus piciorul pe solul lunar.

Dacă trecem la decenii, domnia arbitrarului începe chiar cu definirea lor convențională. Anglo-saxonii le desemnează prin cifra zecilor. Ei spun: anii '30, anii '40, anii '50 etc. „The Sixties" este deceniul 1960-1969. Drept care, ei au marcat încheierea deceniului la sfîrșitul anului trecut. Alții socotesc că primul deceniu al secolului începe cu 1901 și se încheie cu 1910. Perioada 1961-1970 formează ca atare deceniul al șaptelea. Opțiunea noastră în favoarea acestei divizări decenale are ca argument solid acela că planurile de dezvoltare ale României, ale altor țări socialiste, sînt eșalonate în același mod: am avut cincinalul 1961-1965, încheiem acum cincinalul 1966-1970. Iar planurile de perspectivă le concepem pe intervale decenale: 1961—1970, 1971-1980. Să fim deci de acord că acum, la sfîrșitul lui 1970, ne aflăm la o asemenea cumpănă a vremii cînd deceniul al șaptelea al secolului XX se încheie, începe al optulea.

Dar, în definitiv, la ce bun această jalonare a scurgerii vremii? An de an încheiem socoteli, facem bilanțuri, căutăm să descifrăm ce va aduce anul următor în viața personală, a țării, a societății umane. Altceva este însă cînd analiza se face pe o perioadă decenală. De la o cotă de zece ori mai înaltă, privirea cuprinde un orizont mult mai larg, trăsăturile dominante ale etapei apar mult mai pregnant și, implicit, oferă elemente mult mai exacte pentru prognoza viitorului.

Biafra. Peste un milion de bărbați, femei și copii au murit în doi ani, cei mai mulți de foame, într-un tragic război fratricid, alimentat de sechelele colonialismului ca și de neocolonialiști.

Deceniul al şaptelea

A ÎNCEPUT ERA ASTRALĂ

Două date memorabile străjuiesc în mod simbolic ca doi poli începutul şi sfîrşitul acestui deceniu şi-i conferă o originalitate fără precedent în istorie, o aureolă nepieritoare: *12 aprilie 1961* şi *21 iulie 1969*. În acea primăvară a lui 1961, un pămîntean, cetăţeanul sovietic Iuri Gagarin, efectua pentru prima dată un zbor în cosmos, inaugurînd era călătoriilor omului în spaţiile interplanetare.

În vara lui 1969, se petrecea cea de-a doua performanţă epocală: astronautul american Neil Armstrong — care împreună cu Aldrin şi Collins forma echipajul trenului aerospaţial „Apollo-11" — a pus pentru prima oară piciorul pe Lună, rostind: *„Un pas mic pentru mine, unul uriaş pentru omenire"*. Unul dintre cele mai fantastice visuri milenare ale omenirii era înfăptuit!

Deceniul nu are numai meritul de a fi împins considerabil limitele geografiei, dar şi pe acela de a fi forţat limitele anatomiei umane. S-au înregistrat miraculoase premiere biologice: prima transplantare a inimii, efectuată de prof. Barnard, izolarea genei într-un laborator de la Harvard, fecundarea într-o eprubetă a unor ovule umane de către savanţi britanici.

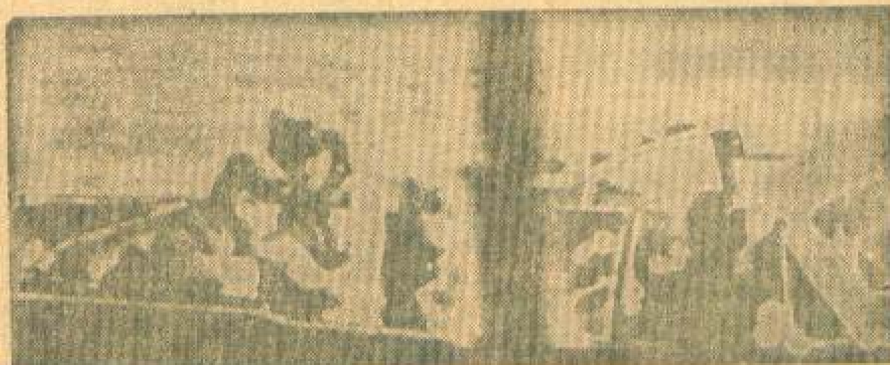
„Secolul atomului" merită recunoscut ca atare nu prin „ciuperca de la Hiroshima", ci prin atomocentralele electrice, izotopii şi alte aplicaţii paşnice ale energiei nucleare, apanaj al acestui deceniu. Cibernetica, automatica, chimia modernă au făcut în acest deceniu paşi uriaşi, deschizînd inestimabile perspective de sporire a avuţiei materiale şi a vieţii spirituale a oamenilor. Enumerarea este doar exemplificativă şi nu are drept scop decît să sugereze infinitele piste deschise progresului contemporan în deceniul încheiat.

S.O.S.-URI JUSTIFICATE?

Pe unii descoperirile şi perspectivele civilizaţiei contemporane nu numai că îi uluiesc, dar îi şi înspăimîntă. Scriind despre deceniul 1960—1969, Françoise Giroud îşi intitulează articolul din „L'Express": *„La ce bun progresul?"* Alţii, ca Gérard Bonot, scriu de-a dreptul despre *„Angoasa progresului"*. Alarma nu este doar... filozofică. La pro-

Africa — „uriaşul adormit" — şi-a dezdoit grumajii. Nu fără sacrificiile unora dintre cei mai buni fii ai săi, între care Patrice Lumumba. ▶

Asasinatul de la Dallas. Victima — preşedintele S.U.A. Autorul? Lee Harvey Oswald şi Jack Ruby au dus cu ei în mormînt o taină care nu se ştie dacă va fi dezlegată vreodată.

punerea Suediei, O.N.U. a luat hotărîrea de a se convoca o conferinţă internaţională pentru a studia „pericolele" pe care viaţa modernă le face să planeze asupra omenirii.

„S.O.S."-ul vizează mai ales o serie de probleme serioase pe care civilizaţia industrială a acestui deceniu le-a conturat: poluarea atmosferei, accidentele provocate de „explozia" automobilistică (130 milioane automobile în 1960; 220 milioane în 1968), creşterea maladiilor psihice, despăduririle care ameninţă viaţa cu lipsa de oxigen. Sînt, desigur, probleme reale, dar nu insolubile. Savantul atomist american Glenn T. Seaborg susţine cu autoritate ştiinţifică că problemele menţionate şi multe altele „apar ca imperative covîrşitoare, dar intră în posibilităţile de realizare pînă la urmă".

Există însă probleme şi mai grave pe care deceniul nostru le lasă

„Războiul de şase zile" durează de circa... trei ani. Ani în care s-a dovedit că nu există decît o singură soluţie: reglementarea politică!

moştenire perioadei următoare. Sînt acelea care decurg din faptul că acest deceniu n-a cunoscut doar culmi, dar şi abisuri, că n-a soluţionat, ci, dimpotrivă, a accentuat contradicţii din cele mai flagrante, disparităţi şi decalaje strigătoare la cer. Este un fapt că majoritatea populaţiei globului continuă să tră-

iască în condițiile unei teribile subdezvoltări. „Primul deceniu de dezvoltare" (1961-1970), departe de a se fi soldat cu o creștere adecvată a ponderii „lumii a treia" în producția și economia mondială, a adîncit prăpastia care separă pe cei „săraci" de cei „bogați". Pe pămînt mor încă de foame — după unele statistici — 10 000 de oameni zilnic. Pentru producerea de arme clasice și nucleare, acumulate în cantități care pot distruge de zeci de ori Terra noastră, se cheltuiesc sume care sporesc într-o spirală fantastică (sub 100 miliarde dolari la începutul deceniului — circa 200 miliarde în prezent). Dacă numai o cincime din aceste sume ar fi fost utilizate în scopul progresului economic și social al tinerelor state independente, acestea ar fi putut atinge în următorul deceniu — teoretic vorbind — nivelul de dezvoltare al unor țări avansate din Europa occidentală.

În mod incontestabil, acestea sînt probleme extrem de acute, care rămîn ca o grea ipotecă asupra deceniilor viitoare. Persistența acestor probleme, căile soluționării lor țin de sfera politicului, sînt puternic influențate și strîns dependente de dezvoltarea socială contemporană.

Epocă nouă în chirurgie. În pieptul pacientului bate... o inimă nouă, a unui semen al său. Operația-transplant aprinde speranțe nu numai în inimile cardiacilor.

▼

FORȚELE ÎNAINTATE PRECUMPĂNESC

Dezvoltarea progresistă a umanității își croiește drum printr-o titanică înfruntare între forțele înaintate ale societății, pe de o parte, și forțele retrograde, reacționare, care se opun mersului înainte. În deceniul încheiat, această confruntare a fost extrem de complexă, de tumultuoasă, de agitată. Succese remarcabile au fost înscrise pe linia promovării aspirațiilor înaintate ale oamenilor — dar și înfrîngeri temporare, într-o zonă sau alta; evenimente pozitive s-au interferat cu momente de recul, fluxul cu refluxul, ofensiva cu defensiva. Tră-

Mai 1968. Poliția invadează Sorbona. Baricade pe străzile Parisului. 10 milioane de greviști. Mobilul? Contestare, cerințe de înnoire ce se manifestă în întreaga lume occidentală.

Deceniul al șaptelea

gînd linia și adunînd algebric, plus cu minus, care este rezultanta istorică? Se poate vorbi de o tendință dominantă în desfășurarea vieții internaționale? În mod incontestabil, da! Caracteristica fundamentală a evoluției în deceniul încheiat, ca de altfel în întreaga perioadă postbelică, rezidă în aceea că forțele progresiste s-au aflat în ascensiune, că influența lor în viața politică actuală se accentuează continuu.

În mod cert, nu puține evenimente din acest deceniu au exprimat tentativele cercurilor imperialiste de a-și menține sau redobîndi privilegiile, pozițiile de dominație, de a frîna lupta pentru transformări sociale progresiste. Cronica include nenumărate fapte de acest gen — de la acțiunile agresive împotriva Cubei socialiste la atentatele împotriva independenței Congoului; de la activitatea militară a N.A.T.O. în Europa la debarcările marinarilor americani în Republica Dominicană; de la amestecul C.I.A. în comploturile reacționare din Indonezia, Grecia, Cambodgia la omuciderea absurdă din Biafra — totul culminînd cu cel mai flagrant și mai brutal act de intervenție, care a marcat cu o dîră roșie de sînge întregul deceniu, războiul de agresiune împotriva poporului vietnamez, escaladat apoi la întreaga peninsulă indochineză.

Denotă oare asemenea fapte că imperialismul a devenit mai puternic? Hotărît, nu!

Cel mai edificator argument în această privință rămîne Vietnamul; în pofida uriașelor mijloace financiare, a unor efective de peste 600.000 de militari înzestrați cu cele mai moderne mijloace de luptă, a antrenării unor mari forțe mercenare, agresorul nu numai că n-a izbutit să îngenuncheze poporul vietnamez, dar a trebuit să recunoască deschis că nu poate obține victoria militară și s-a văzut nevoit să ia loc la masa tratativelor.

În impasul din Indochina se reflectă schimbările profunde care s-au petrecut în pozițiile politice ale principalei puteri capitaliste: Statele Unite. Întregul deceniu 1961-1970 s-a scurs în principala țară a lumii capitaliste sub semnul instabilității economice, al mișcărilor sociale și acțiunilor de masă desfășurate împotriva continuării războiului din Vietnam, pentru o politică de pace, pentru drepturile oamenilor de culoare. Firește, atentatele cărora le-au căzut victime președintele Kennedy și fratele său, senatorul Kennedy, lideri ai mișcării pentru drepturi civile ca Martin Luther King au fiecare cauze specifice și propria sa notă „enigmatică", dar și un numitor comun în iritarea pe care o încearcă reacțiunea față de o evoluție contrară dorințelor și așteptărilor ei.

Dincolo de hotarele S.U.A., deceniul a înregistrat fapte care, la un loc, conturează un curent tot mai accentuat împotriva hegemoniei americane. Concludente au fost în acest sens manifestările centrifuge din cadrul N.A.T.O., a căror expresie pregnantă a fost ieșirea Franței din organismele integrate ale acestui bloc militar, bloc care, de altfel, a cunoscut în tot cursul deceniului convulsiile unei crize iremediabile.

De la negocierile „rundei Kennedy", ale căror concluzii au rămas pe hîrtie, la „războiul textilelor" din ultima vreme dintre S.U.A. și Piața comună, de la trîntirea ușii în fața Angliei, care solicită din 1962 intrarea în comunitatea vest-europeană, și pînă la actualele negocieri de la Bruxelles în aceeași problemă, care se anunță îndelungate și dificile — totul a evidențiat ascuțirea, în cursul deceniului, a contradicțiilor și rivalităților interimperialiste.

UN IMENS POTENȚIAL REVOLUȚIONAR

Mutațiile intervenite în raportul mondial de forțe în cursul deceniului care se încheie sînt determinate, o dată cu slăbirea forțelor reacționare, de consolidarea și avîntul forțelor progresiste, revoluționare, de intrarea în arenă a noi și noi forțe care, într-un fel sau altul, se opun politicii de dictat și de dominație a imperialismului, favorizează pacea.

Cele 14 state socialiste din Europa, Asia și America Latină au

19 martie, 1970, Erfurt. Cei doi premieri: Willi Stoph (R.D.G.) și Willy Brandt (R.F.G.) își dau mîna pentru prima oară. Moment istoric în existența celor două state germane, în normalizarea relațiilor intereuropene.

sit în etapa construcției societății socialiste multilateral dezvoltate.

Prin potențialul lor uman și material, prin acțiunile îndreptate în apărarea intereselor de pace și progres ale omenirii, țările socialiste exercită o înrîurire determinantă asupra evoluției vieții internaționale. Nu încape îndoială că această influență ar fi fost mai puternică, rezultatele luptei antiimperialiste mai importante, dacă între unele țări socialiste și între unele partide comuniste nu ar fi domnit neînțelegeri și dezbinare. Tocmai de aceea depășirea dificultăților, întărirea unității, bazată pe norme de relații principiale, cu adevărat internaționaliste, rămîn imperative esențiale ale vremii noastre.

PENTRU A FI SUVERANE ÎN CASA LOR

Există destule temeiuri pentru a califica perioada 1960-1970 ca „de-

Jaloane în întărirea unei prietenii cu vechi tradiții, contribuții remarcabile la destinderea europeană: convorbirile De Gaulle — Ceaușescu la București și convorbirile Ceaușescu — Pompidou la Paris.

▼

urcat cu fiecare an noi trepte în dezvoltarea lor economică și culturală, au menținut un ritm înalt de creștere.

În ultimii 8 ani, producția industrială a U.R.S.S. a crescut de peste două ori, ea reprezentînd acum aproape o cincime din aceea a întregii lumi. Progresele multilaterale ale Chinei populare au fost concludent ilustrate de lansarea cu succes a primului satelit artificial al pămîntului. Pentru România, cei zece ani au fost ani de adînci transformări în economia țării, în structura societății, în viața poporului. Dacă ținem seama că pe parcursul deceniului au avut loc asemenea evenimente istorice — congresele al IX-lea și al X-lea ale P.C.R. — cu adîncile lor rezonanțe în viața socială, se poate spune că deceniul a fost perioada cea mai fecundă din dezvoltarea României postbelice. Sub conducerea Partidului, a Comitetului lui Central, în frunte cu tovarășul Nicolae Ceaușescu, am pă-

Deceniul al șaptelea

Eveniment memorabil în cronica prieteniei româno-sovietice: semnarea, la 7 iulie, a Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală între Republica Socialistă România și Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste.

cenIul decolonizării". Numai în primul an al acestei perioade pe harta Africii au apărut 17 noi state independente. În anii următori și-au proclamat independența politică noi state, ridicînd la circa 70 numărul celor care au dobîndit în perioada postbelică acest statut.

Intervenția armată în Congo (Kinshasa), loviturile de stat reacționare din Ghana și din alte cîteva țări, sprijinirea regimurilor rasiste, presiunea economică și expansiunea monopolurilor — iată piese din arsenalul care a fost pus în joc de forțele colonialismului și neocolonialismului pentru a zădărnici avîntul mișcării de eliberare. Lupta a fost grea; n-au lipsit sacrificiile; dar în această luptă — care nu s-a încheiat și care mai comportă încă destule riscuri — succese remarcabile au obținut forțele de eliberare.

Popoarele din Angola, Mozambic, Guineea-Bissau, Zimbabwe, Namibia, repurtează victorii în lupta cu arma în mînă împotriva alianței dintre colonialiști și regimurile rasiste din Africa de Sud. Alegerile din Chile, evenimentele din Peru și Bolivia, unde măsuri de naționalizare au fost însoțite de reforme cu caracter progresist, de o afirmare puternică a forțelor de stînga împotriva reacțiunii, sînt caracteristice pentru tendințele pozitive, manifestate pe continentul latino-american, dar și în alte țări afro-asiatice, din Orientul Apropiat și Mijlociu, spre transformări cu caracter progresist. În mod incontestabil, niciodată n-a fost mai viguroasă și mai combativă ca în acest deceniu voința popoarelor de a-și apăra și consolida independența, de a trăi în libertate, deplin stăpîne pe destinele lor!

CONTESTAREA RÎNDUIELILOR PERIMATE

Greve de amploare fără precedent în Italia, Franța, Spania, Japonia, uriașe demonstrații ale oamenilor muncii, ale studenților și altor pături sociale în țările menționate, ca și în Turcia, R.F. a Germaniei, Portugalia, Chile, Argentina, Brazilia, au punctat deceniul scurs cu ample bătălii politice de masă, soldate cu întărirea forțelor progresiste. În aceste lupte a crescut influența partidelor comuniste. În alegerile din Italia, Japonia, India, ele au dobîndit semnificative cîștiguri electorale; în Finlanda, comuniștii fac parte din guvern.

În direcția dezvoltării progresiste, pașnice, a omenirii au acționat, în acest deceniu, cu o intensitate remarcabilă, forțe de mare diversitate — masele țărănimii, intelectualitatea, organizațiile sindicale, de femei, alte pături interesate în eliminarea primejdiei războiului, în asigurarea progresului economic și social.

Un cuvînt special se cuvine spus despre prezența în arena luptei politice a generației tinere; ar fi nedrept să se lipească asupra deceniului — așa cum fac unii analiști — eticheta „beat-generation" sau „deceniul mini-jupei". Fapt e că *„mai 1968"* în Franța, „roșii" din Germania occidentală, mișcările studențești din Turcia, America Latină, pe deasupra diversității de opinii, a confuziilor, au avut și au în comun ceea ce cu un cuvînt intrat în uz se numește *„contestare"*, adică dezaprobarea rînduielilor inumane și lipsite de perspectiva istorică, ale „societății de consum" (citește societatea capitalistă de azi), aspirația spre o organizare mai dreaptă a societății.

Desfășurarea vieții internaționale în perioada scursă a pus de asemenea în evidență faptul că, în țările capitaliste, partide și organizații democratice, personalități de cele mai diferite convingeri și orientări politice, filozofice, inclusiv șefi de state și guverne (pot fi citate cu titlu de exemplu numele a două personalități care au jucat un rol în acest deceniu — J.F. Kennedy și generalul De Gaulle), abordează în mod mai realist și lucid problemele vieții contemporane.

Fenomenele enumerate și multe altele sînt dovada deplasărilor considerabile ce s-au produs în cursul deceniului într-o direcție pozitivă. Sub înrîurirea acestor factori, la sfîrșitul lui se poate consemna faptul că, în pofida zigzagurilor și a crizelor acute ale vieții internaționale, un război mondial a putut fi evitat; mai mult, s-au conturat premise bune pentru a asigura cursul ulterior al evenimentelor pe făgașul destinderii și securității.

DE LA „RĂZBOI RECE" LA „ERA NEGOCIERILOR"

Ne amintim că deceniul 1961-1970 a debutat sub semnul „războiului rece", care a caracterizat desfășurarea evenimentelor în anii '50. În

(Continuare în pag. 106)

inventii... inventii... inventii...

de Dan LĂZĂRESCU

Reușite majore ale cercetării științifice aplicative românești confirmă fertilitatea liniei directoare care leagă cercetarea de practică, cu profunde implicații asupra progresului societății noastre socialiste.

Goethe spunea că invenția este sfîrșitul căutării, vrînd prin aceasta să arate că invenția este prefigurată în însuși actul căutării. Dar dacă pe vremea aceea actul căutării — cercetarea, cum i-am spune astăzi — era opera unor personalități izolate, iar rezultatul ei — descoperirea sau invenția — se năștea adesea ca rod al unei fericite întîmplări, în zilele noastre investigația științifică a căpătat o nouă dimensiune. Ea se interferează cu tehnologia, cercetarea de laborator se împletește cu practica producției — aceasta fiind, de fapt, și una dintre trăsăturile definitorii ale epocii contemporane.

Invenția însăși — acest prețios fruct al inteligenței omenești — este acum rezultatul unui efort colectiv, precis direcționat, avînd drept obiectiv rezolvarea unor necesități ivite în producție. Acesta este și sensul pe care îl dau investigațiilor lor în ultimii ani oamenii de știință, cercetătorii din țara noastră. De pe firmamentul inteligenței românești am ales, în rîndurile următoare, doar cîteva dintre reușitele ce ilustrează efortul general a cărui rezultantă este transformarea în tot mai mare măsură a științei într-o eficientă forță de producție.

VALENȚELE POLIETILENEI ROMÂNEȘTI

„Acum vreo 16—17 ani, profesorul Karl Ziegler din R.F.G. descoperea un procedeu care făcea posibilă polimerizarea etilenei la presiune normală. Metoda era deosebit de valoroasă, deoarece pînă atunci polietilena se putea obține numai la o presiune de 2 000 atmosfere și la o temperatură de circa 200 grade C. Procedeul Ziegler se fundamenta pe o excelentă idee: utilizarea unor catalizatori pe bază de alchili *) de aluminiu și tetraclorură de titan.

Metoda producerii polietilenei prin procedeul Ziegler a stîrnit un viu interes în lumea întreagă. În numeroase laboratoare a început să se studieze noua cale de polimerizare. Tema a fost abordată și de un colectiv al Centrului de cercetări de chimie organică al Academiei, condus de regretatul Costin D. Nenițescu. Cercetările laborioase întreprinse aici au dus la o concluzie surprinzătoare: veritabilul catalizator nu este, așa cum se crede, compusul de aluminiu, ci un produs organo-titanic ce rezultă din reacția dintre alchilii amintiți și tetraclorura de titan. Aceasta i-a condus pe cercetători la ideea că **orice** compus organo-metalic suficient de reactiv poate juca față de tetraclorura de titan același rol ca și alchilul de aluminiu. Încercările făcute cu diverși compuși au confirmat părerea savantului român, care a și obținut o serie de catalizatori foarte activi. Dintre toți, a fost ales amil-sodiul, căci acesta se poate produce printr-un procedeu mai convenabil decît alți catalizatori și cu un grad de periculozitate mai mic. Cu ajutorul lui s-a obținut un nou polimer, cu proprietăți diferite de polietilena Ziegler și cu calități deosebit de interesante, care lărgesc domeniul de utilizare a polietilenei. A fost numit „polietilena AS", de la inițialele amil-sodiului. Noua polietilenă a fost brevetată atît în țară, cît și peste hotare. De altfel, numeroase firme străine s-au interesat de acest material și de procedeul lui de obținere.

Polietilena AS, produsă la început într-o stație-pilot la Uzina chimică Dudești-ICECHIM, a dovedit importante calități în domenii diferite de aplicare, avînd o rezistență mecanică — în special la șoc — dintre cele mai bune. De asemenea, o însușire foarte importantă este rezistența la temperaturi între minus 100 și plus 200 de grade, la agenții oxidanți și la alți produși chimici, inclusiv la solvenți organici specifici. Ar fi dificil să enumerăm aici toate probele în timpul cărora polietilena românească și-a dovedit înaltele ei calități. Să ne oprim doar la cîteva dintre ele, care de altfel au și recomandat-o pentru a fi produsă la scară industrială.

DE LA BUCȘE LA DIZOLVAREA MEDICAMENTELOR ÎN ORGANISM

...Întreprinderile producătoare de carbid au multă bătaie de cap cu bucșele de bronz ale agregatelor de umplere a butoaielor în care se depozitează produsul amintit. Și aceasta pentru că doar după 40—50 ore de funcționare, bucșele se blochează. S-au înlocuit aceste piese cu bucșe din polietilenă AS, care au fost strunjite din bare, la un strung obișnuit. Luni de zile au fost utilizate fără a se bloca măcar o dată!

Polietilena AS s-a dovedit aptă de a înlocui și picările utilizate în industria textilă, la războaiele de țesut. Aceste piese, care sînt îndeobște confecționate din piele, se importau. Numai înlocuirea lor cu picăre din polietilenă AS aduce o economie anuală de 30 milioane lei. Din același material s-au făcut ventile pentru supapele de încărcare de la compresoare, care au fost încercate la uzina „Timpuri noi" sub sarcină, la temperatura de 140 grade, rezistînd perfect.

Foarte bune rezultate a dat noua polietilenă românească și în industria chimică, unde adesea materialele

*) Alchil: radical organic monovalent, provenit din eliminarea unui atom de hidrogen din molecula unei hidrocarburi parafinice.

inventii... inventii... inventii...

plastice sînt dizolvate de substanțele în mediul cărora lucrează. Astfel, la rafinăriile Ploiești, Brazi și Teleajen desalinatoarele electrice au fost dotate cu „izolatori de trecere" făcuți din această polietilenă, care nu s-au deformat nici cînd au lucrat la o tensiune de 35 kV (ceea ce, între altele, dovedește și calitățile dielectrice ale acestui material) într-un mediu de țiței încălzit la 80 de grade.

Aceeași polietilenă s-a dovedit a fi singurul material plastic din care s-a putut face, la Uzina chimică-Dudești, un turn de reacție care să reziste la mediul de carbonat de etilenă. Tot acolo s-a reușit și înlocuirea platinei de la serpentinele condensatoarelor destinate fabricării acidului fluorhidric, cu polietilena AS, care a rezistat foarte bine la un regim de lucru de 115 grade. De asemenea, la Combinatul de cauciuc din municipiul Gheorghe Gheorghiu-Dej, datorită utilizării acestui polimer, s-au putut diminua efectele intensului fenomen de coroziune ce apar la coloanele de alchilare.

Din aceeași polietilenă s-au mai făcut conducte pentru irigare, „mosoare" de transformator, difuzoare de radioficare, plase pentru pescuit, funii și parîme pentru nave și multe alte obiecte care s-au comportat excelent în toate condițiile. În sfîrșit, acest polimer s-a dovedit foarte util și în industria medicamentelor și nu numai pentru a înlocui unele piese ale agregatelor, ci pentru a intra chiar în compoziția unor produse farmaceutice.

Deoarece polietilena românească este ușor sterilizabilă (datorită temperaturii înalte de topire) și nici nu are efecte nocive asupra organismului, Institutul pentru controlul medicamentelor o recomandă ca liant la pastilarea diferitelor produse farmaceutice. Probele făcute au arătat că prin folosirea acestui polimer medicamentele capătă o stabilitate mult mai mare, tehnica pastilării se simplifică, iar dizolvarea medicamentelor în organism poate fi controlată.

Probabil că atunci cînd polietilena AS se va produce în cantități și mai mari, vor apărea și alte domenii de utilizare, unde ea va înlocui și alte materiale plastice sau metale.

ÎMPOTRIVA „CANCERULUI METALELOR"

Am amintit despre rezistența la coroziune a pieselor confecționate din noua polietilenă românească. Înlocuind metalele, materialele plastice constituie un mijloc important de combatere a acestui adevărat flagel care este coroziunea. Dar nu în toate cazurile metalul poate fi înlocuit. Tocmai de aceea, „cancerul metalelor" continuă să facă ravagii. Și acțiunea lui distructivă crește o dată cu dezvoltarea industriei: uzinele, se știe, aruncă în atmosferă cantități enorme de substanțe chimice gazoase, care transformă aerul într-un agent corosiv din ce în ce mai puternic. Statisticile arată că în țările cu o industrie foarte dezvoltată, unul din opt furnale lucrează pentru... coroziune. În general, din fiecare zece tone de metal produse în lume, una este consumată de coroziune. Și dacă ea ar ataca metalul **brut** n-ar fi atît de grav; un kg de metal neprelucrat costă foarte puțin. Dar „cancerul" acesta atacă cu furie metalele transformate în **utilaje**, care, prin forța împrejurărilor, lucrează, îndeobște, în medii corosive. Iar prețul unui kg de metal în acest caz este de **sute de ori mai mare**. Astfel, de pildă, în S.U.A. se înregistrează anual pierderi produse de coroziune ce depășesc 10 miliarde de dolari!

Enormele porți de oțel ale ecluzei de la Porțile de Fier sînt susținute de axe lungi de 22 m, realizate cu ajutorul unei invenții românești. Noua tehnică românească de galvanizare a pieselor metalice de dimensiuni mari — încoronată cu o medalie de aur la Salonul internațional al inventatorilor de la Bruxelles — este o noutate mondială în acest domeniu.

Mai este oare nevoie să insistăm asupra importanței cercetărilor ce se întreprind în domeniul combaterii coroziunii? La noi în țară, în „războiul" împotriva „cancerului metalelor" s-au angajat numeroase colective, printre care și cel al Catedrei de tehnologie chimică organică de la Institutul politehnic din București, condusă de prof. dr. Iosif Drimuș. Colectivul de aici s-a specializat în sintetizarea inhibitorilor de coroziune — problemă relativ nouă pe plan mondial, studiul în acest domeniu fiind în plină desfășurare.

Inhibitorii de coroziune, adăugați mediului corosiv, au darul de a încetini sau chiar de a suprima efectul dăunător. Pentru cazurile cînd coroziunea se datorează unor microorganisme ce atacă metalul (există și astfel de „microbi"!), se utilizează așa-numitele biocide.

Specialiștii de la Institutul politehnic au elaborat, pînă acum, cîteva tipuri de inhibitori, cunoscuți sub numele comercial de SINTAM, meniți a diminua acțiunea corosivă a acidului clorhidric, a microorganismelor, a salinității apei de mare etc. Calculele arată că, de pildă, prin utilizarea produsului SINTAM-12 (cel care poate reduce efectul corosiv al acidului clorhidric) viața unor utilaje crește de 30 de ori. Totodată, s-a mai calculat că asemenea inhibitori pot aduce industriei țării noastre economii ce depășesc 15 milioane lei anual.

Acești inhibitori vor fi produși de Combinatul petrochimic de la Brazi, întreprindere cu care colectivul catedrei amintite conlucrează de mulți ani în cele mai bune condiții.

PENTRU PORȚILE DE OȚEL DE LA PORȚILE DE FIER

Inhibitorii de coroziune sînt foarte eficienți atunci cînd e vorba de un mediu relativ limitat. Dar ce te faci cînd o piesă metalică trebuie să stea veșnic în bătaia apelor Dunării? Ce cantități de substanță ar

trebui turnate, clipă de clipă, în apele fluviului pentru a evita corodarea unor utilaje și piese metalice menite să lucreze implantate în acest mediu lichid și în continuă mișcare ? ! Sau se pot oare confecționa din mase plastice asemenea axe enorme cum sînt cele ce susțin uriașele porți ale ecluzelor de la Sistemul hidroenergetic și de navigație de la Porțile de Fier ? Axele acestea n-au mai puțin de 22 m în lungime, iar diametrul lor e de 300 mm. Soluția aleasă de constructorii ecluzei a fost cea clasică : cromarea. Era însă nevoie de un cromaj foarte dur, ca să reziste nu numai la corodare, dar și la eroziunea produsă de impuritățile purtate de ape.

Procedeul de acoperire cu crom a axelor se cunoaște de mult ; el se realizează pe principiul galvanizării. Numai că piese de asemenea dimensiuni n-a mai cromat nimeni, niciodată. Constructorii au apelat la specialiștii Institutului de cercetări pentru tehnologia construcțiilor de mașini din București. Chiar de la început aceștia au fost puși în fața unei dileme, căci existau două căi de rezolvare : fie să se construiască o uriașă baie de galvanizare, dotată cu un enorm redresor de curent de 60 000 A (ceea ce ar fi sporit mult prețul de cost, fără să mai punem la socoteală că o asemenea tijă — sprijinită doar în două puncte — s-ar fi curbat), fie să se cromeze pe porțiuni. În acest din urmă caz — arată literatura de specialitate — există riscul ca straturile să se suprapună și, după un timp, să se exfolieze ca... foile unei verze ; apoi, acele locuri s-ar fi îngroșat și ar fi necesitat prelucrări complexe etc.

Din cele două căi posibile, cercetătorii au ales-o... pe a treia. Aceea a unei abordări noi și curajoase a problemei ce li se punea. Studiul amănunțit a dus la realizarea unei instalații originale, dotată cu un sistem special de galvanizare, care permite cromarea pe porțiuni, dar fără nici un fel de suprapunere.

Pentru partea electrică a agregatului de cromare, cercetătorii de la I.C.T.C.M. s-au adresat colegilor lor de la Institutul de cercetări și proiectări pentru industria electrotehnică. Parametrii pe care trebuia să-i aibă instalația erau la fel de neobișnuiți ca și piesele ce urmau să fie cromate. Cele mai mari băi de galvanizare consumă un curent de cel mult 2 000 A ; în cazul acesta era nevoie de 15 000 A. Trebuie să mai arătăm că nici o firmă străină la care s-a apelat inițial n-a vrut să-și asume o lucrare de o asemenea amploare, și încă într-un timp relativ scurt (circa 18 luni — se specifica în cerere).

Totuși instalația trebuia făcută ! Preluînd sarcina, un grup de cercetători de la I.C.P.E. au rezolvat-o în... 5 luni. Dar pentru aceasta au trebuit și ei să renunțe la orice soluție „clasică" și să adopte o cale pe care unii o considerau chiar contraindicată. Riscul era, desigur, mare : nimeni, nicăieri nu mai procedase astfel.

Nu putem intra aici în detalii tehnice, dar fapt e că cei ce la început nu avuseseră încredere au trebuit să recunoască, în fața faptelor, că instalația a funcționat (funcționează și astăzi), iar porțile ecluzelor se sprijină pe imense axe cromate. S-a demonstrat astfel și pe plan teoretic că soluția tehnică abordată cu curaj de cercetătorii români este pe deplin posibilă în practică.

Să mai adăugăm că operația de cromare a costat cu două milioane de lei mai puțin decît se prevăzuse, iar instalația a fost distinsă, în primăvara lui 1969, cu medalia de aur la Salonul internațional al inventatorilor de la Bruxelles.

Agregatul, firește, n-a fost părăsit. El funcționează la Reșița, unde este utilizat la cromarea unor piese mari (desigur, nu atît de mari ca cele de la Porțile de Fier), care înainte nu se puteau galvaniza la noi în țară.

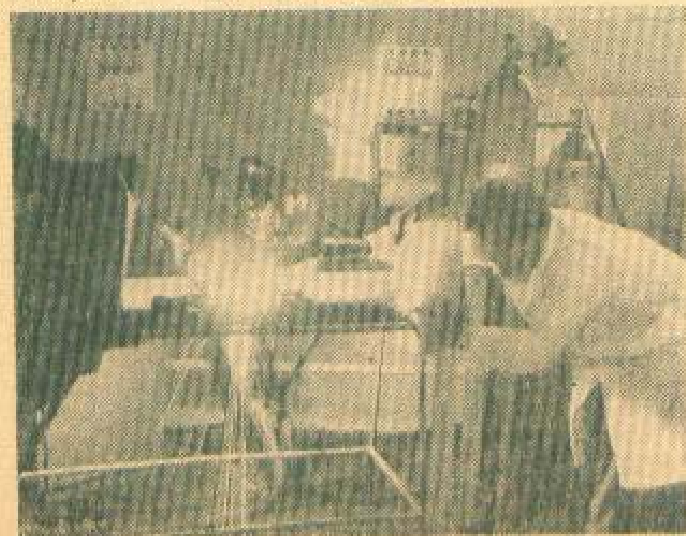
MAȘINI „UNSE" CU AER !

Agregate cel puțin la fel de neobișnuite am văzut și într-unul din laboratoarele Institutului de mecanica fluidelor „Traian Vuia". Insolitul rezidă aici nu în dimensiunile nemaipomenite, ci în lubrifiantul utilizat pentru a diminua (sau elimina) frecarea dintre piesele ce le compun. Căci aceste mașini sînt „unse" cu... aer.

Firește, nu trebuie să fii chimist pentru a-ți da seama că între ulei și aer există o deosebire uriașă. Pentru fizicieni însă atît uleiul lubrifiant (ca orice lichid), cît și aerul (ca orice gaz) reprezintă medii fluide. Atunci n-ar putea fi utilizate și gazele în calitate de lubrifiant ? Ba da. Dar pentru aceasta ar trebui create între părțile mobile ale unui agregat o fină membrană („pernă") de aer.

Așa au și procedat cercetătorii Institutului de mecanica fluidelor „Traian Vuia". În laboratoarele de aici s-au realizat o serie de agregate bazate pe acest principiu. Este vorba, printre altele, despre cîteva electromotoare care ating între 3 000 și 23 000 rotații pe minut. Cum se formează pelicula de aer, căci gazul nu aderă la metal, ci „evadează" pe unde-și găsește loc ? Aceste agregate au lagărele de o construcție specială, care permite formarea „pernei" de aer între părțile mobile și imobile. Ce-i drept, în timp ce motorul funcționează, în locurile unde se produce o anumită presiune aerul caută să „zboare". Totodată, în partea opusă, datorită vitezei, se formează un spațiu rarefiat în care aerul se întoarce. Cercetătorii au realizat și alte agregate în care nu există lagăre ce se rotesc la viteze mari. De pildă, un fel de „sanie" pe care muncitorii pot transporta piese foarte grele. Aici pelicula lu-

La 40 000 de grade „cuțitul" de plasmă — manevrat, în fotografie, de inventatorul lui, ing. Alexandru Vas, de la Centrul de sudură și încercări la oboseală din Timișoara — taie metalul ca... untul.

invenții... invenții... invenții...

brifiantă se formează — ca la „mașinile cu pernă de aer" — cu ajutorul unui compresor. Cu toate că poartă greutăți mari, „sania" se deplasează foarte ușor ; efectiv, e de ajuns s-o împingi cu un deget ca să se pună în mișcare...

Trebuie spus că mașinile „unse" cu aer au, față de cele cu lubrifianți „clasici", o serie de avantaje care le fac, în anumite condiții, de neînlocuit : ating (mai ales motoarele electrice) viteze foarte mari cu un consum minim de energie ; între piesele lor frecarea se reduce aproape la zero (prin urmare și uzura detaliilor componente) aerul fiind un mediu compresibil, amortizarea vibrațiilor este îmbunătățită, ceea ce duce la creșterea preciziei de prelucrare la unele mașini unelte ; totodată aceste agregate „unse cu aer" pot lucra în medii chimice și radioactive unde lubrifianții obișnuiți n-ar rezista etc. Tocmai de aceea, agregatele acestea își găsesc o largă utilizare la mașinile centrifuge, la unele tipuri de războaie de țesut (ale căror piese, de obicei, se uzează foarte rapid), la mașinile de rectificat, în instalațiile nucleare, la aparatele de înaltă precizie (cum sînt, de pildă, giroscoapele din sistemul de dirijare a navelor cosmice), la aparatele de măsură etc.

SUB ARCUL DE PLASMA

Așadar, aerul poate deveni lubrifiant... Cine își mai închipuie astăzi că gazul atmosferic e bun doar la respirat ? El poate fi material de construcție (pentru „clădiri" gonflabile de tipul celei în care IFA și-a prezentat exponatele la EREN—69), materie primă pentru chimie, poate pune în mișcare agregate ce produc curent electric sau poate... suda metale.

Am întîlnit asemenea aparate de sudură la uzinele „Grivița roșie" ; le-am văzut în diverse variante și la locul lor de origine — Centrul de sudură și încercări la oboseală din Timișoara. N-am amintit întîmplător de „Grivița roșie" : aparatul își are originea într-o cerere venită de la această uzină bucureșteană.

...Acum cîțiva ani, întreprinderea bucureșteană primise o comandă pentru construirea unor utilaje destinate fabricilor de îngrășăminte chimice. Aceste instalații conțineau piese ce trebuiau confecționate din oțeluri inoxidabile. Asemenea oțeluri nu se pot însă tăia decît în jet de plasmă sau cu un sistem de sudură care utilizează o pulbere de o anumită compoziție. Amîndouă metodele erau costisitoare, căci trebuiau importate atît instalațiile, cît și gazul inert (argonul) cu care funcționau aparatele cu plasmă sau — respectiv — pulberea necesară celuilalt sistem de tăiere. Pentru prima urgență s-a și importat o instalație de tăiere cu plasmă, precum și argonul necesar. Totodată însă, uzina s-a adresat și cercetătorilor timișoreni, care tocmai începuseră studii privind sudura în gaz ionizat (plasmă).

Cererea venită din uzină a impulsionat investigațiile. Obiectivul principal : găsirea unei posibilități de a înlocui argonul cu un alt gaz mai ușor de procurat și deci mai economic. Natura gazului plasmogen utilizat depinde însă de duza aparatului — mai exact de forma ei. Studiind diverse variante, cercetătorul Alexandru Vas a reușit să obțină o astfel de geometrie a duzei care să permită folosirea unui gaz banal : azotul.

Instalația a fost executată de Uzina de reparații din Timișoara și remisă întreprinderii bucureștene. Aici a trecut cu succes primele „probe de foc", direct în producție. În acest timp, la Timișoara cercetările continuau cu o intensitate sporită. Curînd a fost realizat încă un tip de aparat, unde plasma este concentrată și mai puternic datorită unui cîmp magnetic ce creează în jurul ei un fel de inel invizibil, dar care „disciplinează" jetul de foc. Apoi s-a introdus încă un gaz pentru o focalizare suplimentară. Iar acest gaz nu este altceva decît obișnuitul aer !

O dată cu perfecționările aduse, aparatul de tăiere cu plasmă devenea tot mai productiv dar, totodată, mai puțin pretențios în privința gazului plasmogen. Acum el atinge temperaturi între 10 000 și 40 000 grade Celsius, funcționînd doar cu azot. Și nu din cel pur, ci rezidual, rezultat din fabricația oxigenului. Ba, dacă e nevoie, poate lucra și cu aer (dar, firește, producînd o flacără mai puțin caldă).

MEDALIA DE AUR A SALONULUI INVENTATORILOR

Desigur, aparate de tăiere cu jet de plasmă care să utilizeze aerul — sau componente ale lui — au fost încercate și în alte țări. Rezultatele obținute acolo nu prezintă însă interes deosebit, deoarece din cauza acțiunii oxigenului duzele se distrug în circa **două ore**. Instalația românească este singura care a reușit să atingă performanțe de peste 200 de ore de lucru efectiv, utilizînd aerul sau azotul ca gaz plasmogen. Aceste calități, de altfel, i-au și adus medalia de aur a Salonului inventatorilor de la Viena (1969), precum și brevetele a numeroase țări, din S.U.A. și pînă în Japonia.

Însușirilor amintite ale „generatorului de plasmă cu focalizare magnetică și cu admisie suplimentară de gaz" (denumirea sub care e cunoscută amintita instalație) li se adaugă faptul că jetul lui poate tăia plăci de oțel inoxidabil sau de aluminiu groase de 65 mm. Datorită vitezei mari cu care se desfășoară operația, tăietura obișnuită este foarte fină și nu necesită prelucrări ulterioare, deoarece structura metalului nu are timp să se deterioreze (ca urmare a temperaturii foarte înalte la care e supusă). Și încă un „amănunt", care nu poate fi lăsat deoparte : costul instalației (care va fi produsă de uzina „Electrotehnica" din Capitală) reprezintă **jumătate** din cel al aparatelor importate. Fără să mai punem la socoteală prețul insignifiant al azotului utilizat ca gaz plasmogen.

În laboratoarele centrului de cercetări timișorean am văzut un tip și mai nou de generator de plasmă, destinat nu numai tăierii metalelor, ci și sudurii. Pentru această din urmă operație se utilizează o duză cu o geometrie specială. Noile aparate de tăiere sînt așteptate în uzinele care au utilizat pînă acum cu succes și primele tipuri de generatoare cu plasmă.

„Fulgerul" a fost domesticit...

„SLEGS VIR BLANKES" — în cifre și fapte

de Venera ANGHEL

„Slegs vir Blankes" (rezervat pentru albi) e asociația de cuvinte cel mai frecvent întîlnită în Africa de Sud: în școli, restaurante și trenuri, în autobuze, pe străzi, în teatre și parcuri, în închisori și chiar toalete publice și te cutremuri văzînd pînă și cimitirele conformîndu-i-se...

„Slegs vir Blankes" depășește însă limitele unei simple expresii obsedante, ajungînd la rangul de deviză în R.S.A. și, implicit, în țările care situează rasismul la baza politicii lor. Este un fel de cuvînt de ordine al acelor grupuri pentru care „calitatea" omului se află în raport invers proporțional cu cantitatea pigmenților prezenți în epidermă.

Concentrată într-un singur cuvînt, expresia devine „apartheid", ceea ce în limba afrikaans înseamnă „dezvoltare paralelă și separată", formulare aparent inofensivă care ascunde însă un adevărat sistem de concepții, legi, instituții și practici rasiale, menite să asigure supremația albilor asupra populației de culoare.

Doctrina dezvoltării separate și paralele a fiecărei rase în zone geografice separate a fost teoretizată ca atare de fostul premier sud-african, Hendrik Verwoerd, iar după asasinarea acestuia, succesorul său, Balthazar Johannes Vorster, și-a asumat sarcina de a o „adînci și moderniza". În același timp, apartheidul este aplicat în Namibia sau Africa de Sud-Vest, teritoriu aflat, în ciuda recomandărilor O.N.U., sub

▲
◄ *Apartheidul în acțiune, în toalete publice, în gări etc.*

administrația sud-africană, e tot mai extins în Rhodesia — unde regimul minoritar al lui Smith, prin adaptarea unor măsuri conforme spiritului apartheidului, îi pregătește terenul pentru deplina oficializare — și se mai poate întîlni în coloniile portugheze din Africa (Angola, Mozambic, Guineea-Bissau).

CE ÎNSEAMNĂ APARTHEIDUL?

Majoritatea covîrșitoare a muncitorilor negri din R.S.A. primesc salarii de zeci de ori mai mici decît colegii lor albi. Conform unor statistici ale O.N.U., 60 la sută din populația sud-africană de culoare nu știe ce e o masă ca lumea, 17 la sută se află într-o stare de subnutriție totală. Indicele mortalității infantile este cel mai ridicat din lume: 200 la mie în oraș, între 300 și 400 la mie în localitățile rurale. După statisticile oficiale, din cauza condițiilor de trai, 45% dintre negrii sud-africani nu depășesc 16 ani.

*

Pe stradă zăcea un om alb, grav accidentat — relatează scriitorul suedez Per Wästberg. Din mulțimea curioșilor se desprinde un tînăr a-

SLEGS

VIR

BLANKES

Oglinda fidelă a nivelului de trai al unui muncitor (miner) din Republica Sud-Africană — locuința.

Metodele poliției de a asigura „dezvoltarea separată a raselor". ▶

frican. „Sînt medic" — spuse el, apropiindu-se în grabă de rănit. A fost pălmuit și dat la o parte, iar rănitul s-a stins pe șosea în lipsa unui prim ajutor.

*

E interzis ca un alb și un negru să bea împreună o ceașcă de ceai, fără o autorizație specială.

Orice raporturi sexuale între o persoană albă și una nealbă sînt pedepsite cu 7 ani închisoare forțată.

*

„Încercați să dați un telefon la poliție și să spuneți că un african a fost asasinat. Vor veni cîțiva polițiști peste 3-4 ore. Spuneți însă că ați văzut un african așezîndu-se pe banca unui parc „Slegs vir Blankes". O mașină plină cu polițiști va fi lîngă dumneavoastră în mai puțin de cinci minute". (Per Wästberg)

*

Orice persoană bănuită că deține informații în legătură cu activități considerate subversive poate fi deținută în secret, fără judecată, 90 de zile, termen ce se poate prelungi la infinit, și nici un tribunal, în nici o circumstanță, nu are dreptul să intervină.

*

În anul 1970, în Rhodesia se putea întîlni o ciudată proporție:

230 000	50
4 800 000	16

Rhodesienii au inventat oare o nouă matematică ce revoluționează bătrînele legi „tocite" de zeci și zeci de generații de școlari? Nici pe departe. La Salisbury, ca și în oricare altă parte a lumii, 1+1 continuă să facă 2. Dar aceasta n-are nimic a

Într-o „școală" pentru puținii fericiți copii negri care-și pot face studiile elementare.

face cu ciudata proporție: ea reflectă gradul de reprezentare în parlament, conform noii constituții, a populației albe și celei băștinașe din țară. Proporția este prin ea însăși semnificativă pentru drepturile politice ale africanilor rhodesieni.

În Republica Sud-Africană problema a fost rezolvată mai simplu:

3 481 000 . . .	166
18 298 000 . . .	0 (zero).

Sau, exprimat în cuvinte, cele peste 18 milioane de „coloured" sud-africani nu beneficiază de nici un singur reprezentant în parlament, neavînd nici măcar iluzia unor libertăți politice vagi.

BANTUSTANELE

Conform principiului „dezvoltare paralelă și separată", teritoriul R.S.A. a fost împărțit în 9 sectoare iar „egalitatea" dintre cele două rase a fost realizată prin repartizarea unui singur sector minorității albe și celelalte opt, majorității populației țării. Dar... un mic „amănunt": sectorul rezervat albilor înglobează 90 la sută din suprafața teritoriului sud-african. „Exemplul" a fost urmat în Rhodesia, unde o recentă legislație desființează ultimele „terenuri nerepartizate", (adică acelea pe care albii și africanii puteau coexista), pentru deplina separare a celor două zone (populației de culoare majoritare revenindu-i aproximativ 15 la sută din suprafața țării).

Cele două regiuni — din R.S.A. și Rhodesia — sînt ca un soi de linii veșnic paralele. Cea mai mare parte a africanilor sînt înghesuiți în așa-numitele bantustane, mici rezervații fără deschidere la mare, situate în zone aride, lipsite de bogății, constituind un fel de centre de regrupare a negrilor. Pînă nu demult, o considerabilă parte a africanilor erau autorizați să lucreze în industrie, în orașele „albe". Dar, de la 3 mai 1970, în afara unor profesiuni considerate ca „înjositoare pentru albi", africanii nu vor mai putea îndeplini vreun serviciu în marile centre urbane. O atare hotărîre se concretizează prin aruncarea în stradă a cîtorva zeci de mii de muncitori africani. Numai în provincia Transvaal își pierd posturile 10 000 lucrători africani, la Johannesburg, într-o singură fabrică sînt concediați 700 salariați. O asemenea hotărîre de tip apartheid urmărește, în ultimă instanță, să „purifice" orașele albe, provocînd un șomaj parțial în rîndul africanilor din centrele industriale pentru a-i

Pichete de demonstranți la Londra împotriva regimului rasist din Rhodesia, în rîndul cărora se afla și fata fostului prim-ministru al acestei țări, Judith Todd.

determina să se retragă în bantustane, deși acolo domnește deja o penurie a locurilor de muncă.

„O POLITICĂ DE SUFOCARE METODICĂ"

În Rhodesia, raportul dintre albi și băștinași e de 1 la 20, dar raportul copii albi și copii băștinași cuprinși în învățămîntul elementar e de... 60 la 1. În ceea ce privește învățămîntul superior, la o populație de 4 800 000 africani doar 38 au reușit să ajungă pe băncile universității în ultimul deceniu. „Autoritățile de la Pretoria practică o politică de sufocare metodică a învățămîntului pentru africani" — se afirmă într-un raport întocmit sub auspiciile Comitetului O.N.U. pentru probleme sociale și umanitare. Sumele pentru școlarizarea negrilor, supuse continuu reducerii, au ajuns în prezent la 6 lire anual pentru fiecare elev african, în vreme ce pentru școlarizarea unui alb revin, în medie, 85 de lire. Clădirile rezervate învățămîntului elementar pentru copiii africani acoperă doar 40 la sută din necesarul total, 30 la sută dintre copiii negri de vîrstă școlară nu frecventează școala din lipsă de locuri. Clasele sînt supraaglomerate, grupînd 80-100 elevi, iar băncile reprezintă un lux. Cadrele didactice sînt extrem de puține (un învățător la 250-280 de copii) și slab pregătite (60 la sută dintre aceștea au absolvit doar școala primară). Copiii albi care au terminat ciclul elementar își continuă studiile în proporție de 80 la sută ; cei africani — în proporție de 0,5-1%. În ultimii cinci ani doar 12 nealbi au obținut diploma de inginer, iar numărul total al medicilor de culoare este de 93 — unul la peste 100 000 de locuitori.

UN RECORD... ÎN MATERIE DE ARESTĂRI

Anual însă guvernul R.S.A. cheltuiește pentru întreținerea forțelor de poliție sume ce depășesc de trei ori fondurile necesare pentru instruirea a 11 milioane de negri... Căci, pentru a realiza supremația absolută a albilor asupra populației de culoare majoritare, statele rasiste din sudul Africii s-au transformat, cu timpul, în închisori pe scară națională. În ultimii ani, în R.S.A. au fost arestate peste 1 000 000 persoane, obținîndu-se o medie zilnică de 15 000 arestați.

Publicistul australian Clay Twyford care, printr-o stratagemă, a reușit să treacă drept delincvent și să pătrundă într-o închisoare sud-africană, vorbește despre torturile de acolo. Pe banda de magnetofon a ziaristului se aflau mărturiile lui Terry Wren, sub ochii căruia un alt deținut, Gabriel Mbindi, a murit în timpul anchetei. El fusese legat de o țeavă metalică conectată la rețeaua electrică. Despre James Lenko, participant la lupta împotriva regimului rasist, s-a afirmat că s-a sinucis în închisoare. Ulterior, s-a dovedit că sinucigașul... fusese asasinat prin șocuri electrice.

FOCUL CARE SE ÎNTEȚEȘTE

Și totuși se aud glasuri care se împotrivesc apartheidului. „Considerăm de prisos ca polițiștii să caute cu lanternele perechile de îndrăgostiți care nu se potrivesc la culoarea pielii — scrie ziarul „Cape Times" din Pretoria. Pur și simplu sîntem de părere că existența apartheidului ne costă prea mult, atît din punct de vedere moral, cît și material". Multe minți lucide de „albi" — scriitori, profesori universitari, avocați sau studenți — au luat atitudine în același sens. Alături de aceștia, reprezentanții clerului din Rhodesia care au declarat că se împotrivesc rasismului din motive religioase, sau reprezentanți ai cercurilor industriale din ambele țări, ale căror interese vin în contradicție cu practicile rasiale, constituie așa-numita opoziție internă a apartheidului.

Dar dincolo de aceasta, cunoaște o amploare fără precedent lupta armată a forțelor patriotice de eliberare împotriva minorității rasiale. Anul 1970 a coincis, din acest punct de vedere, cu o adevărată ofensivă a forțelor patriotice din Rhodesia și Republica Sud-Africană, iar amploarea acestei lupte a silit guvernele de la Salisbury și Pretoria să recunoască, pentru prima dată, existența și importanța acestei mișcări.

„Focul se întețește pe măsură ce arunci vreascuri în foc" — spune un proverb african. La sud de Zambezi vîlvătaia se întinde. Și tot mai mulți albi rhodesieni și sud-africani sînt încredințați că o înfruntare violentă între gigantul african care se trezește și minoritatea rasistă de la putere este inevitabilă — dacă stările de lucruri actuale din țările lor nu se vor schimba.

STAMPELE DE LA HĂȘDATE

O expoziție absolut senzațională releva anul acesta o zonă, mai puțin cunoscută nouă, laicilor, a artei țărănești din Transilvania: cea a gravurii în lemn, practicată intens în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, cu o fantezie suculentă și cu un bun meșteșug artizanal de către țăranii gravori din jurul Gherlei, din satele Ocna, Săpac, Silivaș și, mai ales, Hășdate — ultimul devenit cu vremea centru al xilogravurii populare.

Peste o sută de gravuri vechi de două sute și ceva de ani, selecționate din colecția Muzeului de artă al Republicii Socialiste România ca și din alte colecții ale țării (gravuri trase pe o hîrtie destul de primitivă, cenușie, vărgată, și apoi viu și liber colorată cu pensula), ne puneau în fața unui fantastic univers decorativ — populat cu păsări, cocoși mai ales, de scene epopeice din „Alixăndria", de personaje ale vremii tratate cu un umor suculent — și a unei întregi serii de scene religioase și portrete de sfinți, xilogravurile îndeplinind în cazul acesta rolul de icoană.

Conștiința artistică și de breaslă ale acestor meșteri care „zugrăvesc și tipăresc pe hîrtie" — confirmată și de actul de breaslă încheiat la Gherla, în 1776, între 11 meșteri gravori, pentru stabilirea unor învoieli comune, dar mai ales de orgolioasele iscălituri înflorite, plasate uneori chiar în creștetul lucrării — ne-au păstrat pînă astăzi numele și originala personalitate artistică a cinci meșteri din Hășdate: trei dintre ei, generații diferite ale aceleiași familii Pop — Gheorghie, Simion și Onisie — apoi Nechita Morariu și, în sfîrșit, Andrei Man, cel

„Pereche de nobili" — autor anonim, a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

care rămăsese, spre sfîrșitul secolului al XIX-lea, singurul gravor și depozitar de stampe al satului, și care adunase de altfel la sine multe din plăcile de lemn scrijelite de înaintașii săi.

Destule din gravurile expuse păstrează, cu modestie, taina paternității lor, deși ochiul specialistului poate identifica cu ușurință tehnica și stilul unora dintre celebrii meșteșugari hășdețeni. Printre acestea, prima și cea mai veche, datată 1700 și reprezentînd sub titlul „Adam și Eva" cîteva simboluri biblice legate de păcatul originar (stampă găsită în Ardeal, pe la începutul secolului, de Nicolae Iorga), este poate printre cele mai elocvente pentru viziunea cît se poate de pămîntească pe care artistul țăran o avea asupra istoriilor genezei: după ce ni-i înfățișează, în centrul gravurii, pe Adam și Eva sub un măr plin de roade grele, supuși ispitelor diavolești ale șarpelui, el se grăbește să rectifice atitudinea strămoșilor noștri și să o pună într-un colț pe Eva nudă să toarcă din fuior, iar pe Adam să sape cu sîrg pămîntul bolovănos.

Același simț viu al realității, surprinsă adesea de o privire mucalită,

„Ridicarea la cer a sfîntului Ilie" — xilogravură colorată atribuită lui Pop Onisie.

„Cocoș" — xilogravură decorativă semnată de gravorul țăran Ne-chita Morariu.

STAMPELE DE LA HĂȘDATE

ironică, se regăsește nu o dată și în stampele laice, în acea amuzantă „Marișca și Pișta" ori în „Perechea de nobili" ca și în „Scenele din Alixăndria" ale lui Pop Gheorghie.

Din foarte documentatul studiu al Marikăi Kiss-Grigorescu — organizatoarea expoziției — aflăm interesante amănunte asupra tehnicii utilizate de gravorii populari: tăiată dintr-un păr sau măr pădureț gros și fără noduri, placa — cam de 40 pe 30 cm — era ținută mult timp în... gunoiul de grajd, pentru a se întări; apoi, după geluirea ei, se desena scena dorită cu un creion și începea gravarea — numai în lungul fibrei — cu un briceag — „pințăluș" — și o daltă — „jicen". Cu vopsea neagră obișnuită, procurată de la prăvălie, era unsă placa, apoi aplicată hîrtia — cumpărată de la Gherla în teancuri de cîte 500 de foi — și numai după uscare gravura „limpede" era „îmbrăcată" cu pensulații colorate de verde, violet, albastru și galben. Se pare că aceste foi de hîrtie zugrăvită erau foarte solicitate de țăranii transilvani, poate și pentru prețul lor accesibil, dar în orice caz pentru virtuțile lor decorative și... aducătoare de noroc.

Xilogravurile acestea — spun studiile specialiștilor — împodobeau pereții caselor țărănești și lăzile de zestre, acopereau pereții interiori ai bisericilor, erau lipite pe crucile aflate pe drum sau chiar puse în ogradă, ca să apere vitele de boli. Din păcate, spre sfîrșitul secolului trecut, xilogravura populară începe să dispară — o dată cu declinul artei icoanelor pe sticlă și a celor pe lemn — și ea rămîne astăzi doar o valoroasă piesă de muzeu, mărturie a efervescentei forțe de creație a artiștilor populari.

S.F.

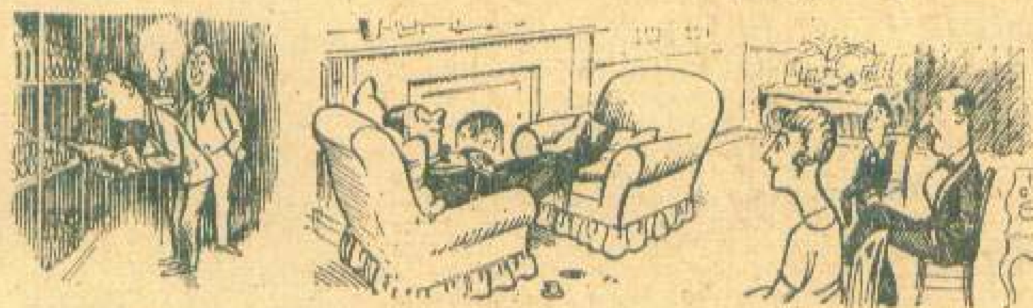
◀ *Scene din „Alixăndria", gravate de Pop Gheorghie, pe la sfîrșitul secolului al XVIII-lea.* ▼

UMOR DE BATEMAN

Invitatul căruia i s-a spus: **„SIMȚIȚI-VĂ CA LA DV. ACASĂ"**

Longevitatea medie potențială: 120-140 de ani

Îmbătrînirea — interviu cu celulele

„Miracolele" întineririi

Tehnica de a rămîne tînăr

CÎT POATE FI PRELUNGITĂ VIAȚA OMULUI

de dr. E. ROȘIANU

Pentru un subiect vechi, discipline tinere: gerontologia sau știința îmbătrînirii și corolarul său, geriatria sau medicina bătrîneții, și ele nu datează decît de la ultimul război încoace.

Trebuie să spunem, de asemenea, că bătrînețea este o „boală" de apariție relativ recentă. În veacurile trecute, oamenii nu aveau „timp" să moară bătrîni... Durata medie de viață a romanilor la începutul erei noastre era de 20—30 de ani. În evul mediu, în Europa, această medie nu trecea de 40 de ani, ajungînd abia în secolul al XIX-lea la 50. În prezent, pe continentul nostru durata medie a vieții este de 67 de ani. Numai de la începutul secolului nostru mortalitatea a scăzut cu 40 la sută pe continentul european, iar longevitatea a crescut cu peste 20 de ani. Douăzeci de ani cîștigați asupra morții în decurs de 50 de ani! S-a spus astfel, pe bună dreptate, că „secolul copiilor" din evul mediu a fost înlocuit astăzi cu „secolul bătrînilor".

Există în acest fenomen — datorat progresului științei și medicinei, ridicării nivelului de viață — motive suficiente de optimism. După Meredith se prevede că durata medie de viață va fi de 82 de ani în anul 2000 și de 99 de ani în anul 2400. Aceasta înseamnă că, chiar cu actualele „arme" de luptă împotriva morții, peste patru secole aproape toți oamenii vor ajunge centenari!

NU EXISTĂ INIMĂ BĂTRÎNĂ

Dar biologii speră mai mult. Încercînd să descifreze mecanismul îmbătrînirii, ei se străduiesc să găsească și mijloacele cele mai bune pentru a încetini acest proces.

Pe plan „macroscopic", efectele bătrîneții sînt, în general, cunoscute. Studii atente au evidențiat însă și aici o serie de surprize. Astfel, o cercetare făcută în Franța asupra a 2 080 persoane de ambele sexe, între 75 și 89 de ani, a arătat că afecțiunile „celei de-a treia vîrste" nu sînt caracteristice pentru îmbătrînirea propriu-zisă. Există, într-adevăr, la bătrîni un procent considerabil de cardiovasculari, dar „deteriorările" observate au fost apreciate, în marea majoritate a cazurilor, ca sechele evoluate ale unor maladii din

Bătrînețe creatoare... (Leonardo da Vinci, Autoportret).

adolescență sau maturitate. Se pare deci că, așa cum s-a exprimat un specialist parizian, „inima poate avea cicatrice, ea nu are riduri".

Dar dacă nu există inimă bătrînă — în pofida celor ce se afirmau pînă acum în toate tratatele clasice — funcția circulatorie este afectată de două tendințe opuse și complementare: o indurație calcaroasă a arterelor și arteriolelor și o scădere a debitului cardiac ce duce la

„TRATAMENTUL" BĂTRÎNEŢII CU HORMONI, AZI

Ce pot şi ce nu pot face hormonii

Interviu cu acad. ŞTEFAN MILCU

— Bătrîneţea este o temă deosebit de vastă, despre care s-au scris mii de cărţi. Ea este, desigur, un fenomen general, cuprinzînd întreg organismul. Dar ce rol joacă sistemul endocrin, hormonii, în acest proces? — a fost prima întrebare adresată interlocutorului nostru.

— Insemnătatea sistemului endocrin în procesul de îmbătrînire a constituit obiectul multor cercetări şi controverse. Încă în urmă cu peste 80 de ani (în 1886), urmărind asupra lui însuşi efectele primului extract testicular de cobai, fiziologul şi medicul francez Brown-Séquard a descris ameliorarea forţelor sale fizice şi intelectuale, diminuate sub influenţa vîrstei. Autoobservaţia acestui mare savant — unul dintre promotorii endocrinologiei — a creat premisele „terapeuticii" bătrîneţii prin hormoni. Ulterior ideea a fost reluată prin grefele testiculare efectuate de Voronoff şi prin tratamentul de reactivare a testiculului propus de Steinach. In ţara noastră profesorul Gh. Marinescu şi academicianul C. I. Parhon au adus de asemenea o contribuţie valoroasă la problema îmbătrînirii în general şi a relaţiei dintre acest proces şi glandele endocrine.

„ANARHIE" ÎN LUMEA HORMONILOR

Cercetările moderne au arătat însă — continuă interlocutorul nostru — că relaţiile dintre sistemul endocrin şi îmbătrînire nu pot fi reduse numai la rolul glandelor sexuale. Hipofiza, tiroida, pancreasul şi alte glande cu secreţie internă intervin, de asemenea, în acest proces. Îmbătrînirea glandelor endocrine atrage după sine scăderea şi dispariţia unor secreţii hormonale necesare fie întregului organism, fie anumitor „sectoare". Cercetările făcute în Institutul de endocrinologie au demonstrat, astfel, că scăderea secreţiei hormonilor tiroidieni produce o insuficienţă metabolică şi funcţională a întregului organism şi precipită procesele de îmbătrînire.

Observaţiile noastre au scos la iveală şi un fapt surprinzător în aparenţă: unele glande endocrine intră în hiperfuncţiune pe măsură ce organismul îmbătrîneşte. Astfel, secreţia de foliculină creşte exagerat în ovarul pe cale de involuţie; secreţia hormonilor de creştere ai hipofizei se intensifică după 60—70 de ani etc. În împrejurările respective, aceste „plusuri" hormonale, anarhice faţă de momentul biologic respectiv şi de necesităţile organismului, grăbesc îmbătrînirea. Mărirea secreţiei suprarenalelor — după vîrsta de 50 de ani, de pildă — poate provoca apariţia obezităţii şi a hipertensiunii. Secreţia mărită a tiroidei în boala lui Basedow, apărută după 40 de ani, determină şi ea grăbirea fenomenelor de îmbătrînire.

(Continuare în pag. 101)

o adaptare mai redusă la efort.

O altă noţiune importantă cîştigată de gerontologi este cea a „vîrstei biologice", care nu corespunde întotdeauna cu „vîrsta calendaristică". S-a observat astfel că la aceeaşi etate, oamenii nu par a avea întotdeauna aceeaşi „vîrstă biologică". Fiecare om are etatea sa proprie, independent de numărul de ani scurşi de la naşterea sa. Procesele de îmbătrînire care se petrec în fiecare dintre noi decurg cu o viteză care este proprie fiecăruia dintre noi. Unii „trăiesc încet", pe plan biologic, şi îşi consumă viaţa în 100 de ani, iar la alţii ea curge cu o viteză mai mare şi se termină mai repede. Mai mult chiar, la aceleaşi persoane, „timpul biologic" nu are aceeaşi viteză la toate organele. El nu este identic într-un ţesut pe cale de regenerare şi într-altul care se

LONGEVITATE ROMÂNEASCĂ

— La mănăstirea Kukus din Cehoslovacia există o pictură în ulei care reprezintă portretele a doi bătrîni: un bărbat şi o femeie. Pînza are următoarea explicaţie în limba germană: „Iovaş Rovin, de 172 de ani, şi soţia sa, Sara, de 164 de ani, de rit grecesc, căsătoriţi de 147 de ani, amîndoi născuţi şi domiciliaţi în localitatea Kodoc, din districtul Caransebeşului, avînd doi băieţi şi trei fete încă în viaţă, cel mai tînăr băiat numărînd 116 ani şi avînd la rîndul său doi strănepoţi, unul de 35 şi altul de 27 de ani; zugrăvit în 25 august 1728".

— La 9 noiembrie 1619 a avut loc o anchetă menită să dovedească faptul că printr-o hotărîre a împăratului Sigismund, preotul Gîrvu din Cărpineţ este scutit de plata dării pentru pămîntul bisericii şi de slujba la oştire.

Cu acest prilej au fost ascultaţi ca martori peste douăzeci de bătrîni din şase sate, mai toţi trecuţi de o sută de ani. Printre cei care au depus mărturie în favoarea preotului se numără şi iobagul Lupu Basa din Cărpineţ, judeţul Bihor, în vîrstă de 225 de ani. Vîrsta de 225 ani a lui Lupu Basa este menţionată de două ori în actul de judecată din 1619, unde este amintită şi toată genealogia familiei sale.

CÎT POATE FI PRELUNGITĂ VIAȚA OMULUI

găsește în condiții normale. Vîrsta biologică a unui ficat cu ciroză nu este aceeași cu a unui ficat sănătos, avînd aceeași vîrstă cronologică. În sfîrșit, chiar într-un organ sau altul vîrsta biologică a celulelor sale constituente nu este aceeași: vîrsta unui organ este ea însăși o rezultantă, în componența căreia intră factori care țin atît de specie cît și de „biografia" fiecărui individ. Tocmai în acest sens se consideră că există posibilități de a influența favorabil vîrsta biologică.

O CARACTERISTICĂ A VIEȚII: NEMURIREA!!!

Secretul se află însă la scară microscopică, adică la nivel celular și biochimic. Încă mai demult Negeli și Metalnikov considerau imortalitatea ca o caracteristică a vieții. Această performanță este evidentă la cele mai vechi și mai simple viețuitoare ale planetei noastre, nu mai mari decît vîrful unui ac. Microorganismele respective continuă să trăiască fie în apă, ca strămoșii lor, fie în alt corp, sub formă de celule patogene. Ele au o proprietate demnă de invidiat: sînt nemuritoare! La maturitate se divid, și din fiecare celulă iau naștere alte două. Fără moarte, fără cadavre.

Dar organismul uman nu reprezintă oare o aglomerare de celule? Mușchii și sîngele se compun din miliarde de celule, care au o structură generală asemănătoare cu aceea a viețuitoarelor unicelulare, cu deosebirea că celulele care trăiesc în „colectivitate" sînt muritoare. Ele pot însă dobîndi o longevitate uimitoare, dacă sînt cultivate în afara organismului, într-o soluție nutritivă adecvată. Experiențe celebre, începînd cu cele ale lui Alexis Carrel, au demonstrat acest lucru.

Celulele umane separate, introduse într-o eprubetă, se divid în celule noi, tinere, care la rîndul lor se maturizează, se divid etc., etc. Pînă acum s-au obținut în laborator 50 de „generații" ale celulelor prelevate de la un singur embrion uman. La un moment dat, însă, capacitatea de diviziune dispare, celulele îmbătrînesc și mor. Îmbătrînirea este deci un proces care pornește de la celulă. Celulele se modifică treptat și nu mai prezintă caracterele celulei-mamă. Din punct de vedere genetic, „zestrea cromozomială", atît de specifică pentru fiecare specie animală, este profund modificată. În loc de 46 cromozomi, cît are o celulă normală, în culturi celulele ajung să aibă un număr impresionant de cromozomi: de la 50 pînă la 350!

Aspectul, structura celulelor sînt și ele modificate, căpătînd o identitate proprie, așa-numita „celulă de cultură". Faptul că aceste celule se aseamănă extrem de mult cu celulele canceroase ridică o mare problemă în curs de cercetare în foarte multe laboratoare ale lumii. Dar asta este — cum îi plăcea lui Kipling să spună — o altă poveste...

Revenind la soarta celulelor din organismul uman se poate spune că același proces survine și aici. În jurul vîrstei de 30 de ani celulele își pierd capacitatea de diviziune, întîi treptat, apoi tot mai accentuat. Procesul continuă pînă cînd pier și ultimele „redute" iar o dată cu ele, omul însuși. Cauzele îmbătrînirii se identifică deci cu cauzele morții celulelor din care e alcătuit corpul.

După ani de eșecuri și orientări infructuoase, cercetătorii au pășit pe o cale nouă după ce au obținut un rezultat în aparență paradoxal: au reușit... să facă muritoare organismele unicelulare de felul lor nemuritoare. Din aceste celule (devenite muritoare!) prof. Danielli de la Universitatea din Buffalo, a extras o doză infimă de proteine pe care a introdus-o într-o celulă „nemuritoare" (prof. Danielli a lucrat cu amibe). De obicei, aceste „transplanturi" de la o amibă la alta rămîn fără urmări. În cazul de față, însă, amibele „imortale" au murit întocmai ca acelea din care fusese extrasă proteina...

Tizian avea 75 de ani cînd a pictat acest autoportret. Pe atunci se afla în plină activitate artistică.

Sub trăsăturile bătrînului, criticii de artă l-au identificat pe însuși sculptorul: Michelangelo.

SUGESTII PENTRU UN ELIXIR... DE LA INDUSTRIA ALIMENTARĂ

Concluzia se impune de la sine: explicația îmbătrînirii și morții tre-

(Urmare din pag. 99)

ATAC CONCENTRIC

— Se poate trage concluzia să glandele endocrine au un rol determinant în apariția și accelerarea bătrîneții? Există posibilitatea prevenirii și influențării proceselor de senescență printr-o terapeutică homonală?

— Glandelor endocrine le revine numai o parte a „răspunderii" pentru îmbătrînire. Orice perturbare care apare însă în sistemul endocrin grăbește acest proces. De aceea, asigurarea echilibrului funcțiilor endocrine este un factor important în prevenirea și încetinirea îmbătrînirii.

Hormonii pot avea un rol de seamă și în tratamentul procesului de îmbătrînire o dată instalat, deoarece administrarea lor judicioasă previne complicațiile senescenței, reduce intensitatea și viteza involuției. Este de la sine înțeles că aceste tratamente trebuie strict adaptate vîrstei și particularităților individuale ale organismului.

Problema prevenirii bătrîneții premature și a prelungirii vieții este însă mult mai complexă. Nu se poate vorbi de un tratament endocrin al bătrîneții în sine, deoarece îmbătrînirea este un fenomen multilateral, în care intră în joc interdependența proceselor hormonale, metabolice și biochimice. Bătrînețea va putea fi „amînată" doar printr-un atac concentric asupra tuturor laturilor acestui proces — unele fiind abia acum studiate și aprofundate.

— Pînă la ce limită ar putea fi ridicată în viitor „ștacheta" longevității speciei umane? Sînteți de părere că organismul uman are „rezerve biologice" pentru a se realiza prelungirea vieții?

— După opinia mea, această limită e greu de precizat, dar este sigur că omul are un potențial biologic important. Trebuie spus că niciodată pînă acum specia umană nu a avut condiții optime de existență. De-abia în socialism și comunism apar aceste condiții maxime (creșterea nivelului de trai, noile raporturi ale omului cu restul naturii etc.), care — conjugate cu progresele științei medicale și cele igienico sociale —vor duce la actualizarea rezervelor biologice realizîndu-se astfel prelungirea vieții.

În încheiere, țin să subliniez că idealul nu este prelungirea vieții omului, ca el „să-și ducă zilele" un număr de ani în orice condiții. Scopul biologilor este de a păstra cît mai mult timp posibil facultățile sale intelectuale și fizice, capacitatea de muncă, de mișcare, interesul pentru viață.

TINEREȚEA CREATOARE A BĂTRÎNILOR

Bătrînețea — vîrsta reducerii capacității creatoare? Nu prea! Ca dovadă, cîteva exemple celebre.

Sofocle, care a trăit 90 de ani, a scris la vîrsta de 75 de ani „Edip rege" iar la 80 „Edip la Colonna". Tizian, care a murit de ciumă la 99 de ani, și-a terminat faimosul tablou „Bătălia de la Lepanto" la 95 de ani, iar doi ani mai tîrziu a început să lucreze la capodopera sa „Coborîrea de pe cruce". Michelangelo a închis ochii la 89 de ani creînd pînă în ultima clipă opere excepționale. Celebrii pictori Tintoretto și Lorrain au murit în plină activitate creatoare la 76, respectiv la 82 de ani. Goethe avea 93 de ani cînd și-a încheiat opera monumentală „Faust". Verdi a scris opera „Othello" la 73 de ani, „Falstaff" la 80 și „Recviemul" la 85 de ani. Lev Tolstoi a murit la 82 de ani, scriind pînă în ultimul an al vieții. La fel nu au părăsit condeiul pînă în ultima clipă Victor Hugo (mort la 83 de ani), Voltaire (care a trăit 84 de ani), Rabindranath Tagore (80), Bernard Shaw (94) și mulți alți scriitori vestiți.

Numeroși savanți celebri au dat dovadă de energie creatoare pînă la vîrste înaintate. Galileo Galilei a trăit 78 de ani, Pavlov 86, Newton 85, Einstein 76. Ei și-au continuat activitatea științifică pînă au închis ochii. Din lumea artiștilor a rămas vie în mintea noastră octogenara Lucia Sturdza-Bulandra sau dirijorul Arturo Toscanini, care a mînuit bagheta pînă la 90 de ani. În plină efervescență creatoare sînt încă Pablo Picasso, Arthur Rubinstein, Igor Stravinski, Pablo Casals, Charlie Chaplin.

Printre creatorii români care au atins „toamna de aur" amintim pe Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Brâncuși, H. Coandă.

buie căutată în proteinele celulare. Pe această bază, un alt savant, Leslie Orgel, a formulat o nouă teorie a vîrstelor. Fiecare din cele o mie de miliarde de celule ale corpului omenesc este o fabrică automată de proteine — afirmă prof. Orgel — căreia i se întîmplă, din cînd în cînd, să producă și rebuturi. Atît timp cît apariția acestor rebuturi este o excepție, nu există nici un pericol. Primejdia apare numai din momentul cînd fabricarea rebuturilor se transformă în regulă. Tocmai apariția acestor proteine degradate, „defecte", ar fi caracteristică bătrîneții. Într-adevăr, experiențe care au produs în mod deliberat „defecte" în producția de proteine a celulelor unor muște (Drossofila) au arătat că durata vieții acestor insecte s-a scurtat simțitor.

Dar dacă secretul longevității rezidă în calitatea producției celulare de proteine, oamenii de știință trebuie să găsească o modalitate de a „repara" defectele, de a preveni și reduce la minimum rebuturile. Experiențele nu lipsesc în această direcție.

Pornindu-se de la constatarea că celulele sînt vătămate de aceleași substanțe care alterează untul sau reduc rezistența anvelopelor și care se numesc radicali liberi, s-a încercat neutralizarea acestora. Specialiștii în industria alimentară și cea a cauciucului au descoperit un anti-

Bătrînețe meditativă... (Rembrandt, Portret, 1654)

CÎT POATE FI PRELUNGITĂ VIAȚA OMULUI

dot chimic, butilatul de hidroxitoluen, pe scurt B.H.T., care inactivează radicalii liberi. Aceste descoperiri i-au sugerat prof. Denham Harman, de la Universitatea din Nebraska, să încerce o experiență cu șoareci. Savantul a introdus în hrana unui lot de șoareci substanța inactivantă folosită în industria alimentară, reușind să le prelungească viața cu 50 la sută față de media de viață obișnuită.

„La scara vieții omenești aceasta este echivalent cu creșterea duratei de viață medie de la 70 la 105 ani" — a declarat Harman. Savantul american consideră că îmbătrînirea poate fi influențată prin întîrzierea reacțiilor de oxidare. Preparatul B.H.T. ar acționa ca un elixir de viață la cobai, absorbind radicalii liberi ai acestora, aidoma unui „burete chimic". Un alt grup de cercetători a obținut creșterea longevității animalelor, „învățînd" organismul să elimine substanțele dăunătoare. Ei au prelungit astfel viața unor șoareci de la 156 săptămîni (durata lor normală) la 204 săptămîni.

Se pare însă că introducerea în organism a unor substanțe străine metabolismului său dă naștere pe lîngă o reacție de stress generală și la reacții biochimice ale căror rezultate nu sînt încă suficient cunoscute.

„FEMEIA DE 30 DE ANI" A LUI BALZAC ARE AZI 50...

De aceea, valoarea numeroaselor medicamente reconstituante și regeneratorii care promit „miracolul" întineririi este discutabilă fie că e vorba de vitamine, fermenți, preparate glandulare sau substanțe chimice. Cheia problemei s-ar afla, după opiniile cele mai autorizate, în

Bătrînețe grotescă... (Sus : desene de Leonardo da Vinci).

Dreapta : „Cap de bătrînă". Acuarelă de Delacroix (1823).

înțelegerea fenomenului bătrîneții din punct de vedere biologic și în influențarea lui dirijată prin arme naturale. Aceasta ar duce — după părerea prof. Alex Comfort, unul dintre principalii experți ai Organizației Mondiale a Sănătății în problemele îmbătrînirii — cel puțin la prelungirea tinereții. Oamenii vor ajunge astfel pînă în ultima clipă la o deplinătate a facultăților și capacității fizice și intelectuale, ceea ce e mai important decît o simplă prelungire liniară a vieții, care de la un moment dat s-ar transforma într-o existență vegetativă. Doar din acest punct de vedere s-ar realiza „tinerețe fără bătrînețe".

În același sens se pronunță și prof. Bourlier, directorul Centrului de gerontologie „Claude Bernard": „În momentul de față important nu este să se adauge ani la viața omului, cît să se imprime viață anilor, să se adauge o nouă energie anilor existenți".

La vîrsta de 38 de ani, Ludovic al XIV-lea nu mai avea nici un dinte în gură. Omul secolului al XX-lea este considerabil mai tînăr decît omul secolului al XIX-lea, la aceeași vîrstă. Femeia de astăzi atinge abia la 45—50 de ani perioada critică, amintită de Balzac în romanul său „Femeia la 30 de ani". Numărul femeilor seducătoare care au trecut de 40 de ani e în continuă creștere. În Franța li se spune „les nouvelles jeunes filles" (noile fete tinere). Corpul omenesc mai bine apărat, mai bine hrănit, mai bine întreținut, își irosește puterile mai încet, își menține mai mult timp o vîrstă biologică tînără.

BIOCHIMIA, BIOFIZICA, GENETICA, ÎN AJUTORUL GERONTOLOGIEI

Specialistul elvețian prof. F. Verzár consideră că — pentru a se putea pătrunde în profunzimea proceselor de îmbătrînire — gerontologia are nevoie de sprijinul altor ramuri ale științei ca : biochimia, biofizica, genetica. „Sîntem cu toții de acord — spune Verzár — că proteinele constituie sediul vieții și al morții, dar noi nu cunoaștem încă exact care este structura proteinelor și astfel gerontologia experimentală se află față-n față cu întregul complex de întrebări legate de originea vieții, de sinteza albuminei. Pentru descifrarea acestor enigme există astăzi

un arsenal tehnic impunător (difracția roentgen, microscopia electronică, izotopii radioactivi etc.). Totuși, cercetările de gerontologie sînt încă la început și, ca orice cercetare, pretind o muncă migăloasă, de îndelungă durată".

După expresia specialistului român D. Postelnicu, „Bătrînețea ca atare este rezultatul a numeroase procese de îmbătrînire". Nu putem deci influența — în stadiul actual al științei — decît unele verigi ale acestui fenomen complex. Dar chiar în condițiile de astăzi s-ar putea ajunge, printr-o alimentație rațională și un regim de viață adecvat, la o creștere considerabilă a numărului de centenari. Ba chiar la un recent congres internațional de gerontologie s-a afirmat că oamenii pot fi făcuți să trăiască 120—140 ani — evident nu ca excepții, ci ca medie.

COMBATEREA CELOR TREI „S"

Rețetele prescrise de majoritatea specialiștilor pentru obținerea unei longevități maxime se axează pe combaterea celor trei „S": sedentarismul, supraalimentația și suprasolicitarea. Să-i trecem în revistă, pe scurt.

Experimental s-a demonstrat că amiba, care trăiește într-o apă în continuă mișcare, are o viață mai lungă. Șoarecii albi, ținuți în condiții de subnutriție — ceea ce le produce o stare de agitație continuă în căutarea hranei — pot trăi dublu: de la 1 000 de zile la 2 000! Aceasta arată că folosirea din plin a organelor interne, creșterea cheltuielilor energetice nu duc, ca la mașinile din fabrici, la o uzură mai rapidă, ci — în anumite limite — dimpotrivă. Exemplul sportivilor care își mențin o „formă" bună pînă la vîrste înaintate trebuie să stimuleze pe toți și mai ales pe sedentari să practice un sport sau exerciții de gimnastică absolut zilnic și minimum 20 de minute! Sînt utile chiar simple plimbări de 4—5 km zilnic, marșuri dozate sau exerciții de fugă. „Dacă vrei să trăiești, fugi", spunea un gerontolog.

Supraalimentația cu tot cortegiul ei de neajunsuri scurtează viața. În general, toți oamenii mănîncă mai mult decît au nevoie. Necesită mai mult de 2 500 calorii pe zi numai muncitorii cu brațele. Munca intelectuală nu are nevoie de mai mult de 2 000—2 500 calorii.

Statisticile societăților americane de asigurare demonstrează că la oa-

LA UZINA DE CENTENARI

Institutul de geriatrie din București

Cunoscut în numeroase țări de pe glob, Institutul de geriatrie din București, primul de acest gen din lume (a luat ființă în 1952), se bucură de reputația unei veritabile uzine de centenari. Cercetările științifice și rezultatele mai mult decît promițătoare obținute prin aplicarea tratamentului cu Gerovital H_3 sînt în prezent de notorietate mondială.

Ce se poate spune astăzi după aproape două decenii de la intrarea în circuitul terapeutic, despre acest Gerovital H_3 creat de prof. dr. Ana Aslan, directoarea Institutului de geriatrie?

„Tratamentul cu Gerovital H_3 — arată dr. Cornel David, de la Institutul de geriatrie — a fost aplicat în mod sistematic numai după o prealabilă cercetare clinică și experimentală. El s-a dovedit a fi o substanță stimulatoare de mare eficacitate în terapeutica bătrîneții, în special în îmbătrînirea precoce, precum și în profilaxia îmbătrînirii. În terminologia de specialitate pacienții de 60 de ani sînt considerați ca suferind de o „bătrînețe precoce", cei de 70 de ani ca fiind „ortogeri", adică o bună constituție fizică și psihică, iar cei de 90 de ani, longevivi.

În Institutul de geriatrie, care cuprinde secțiile clinică, experimentală și socială, tratamentul cu Gerovital H_3 se aplică diferențiat pacienților de 60, 70 și 90 de ani. Împărțirea după aceste vîrste ține seama de o serie de elemente biologice. Profilaxia bătrîneții se efectuează și pe grupe de persoane între 40 și 50 de ani în cadru ambulatoriu.

Preparatul acționează îndeosebi asupra sistemului nervos, aparatului circulator, metabolismului și stimulează puterea de regenerare tisulară, întrunind caracteristicile unei medicații patogenice. Se știe că numeroși specialiști sînt de părere că îmbătrînirea organismului se produce prin intermediul sistemului nervos. Tocmai asupra acestui „etaj" se axează principala acțiune a Gerovitalului H_3, influențînd rezervele funcționale ale celulelor nervoase.

Cercetările științifice care au urmărit interacțiunea muncă-vîrstă consecutiv aplicării terapiei cu Gerovital H_3 au arătat că îmbolnăvirile celor tratați, ca și zilele de concediu medical, au scăzut, astenia fizică și intelectuală s-a diminuat, a crescut tonusul psihic și capacitatea de muncă.

Medicamentul exercită o influență pozitivă asupra unor boli specifice bătrîneții. În cercetări clinice și experimentale s-a demonstrat că Gerovitalul H_3 poate constitui un factor profilactic în ateroscleroza cerebrală. S-au obținut ameliorări în cazuri de boala lui Parkinson, sechele de hemiplegii, reumatism, ulcer gastric, astm. În investigații făcute în laboratoarele Institutului asupra artritei experimentale, distrofiei, diabetului aloxanic, fracturilor experimentale, regenerării nervoase și musculare s-a constatat că terapia este mai eficace dacă e aplicată înainte de provocarea experimentală a leziunilor.

Cu privire la tratamentul fenomenelor de îmbătrînire, în literatura medicală străină au fost publicate peste 300 de articole asupra „terapiei române" și peste 85% sînt confirmări. Cînd autorii au aplicat metoda noastră, întrebuințînd nu procaina, ci produsul Gerovital H_3, confirmările au fost de 100%. Aceste confirmări s-au obținut prin studii serioase și la înălțimea tehnicii moderne, în U.R.S.S., S.U.A., Italia și alte țări".

CÎT POATE FI PRELUNGITĂ VIAȚA OMULUI

menii care și-au redus greutatea corporală excesivă s-a observat scăderea mortalității de la 40 la 13 la sută. O cercetare făcută în 1967 de dr. V. Armeanu, în județul Cluj, a demonstrat că obezitatea scurtează perioada de muncă (salariată) cu circa zece ani pentru ambele sexe!

Cît trebuie să mîncăm deci? Un regim alimentar rațional zilnic trebuie să fie constituit (după datele Organizației Mondiale a Sănătății) din: 100—200 g carne, pește etc., 150—200 g făinoase, pîine, cartofi, orez sau paste diverse, 30—50 g grăsimi, un ou, 30—40 g brînzeturi, jumătate de litru de lapte, 100 g legume, 150—200 g fructe și 50 ml suc de fructe.

AVEAU DREPTATE ANTICII: „BĂTRÎNEȚEA TREBUIE PREGĂTITĂ DIN TINEREȚE"

Tot atît de mare importanță prezintă combaterea suprasolicitării nervoase, a surmenajului intelectual, a „stressului psihic". În acest domeniu este recomandabil antrenamentul cerebral, menținerea unui tonus neuropsihic echilibrat. Sistemul nervos central interacționează cu totalitatea organismului. El participă la procesele vitale cele mai complicate, printre care și cele ale îmbătrînirii. Aceste fenomene depind, în ultimă instanță, de integritatea celulelor din scoarța cerebrală. Factorii psihologici joacă un rol fundamental în procesul îmbătrînirii — afirmă specialiștii. Un studiu statistic făcut recent în Franța a furnizat rezultate interesante. Oamenii activi, mai ales dacă fac o muncă în care găsesc satisfacții, îmbătrînesc mai puțin decît ceilalți. Răspunderea pentru familie menține, de asemenea, mai mult timp energia și vigoarea. Fericirea conjugală, apoi armonia bazată pe egalitate și emancipare autentică, garantează și ele longevitatea.

Bătrînețe senină... „Muntean", pînză de Nicolae Grigorescu.

Nu se preconizează „o viață fără emoții". Dimpotrivă, se consideră că emoțiile, mai ales cele pozitive, favorizează rezistența psihică. „Deosebit de «îmbătrînitoare» pentru sistemul neuropsihic — arată dr. D. Postelnicu în «Introducere în gerontologie» — sînt contrarietățile mărunte, dar continue, măcinarea, climatul moral apăsător, conflictual sau iritant, în care își duc viața unii oameni, factori încă mai păgubitori decît marile dureri și frămîntări ale vieții".

Împotriva suprasolicitării se mai recomandă activitate ritmică, alternare a muncii cu repausul, odihnă activă, bogată în preocupări și „hobby"-uri, igienă mintală, echilibru și cumpătare. H. Baruk a insistat, pe bună dreptate, asupra importanței duminicilor în igiena neuropsihică, asupra necesității imperioase de a se crea în aceste zile un „repaus al voinței".

Toate aceste principii destul de banale, aplicate cu consecvență, pot duce prin ele însele la cucerirea „celei de-a treia vîrste". Este o victorie care merită efortul nostru. Cei vechi spuneau că „bătrînețea trebuie pregătită din tinerețe". Să reflectăm din cînd în cînd la acest adevăr etern.

MIC DOSAR GERONTOLOGIC

CINE TRĂIEȘTE MAI MULT?

În anuarul demografic pe 1969 publicat de O.N.U. se arată că durata medie de viață a oamenilor căsătoriți este mai mare decît a burlacilor, divorțaților sau văduvelor. Recordul de longevitate medie a fost înregistrat în rîndul femeilor din Islanda — 76 ani, iar a bărbaților, în Elveția — 71 ani... În marea majoritate a țărilor, durata medie de viață este mai mare la femei decît la bărbați.

FEMEILE ÎMBĂTRÎNESC MAI ÎNCET... NU NUMAI ÎN ANECDOTĂ

Conform unei informații publicate în revista franceză „Le moniteur des pharmacies", creierul femeii este mai rezistent la „fenomenul de îmbătrînire" decît cel al bărbatului. Studiile au arătat că femeile în vîrstă „păstrează o mai mare agerime a minții și un simț mai concret al vieții". Explicația ar fi modul de trai al femeii care duce o viață mai sănătoasă decît bărbatul, alimentîndu-se mai rațional, evitînd fumatul și băuturile alcoolice.

BĂTRÎNI LA 30 DE ANI, DACĂ NU PRACTICAȚI EXERCIȚII FIZICE

În Institutul de cercetări în domeniul culturii fizice din Moscova s-a studiat valoarea exercițiilor fizice în prelungirea tinereții. Observații minuțioase pe un mare număr de subiecți au dus la concluzia că mușchii celor care nu practică cultura fizică încep să îmbătrînească la 30 de ani. Greu de crezut și totuși așa este: schemele obținute cu ajutorul unor aparate speciale indică clar fenomene de „veștejire" a musculaturii la oamenii de 30 de ani, care ignorează exercițiile fizice.

CAISELE ŞI LONGEVITATEA

Studii efectuate de cercetătorii pakistanezi Ashar Mahmud şi Sardar Mahdihassan asupra tribului Hunza din Caşmir au dus la concluzii interesante. Se pare că longevitatea neobişnuită a locuitorilor din acest ţinut se datoreşte modului de alimentaţie, în general, şi consumului masiv de caise, în special. Într-adevăr, indiferent de forma sub care sînt consumate, caisele conţin substanţe biostimulatoare, minerale (îndeosebi fier) şi fermenţi care încetinesc procesul de îmbătrînire. Aceleaşi substanţe active au fost găsite şi în spanac, fasole, mazăre, linte, măsline şi ouă.

Deşi e de presupus că nu numai caisele favorizează durata medie de viaţă crescută a hunzilor, ci intervin şi alţi factori, se poate totuşi considera că introducerea cît mai des a acestor fructe în alimentaţie este de mare utilitate pentru aspiranţii la longevitate şi pe alte meridiane.

MAI MULTĂ GRAVITAŢIE...

Se pare că imponderabilitatea are efecte medicale negative, iar gravitaţia crescută favorizează longevitatea. Cel puţin aşa arată experienţele pe animale. Şobolani au fost crescuţi într-o centrifugă în care gravitaţia era de 4,7 ori mai mare decît cea normală. Animalele au trăit în medie 47 de luni în loc de 36, cît este durata lor obişnuită de viaţă. Mai multe generaţii de şobolani crescute în astfel de condiţii de supragravitaţie au trăit 30-40% mai mult decît lotul de animale „martor". Grăsimea şobolanilor a scăzut în primele 24 de ore cu 10 la sută şi s-a menţinut la un „prag" foarte mic, fapt pe care unii oameni de ştiinţă îl corelează cu prelungirea duratei de viaţă.

Pe cînd „cure de întinerire" prin supragravitaţie pentru oameni ?

„INSULA TINEREŢII"

Valea Vilcabamba, situată în provincia ecuadoriană Loja, la o altitudine de 1 500 m, este supranumită „insula longevităţii". Aici bolile cardiace sînt aproape necunoscute şi mulţi locuitori trăiesc pînă la vîrsta de 130 de ani. Aproximativ 10 000 de persoane locuiesc în această vale liniştită şi este un lucru obişnuit ca oamenii să ajungă la vîrsta de 90 de ani. Miguel Salvador, care a studiat fenomenul, este de părere că longevitatea acestor ecuadorieni se datoreşte purităţii excepţionale a aerului, vieţii foarte liniştite şi regimului alimentar bine echilibrat.

„Moş Nicolae". Luchian.

LONGEVITATEA ÎN NATURĂ

Ştiţi cît pot trăi unele plante şi animale ?

Plante

Fagul, bradul, mesteacănul	*1 000 ani*
Stejarul	*2 000 ani*
Baobabul	*5 000 ani*
Dragonul	*6 000 ani*
Sequoia	*8 000 ani*
Macrozamia (ferigă din Australia)	*15 000 ani*

Amfibii şi reptile

Broasca obişnuită	*12—16 ani*
Broasca rîioasă	*40 ani*
Tritonul	*15 ani*
Reptile mici	*9—12 ani*
Crocodilul	*40 ani şi peste*
Broasca ţestoasă gigant	*200—300 ani*

Păsări

Găina	*15—20 ani*
Cucul	*40 ani*
Barza	*70 ani*
Gîsca	*80 ani*
Bufniţa, corbul, canarul	*100 ani*
Vulturul	*118 ani*

Mamifere

Şoarecele	*1—3 ani*
Cobaiul	*8 ani*
Vulpea	*10 ani*
Lupul	*12—25 ani*
Cîinele	*12—34 ani*
Leul	*20—25 ani*
Vaca	*20—25 ani*
Zebra	*22 ani*
Calul	*40—50 ani*
Rinocerul	*40—50 ani*
Ursul	*40—50 ani*
Elefantul	*70 ani*
Babuinul	*80 ani*

Peşti

Bibanul	*10 ani*
Salmonul	*15 ani*
Crapul	*40 ani*
Nisetrul	*80 ani*

Insecte

Efemera	*cîteva ore*
Drossofila (musculiţa de oţet)	*1 lună*
Albinele lucrătoare	*6 luni*
Trîntorii	*cîteva săptămîni*
Cărăbuşul, cosaşul	*cîteva luni*
Unele specii de furnici	*10—15 ani*

Deceniul al șaptelea

(Urmare din pag. 86)

momentul „crizei Caraibelor", din octombrie 1962, omenirea s-a aflat la un pas de o conflagrație termonucleară. Dar a învins rațiunea politică, riscul a fost evitat, s-a afirmat concluzia esențială că, în epoca noastră, singura alternativă rațională la un război pustiitor este coexistența pașnică între state cu orînduiri sociale diferite.

Făgașul nou, care s-a conturat treptat în viața internațională, și-a găsit expresia în amplificarea fără precedent în perioada postbelică a schimburilor economice, culturale, tehnico-științifice dintre toate statele. Concomitent, s-au înmulțit contactele, la diverse niveluri, între reprezentanții guvernelor diferitelor țări, ceea ce a permis convorbiri utile, o mai bună cunoaștere a punctelor de vedere. Lucrările Organizației Națiunilor Unite, deși nu s-au situat în toate privințele la înălțimea sarcinilor ce revin supremului for internațional, au fost dominate de un spirit de lucru mai pozitiv. Pentru prima oară în perioada postbelică s-a ajuns la încheierea unor tratate internaționale ca acelea privind încetarea experiențelor atomice în trei medii, demilitarizarea spațiului cosmic, neproliferarea armelor nucleare — tratate care, cu toate că nu au marcat încă pași efectivi pe calea dezarmării, au totuși meritul de a fi dovedit că înțelegeri în acest domeniu sînt nu numai de dorit, dar și posibile.

Evoluția cea mai caracteristică în domeniul destinderii s-a produs în Europa. Pe pămîntul acestui continent s-au afirmat cu intensitate curente și tendințe în favoarea lichidării rămășițelor „războiului rece" și a obstacolelor din calea dezvoltării normale a colaborării europene, pentru rezolvarea problemelor litigioase pe baza înțelegerii reciproce și apropierea între popoare. Remarcabile sînt în această privință intensificarea relațiilor și cooperării economice între statele continentului, fără deosebire de orînduire socială, dezvoltarea contactelor între guvernele țărilor europene, schimbările care au avut loc în Europa, inclusiv în Republica Federală a Germaniei. Declarația de la București, din 1966, a indicat căi și modalități de realizare a acelor țeluri pe care le înglobăm sub denumirea de „securitate europeană". „Apelul de la Budapesta" (1969), „Declarația de la Praga" (1969) și „Memorandumul" (1970) miniștrilor de externe ai țărilor socialiste au formulat propuneri concrete cu privire la organizarea unei conferințe general-europene consacrate securității și cooperării în Europa. Pregătirea și reușita conferinței, înfăptuirea deziderătului securității europene depind în continuare de eforturile directe ale tuturor țărilor interesate.

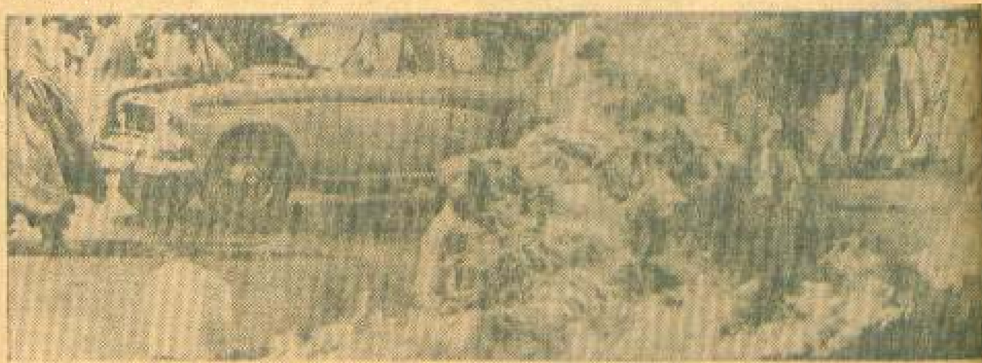
România a desfășurat o intensă activitate în scopul promovării destinderii și cooperării în Europa. Întîlnirile frecvente ale conducerii noastre de partid și de stat cu cele din celelalte țări socialiste, inițiativele promovate în comun, schimburile de vizite și convorbirile cu aproape toate celelalte țări europene — toate acestea au adus o contribuție efectivă la progresul destinderii și al cursului spre realizarea securității europene.

Pentru cauza destinderii și păcii o importanță capitală o are stingerea tuturor focarelor de conflict și încordare existente încă în lume și care pot degenera oricînd în mari conflicte armate. Pe primul plan în această privință se situează încetarea agresiunii împotriva popoarelor indochineze, prin retragerea trupelor americane și asigurarea condițiilor ca aceste popoare să-și hotărască singure soarta.

Evenimentele în legătură cu conflictul din Orientul Apropiat au confirmat părerile lucide că ostilitățile militare dintre Israel și țările arabe nu numai că nu rezolvă nimic, dar complică și mai mult toate problemele litigioase. Toate eforturile se cer îndreptate spre soluționarea politică pe baza rezoluției Consiliului de Securitate din noiembrie 1967.

Întreaga evoluție a învederat concluzia că, în zilele noastre, singura cale rațională pentru rezolvarea problemelor complexe ale vieții internaționale este calea discuțiilor, a negocierilor pașnice, în vederea găsirii unor soluții reciproc acceptabile. Și este, fără îndoială, trăsătura cea mai pozitivă, faptul că la acest sfîrșit de deceniu, agenda internațională este punctată de un șir de importante tratative, începute sau în curs. Avem în vedere negocierile de la Paris în problema Vietnamului, negocierile dintre U.R.S.S. și S.U.A. în problema reducerii armelor strategice, discuțiile pe care le poartă R.F.G. cu Polonia și R.D.G. în probleme de interes comun, discuțiile privind o reglementare politică a conflictului din Orientul Apropiat. Încheierea tratatului sovieto-vest-german, ca rezultat al tratativelor duse la Moscova, a con-

Torțele vii pe străzile Saigonului și ale altor orașe sud-vietnameze — tot atîtea dramatice acte de acuzare ale călugărilor budiști la adresa regimului putred de la Saigon și a războiului care însîngerează de ani pămîntul vietnamez.

firmat că dacă părțile sînt animate de voința de a ajunge la înțelegere, sînt posibile acorduri care să servească intereselor reciproce și cauzei normalizării relațiilor, destinderii internaționale.

Făcînd acest tur de orizont asupra evenimentelor deceniului încheiat, avem marea satisfacție de a constata că România s-a găsit în permanență pe linia evoluțiilor pozitive ale vieții internaționale, a fost un factor activ, dinamic și constructiv al acestei evoluții.

România și-a dobîndit un mare merit în afirmarea și promovarea consecventă în viața internațională a principiilor independenței și securității naționale, egalității în drepturi, neamestecului în treburile interne și avantajului reciproc — ca o cheie de boltă a însănătoșirii climatului internațional, a bunelor relații interstatale în lumea contemporană. De o largă apreciere se bucură contribuția țării noastre la O.N.U. (ea a fost prima țară socialistă care a deținut fotoliul de președinte al Adunării Generale) și pe arena internațională, acțiunile sale în probleme de importanță vitală ale înfăptuirii securității europene, ale dezarmării, ale decolonizării și combaterii subdezvoltării, aportul său însemnat la lupta generală pentru progres și civilizație.

* * *

Deceniul care s-a încheiat se înscrie pe magistrala largă a dezvoltării ascendente a umanității și deschide spre viitor nebănuite perspective spre împlinirea aspirațiilor majore ale popoarelor spre pace, libertate, independență și progres social. Cu ce concluzie pentru viitor? *„Apreciind în ansamblu desfășurarea luptei nu putem să nu tragem concluzii optimiste cu privire la perspectivele evoluției omenirii, să nu afirmăm că în epoca contemporană există posibilitatea reală a înfrîngerii reacțiunii, a împiedicării războiului, a asigurării progresului social și a păcii".*

Este o concluzie profund tonică și însuflețitoare, și care poartă girul de autoritate al aceluia care își întemeiază nedezmințit afirmațiile pe analiza temeinică, marxistă, a faptelor: partidul nostru, secretarul său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Privim, deci, cu încredere, cu optimism, viitorul!

UMOR de Adrian ANDRONIC

— Priviți, tov. director, v-am spus eu că inginerul nostru prea face pe deșteptul? Unde a mai pomenit el „rădăcină pătrată"???!

— Declar deschis banchetul dat în cinstea realizării planului de economii în întreprinderea noastră!!!

DETECTIVII DETECTIVILOR

de Sergiu ANDON

Ţinerea la Bucureşti al celui de-al VII-lea Simpozion internaţional de criminalistică ne-a sugerat ideea unei vizite în laboratoarele centrale de expertize şi analize tehnico-ştiinţifice ale Miliţiei, încercînd să surprindem cîteva dintre preocupările şi realizările criminaliştilor. În mod greşit se confundă activitatea lor cu cea de investigaţie şi elucidare a crimelor. Criminalistul nu *este un detectiv, ci un detectiv al detectivului, un specialist cu riguroase cunoştinţe într-un domeniu sau altul al ştiinţelor naturii, aplicate la* recuperarea şi interpretarea urmelor. *Asta nu înseamnă că activitatea lui este mai puţin spectaculoasă şi enigmatică...*

Există un anumit etaj, în jumătatea superioară a imobilului Inspectoratului general al Miliţiei, care surprinde pe vizitatorul neavizat. Cine pătrunde acolo, cu idei mai mult sau mai puţin preconcepute despre destinaţia generală a clădirii, întîlneşte dintr-o dată un decor şi o atmosferă neobişnuite. Elementul feminin este ceva mai prezent (ca şi ochelarii !), iar în locul ofiţerilor de la alte niveluri — în uniformă sau îmbrăcaţi civil — întîlneşti exclusiv halate albe. Mesele sînt ocupate nu de dosare, ci de tabele acoperite cu nisipul cifrelor şi de lungi benzi pe care au tremurat vîrfurile muiate în tuş ale oscilografelor. În aer persistă miros amestecat de substanţe chimice, de pe unele aparate trifoiul cu patru foi te avertizează : „atenţie, radioactivitate !" ; auzi frecvent formule ca „maior doctor" şi „colonel inginer", iar în locul ţelefoanelor sună mai des ceasurile de laborator. Despre „Dinamo" nu se discută aproape de loc, în schimb despre „temă de cercetare", „comunicări", „studiu" — aproape în exclusivitate. În sfîrşit, febrilitatea formaţiilor operative este înlocuită cu calmul olimpian al disciplinei moleculelor, ce se combină şi se dezbină, de cînd e lumea, după aceleaşi legi.

Aceasta este schiţa fugară a Institutului de criminalistică al Miliţiei, unde „detectivii" pîndesc la microscop, unde se încercuiesc şi se capturează nu bande, ci electroni, unde o schimbare de culoare valorează cît o listă de martori, iar o amprentă digitală — cît zece recunoaşteri consecutive. De aici aşteaptă detectivii propriu-zişi, cei din linia întîi — detectivii flerului şi ai nopţilor petrecute în ploaie — confirmarea „rece" a bănuielilor lor.

UN OM ESTE SUSPECTAT DE O FAPTĂ ÎNGROZITOARE. O FEMEIE ARE OCHII PLINI DE CURCUBEIE

La sfîrşitul iernii trecute s-a petrecut lîngă Craiova o faptă cutremurătoare. Aparţine patologicului şi nu merită să fie descrisă. Autorul acestor rînduri se afla în acea zi în judeţul Argeş şi a fost martor cum vestea, îmbrăcată în haina sobră a ordinelor telefonice, a făcut înconjurul inspectoratelor de miliţie din ţară.

Reţelele ascunse ale întîmplării au adus în faţa anchetatorilor pe un tînăr. Aproape fiecare audiere, aproape fiecare relaţie obţinută în legătură cu el, veneau să întărească părerea că tînărul e vinovat. Dar n-o întăreau ! **Ceva** nu era în regulă, **ceva** spunea subconştientului oamenilor care-l cercetau că nu tînărul este autorul faptei. Existau şi mici nepotriviri, dar cînd nu există mici nepotriviri ?! Existau şi alte ipoteze, dar cînd nu există şi alte ipoteze ?!... Tînărul dădea declaraţii peste declaraţii, şi cu fiecare nouă mărturisire se încurca şi mai rău, ca o pasăre în cîlţi. Ofiţerii simţeau totuşi că lipseşte „ceva", acea boabă de piper a certitudinii, care pune punctul pe i.

Victima suferise cu cîteva zile înainte o rană superficială pe trupul ei şi o badijonase cu un dezinfectant violet, identificat. Circumstanţele faptei indicau că acea parte a corpului trebuia să se fi aflat în contact cu pelerina udă pe care se ştia că a purtat-o agresorul. Aşadar — PELERINA ! Presupusul infractor avea şi el o manta de ploaie. Ei bine, în regiunea bănuită a obiectului examinat... apărea un punct violet. Mic, suspect de mic, dar violet, aruncat de soartă tocmai **acolo**, doar atît cît să încurce şi mai rău lucrurile, să tulbure amestecul de bănuială şi nesiguranţă.

Fragmentul de piele şi mantaua au fost trimise laboratoarelor. Acolo, **sus**, nu se putea să nu existe cineva pentru care violetul, ori albastrul, ori negrul, să nu-şi aibă istoria, romanul şi dosarele lor.

Probabil că, chiar dintre miliţieni, puţini sînt cei care au auzit vreodată de Ilona Buta, chimist principal în Institutul de criminalistică, această femeie, puţină la trup, circumspectă la prima discuţie, tot împleteşte şi despleteşte de vreo 12 ani firele de lumină ale coloranţilor organici. Înţelegi fineţea analizei numite **cromatografică**, atunci cînd afli că nici o culoare nu se deosebeşte mai mult

de la un caz la altul decît culoarea cernelii sau a tușului negru.

În principiu, analiza e simplă. Ea se bazează pe faptul că în fabricația cernelurilor de „aceeași" culoare intră de fapt diferiți coloranți organici în nuanțe și cantități variabile, rețeta **schimbîndu-se de la fabrică** la fabrică și de la o marcă la alta. Picătura fixată pe o placă specială (cromatografică) și cufundată într-un vas cu o anumită soluție **(eluent)** are proprietatea de **a migra**, de a urca pe capilarele plăcii. În cîteva ore, ascensiunea stropului îl transformă într-o dîră verticală, drum pe care el „pierde", la diferite înălțimi, coloranții din compoziție. În condiții identice, descompunerea cernelii în coloranții care o alcătuiesc se face întotdeauna în același timp, cu aceeași succesiune și la aceeași înălțime. Deci, două probe diferite, așezate pe o singură placă pusă într-un eluent, îți indică la sfîrșitul **migrării** dacă fac sau nu parte din același produs.

În funcție de stratul care le acoperă, există trei feluri de plăci cromatografice. Eluenții folosiți sînt și ei de vreo 15 feluri. Dificultatea începe abia de la faptul că fiecare produs și fiecare „culoare" se evidențiază mai bine pe anumite plăci sau în anumiți eluenți, în timp ce pe alte plăci și în alte „băi" nu se diferențiază de loc, ci **migrează** identic. În condițiile unor analize normale, experimentul ar putea fi repetat, schimbîndu-se placa și baia pînă la obținerea diferențierii sau — după caz — a certitudinii că amestecurile de coloranți sînt aceleași. Criminalistului nu i se permite însă așa ceva. El are o singură picătură, un singur strop, de la care trebuie să afle răspunsul exact și definitiv înainte de a-l pierde. Acel strop poate să fie recoltat de la locul faptei sau din rîndurile unui înscris care nu poate fi alterat.

În aceste condiții, Ilona Buta și-a pus la punct, cu migală, impresionantele sale cataloage. A studiat și înregistrat comportarea a nu mai puțin de 35 de mărci de cerneală pe fiecare din cele 3 feluri de plăci cromatografice posibil a fi folosite. Aceste 105 variante au fost verificate, în continuare, cum se comportă în fiecare din cei 15 eluenți care pot alcătui „startul" migrării. Cu cele 1575 de curcubeie, sortate în tabele și grupate pe culori inițiale, chimistul-criminalist alege în cazul fiecărei expertize, în funcție de probele supuse comportării, placa acoperită cu stratul cel mai favorabil și eluentul care dă diferențierea cea mai bună. Un alt catalog, cu 2 800 de variante, o orientează în analizele pe **hîrtie cromatografică**.

O lege nescrisă a laboratoarelor de criminalistică face ca numărul specialiștilor consultați să fie invers proporțional cu „cantitatea" de probă supusă expertizei. Se aleg astfel analiza și metodele optime pentru a obține de la urmă răspunsul corect. În cazul de la Craiova, colectivul a fost format din trei experți și sorții imparțiali ai științei au căzut în favoarea analizei cromatografice. Sutele de curcubeie din ochii sensibilizați ai Ilonei Buta au fost chemate să se pronunțe. Răspunsul poate părea uluitor: rana fusese badijonată cu **violet de gențiană**, în timp ce mica pată de pe manta provenea de la... un creion chimic. Investigațiile simultane ale ofițerilor miliției judiciare au scos definitiv pe tînăr din cauză și curînd a fost identificat și adevăratul făptuitor.

Vecină de laborator și preocupări cu Ilona Buta, inginerul chimist Georgeta Eftimescu este specializată în pelicule de vopsea, fibre textile, țesături. Cataloagele ei cuprind, printre altele, sortimentele de vopsea auto în funcție de uzina producătoare, tipul autovehiculului și anul fabricației. Dacă ar cunoaște autorii accidentelor cît povestește o așchie de vopsea examinată mai întîi „pe muchie" la microscop, n-ar mai fugi de la locul faptei!

Astă-primăvară, pe o șosea din județul Hunedoara, doi bicicliști plecaseră de cu noapte spre locul de muncă. În zori, au fost găsiți proiectați pe marginea drumului. Morți. La locul faptei — un **singur fragment** de vopsea albastră. Georgeta Eftimescu l-a examinat și s-a pronunțat: vopseaua provine de la un vehicul care a avut inițial culoarea albă (cu „9 straturi pregătitoare"), a fost revopsit cîndva în culoarea gri deschis (cu 3 „straturi" de suport) și după aceea revopsit a doua oară în albastru. În sfîrșit — a stabilit expertul — vopseaua căzută provine nu de pe caroseria propriu-zisă, ci de pe un accesoriu din masă plastică, cum ar fi un tub sau o conductă.

Investigații minuțioase i-au condus pe lucrătorii operativi de miliție către autocamionul cu numărul de circulație nr. 21-B-5 946, parcat în... Capitală. Numai că mașina bănuită era de culoare... gri-închis. S-au recoltat probe de vopsea și expertiza a stabilit că straturile și substraturile anterioare sînt identice, iar peste cel de culoare albastră se mai aplicase, în urma accidentului, o nouă vopsea. Cît privește pe făptuitor, acesta, cum a văzut că se recoltează probe de vopsea de pe mașina lui, a rupt-o la fugă, de data aceasta pe jos. Prins și adus la interogatoriu, el a recunoscut că a „șters" bicicliștii cu marginea lateral-dreaptă a camionului, inclusiv cu cuiul de prindere a oblonului, al cărui lanț era îmbrăcat într-un tub din... material plastic.

PĂR DE AUR CONTRA SHERLOCK HOLMES

A identifica după un fir de păr ce a mîncat la prînz nepoata vecinei asasinului, rămîne o poantă dar nu și o exagerare. Stropul, zgîrietura, fibra nu mai constituie cantități mici pentru criminaliști. Chiar firul de praf sau prezența accidentală a unui element chimic într-un corp sînt pe cale de a deveni obiective ale expertizelor. Universul **urmelor** continuă să obsedeze doar literatura polițistă, laboratoarele s-au orientat ferm și fructuos către lumea infinitezimală a **micro** și **ultramicrourmelor**.

Inginerul Octavian Savin este unul dintre promotorii entuziaști și perseverenți ai introducerii metodelor **chimiei fizice** în investigațiile criminaliștilor. Ele îi permit să dea răspunsuri de neprețuit din examinarea unor particule solide de cîteva zecimi de milimetru sau lichide de cîțiva micromilimetri. Nici starea de agregare gazoasă nu este scutită de „întrebările" iscoditoare ale criminalistului.

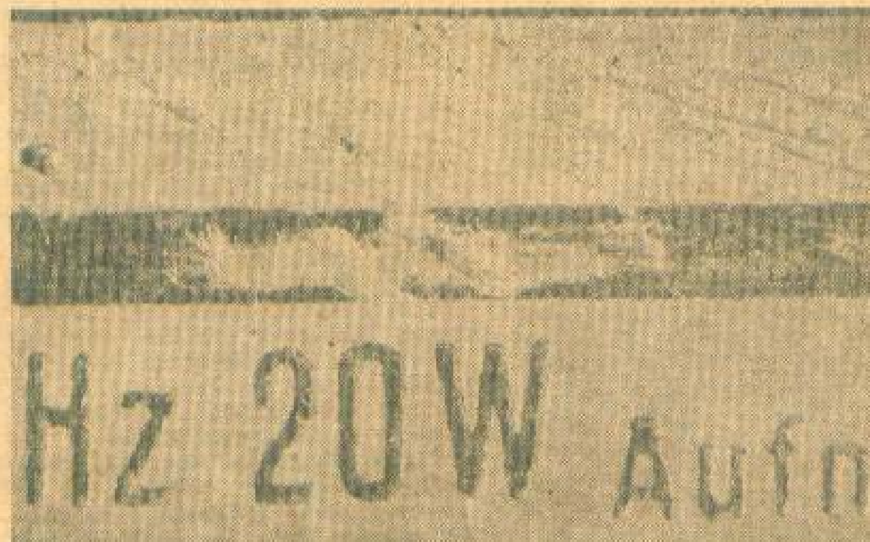
Una dintre metodele chimiei fizice folosite curent în ultima vreme în laboratoarele I.G.M. este **spectrografia** substanțelor anorganice. Ea permite analiza calitativă și cantitativă a compoziției particulelor de metale, sticlă, soluri, cenuși etc. cu o exactitate matematică. Particula investigată se arde timp de cîteva zeci de secunde într-un arc voltaic, proces în timpul căruia electronii periferici se condensează în apropierea nucleului, iar la sfîrșitul perioadei de ardere revin pe orbitele lor; în

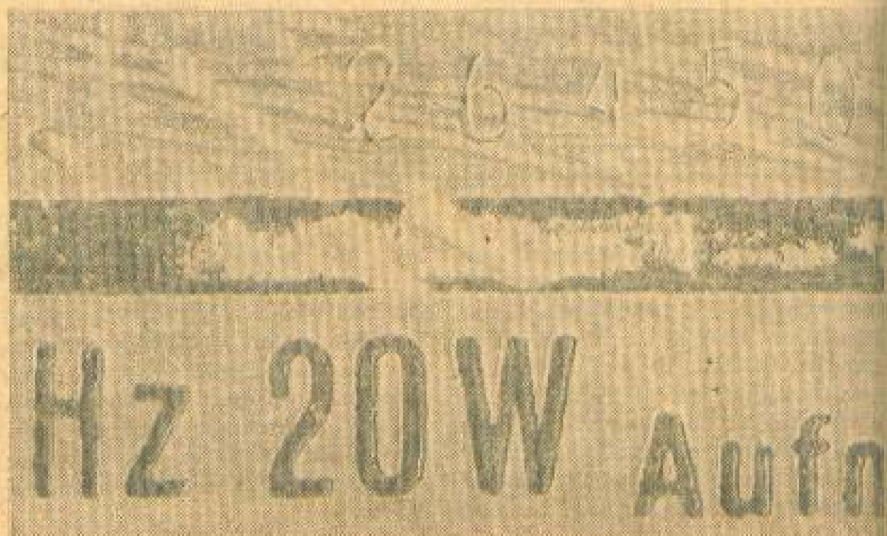
această ultimă parte a excitației suferite, se degajă, timp de 10^{-4} sau 10^{-5} secunde, o lumină al cărei spectru este specific fiecărui element chimic. Fotografierea spectrului razei fulgerătoare dă imaginea fidelă a compoziției particulei și proporția în care sînt prezente diferitele elemente. Se poate diferenția astfel, cu maximum de exactitate, nu numai rețeta aliajului (în cazul metalelor), ci și dacă probele provin sau nu din aceeași șarjă. La un omor comis într-o pădure cu o armă de vînătoare, **singura alică** ce a putut fi găsită în corpul victimei a constituit proba de identificare a făptuitorului dintr-un grup de 11 persoane bănuite. Cu același succes, analiza spectrografică este folosită și în cauzele de falsificare de monedă, sustrageri de metale, braconaj, la compararea particulelor de sol de pe încălțăminte ș.a.

Analiza spectrografică este însă distructivă. Or, cerințele criminalisticii revendică, de cele mai multe ori, păstrarea microurmei, fie și pentru repetarea expertizei. Se apelează deci la razele X. Substanța, pulverizată, se introduce într-o casetă și se bombardează cu un fascicul de raze X care — lovind „suprafața" cercetată — suferă un fenomen de **difracție**; unghiul de difracție diferă în funcție de „arhitectura" rețelei cristaline a fiecărui compus în parte; razele astfel „frînte" se îndreaptă către un clișeu fotografic pe care îl impresionează; după aceasta, se „mătură" filmul fotosensibilizat cu un aparat special, cuplat la un oscilator, și se obține diagrama elementelor componente.

Asemănătoare este și analiza de fluorescență cu raze X. Un caz recent de folosire a ei cu succes: pe marginea unei șosele din județul Dîmbovița a fost găsit un biciclist mort. Exceptînd urmele traumatismului suferit prin cădere, la locul faptei nu s-a putut observa decît o foarte superficială „ștergere" a capătului stîng al ghidonului. Evident — un accident de circulație prin lovire tangențială în timpul depășirii, urmat de părăsirea locului infracțiunii. Cercetări asidue au cuprins în cercul vehiculelor bănuite și o cisternă de lapte. Mașina nu prezenta însă nici o urmă sau aproape nici o urmă. Privită foarte atent și numai dintr-un anumit unghi de iluminare, pe suprafața dreaptă a caroseriei, la înălțimea corespunzătoare ghidonului, se observa o urmă translucidă. Prin analiza de fluorescență cu raze X a microurmei s-a constatat că e o depunere de **polietilenă ortorombică**, material plastic în care era învelit și capătul ghidonului lovit...

Dar dacă urmele și microurmele „lipsesc" cu desăvîrșire? Criminaliștii nu acceptă această idee. Ur-

▲ *Specialiștii din cadrul Inspectoratului general al Miliției au creat un nou aparat, numit electronoserpil. Perfecționat, el a fost produs în serie mică și pus la dispoziția unităților teritoriale. Aparatul reconstituie, cu rezultate excelente, seriile pilite de pe motoare, ceasornice, biciclete, aparate de radio și televiziune etc., indiferent cît de „perfect" au fost distruse acestea de către eventualii hoți. În imaginea de sus, plăcuța de aluminiu a unei mașini electrice de tuns, furate, și căreia infractorul i-a pilit complet seria. În imaginea din dreapta aceeași plăcuță după „trecerea" ei prin electronoserpil.* ▶

mele pot să nu fie văzute, dar tehnicienii pretind să le găsească și atunci cînd ele scapă chiar „ochiului" ager al microscopului.

La un obiectiv important, trei rînduri de geamuri, distanțate între ele, fuseseră sparte într-un mod ciudat. Forma spărturii excludea ipoteza lovirii cu piatra, dar de pe sticlă lipseau obișnuitele urme de impușcătură. S-au făcut experimente pînă și cu praștia, dar — de data aceasta — traiectoria era cea care continua să constituie un semn de întrebare. Examenul microscopic nu a adus nimic nou. Atunci a fost folosită **microsonda electronică**, urmărindu-se tot o analiză de fluorescență cu raze X, dar cu fasciculul colimat la un diametru de ordinul micronilor. Pe suprafața geamului s-au descoperit atomi de cupru, dovadă că ferestrele fuseseră totuși străpunse de un glonț.

Marea concurentă a lui Sherlock Holmes rămîne însă fizica atomică. Criminalistul miliției, inițiat în tainele ei, poartă un nume care în traducere înseamnă „păr de aur". Omulețul — pentru că maiorul Iosif Goldhaar este mic de statură — e înzestrat într-adevăr cu o claie de păr blond, sub care se ascunde o minte înfrigurată, în continuă iscodire. Bucurîndu-se de largul concurs al cercetătorilor Institutului de fizică atomică, el se mîndrește a fi practicat printre primii *pe plan mondial* analiza prin activare cu neutroni în investigațiile criminalistice. Metoda i-a permis, bunăoară, ca în cazul unei spargeri la un magazin de confecții din Capitală, să identifice în țandăra de sticlă, cît o gămălie de ac (descoperită în manșeta pantalonului unui bănuit), un element din grupa lantanidelor, prezent numai în șarja de sticlă corespunzătoare vitrinei acelui magazin.

Una dintre metodele sale cele mai interesante este și pătrunderea în intimitatea broaștelor, armelor de foc, sigiliilor de plumb, cu ajutorul gammagrafiei, fără demontarea sau secționarea obiectelor respective.

Dar „ambițiile" criminaliștilor nu se opresc la „impurități" de ordinul atomilor. Alte și alte cuceriri ale științei și tehnicii vin să consolideze definitiv principiul că **nu există crimă perfectă**. Curînd vom întîlni în dosarele penale expertize bazate pe **spectroscopia Raman**, pe **spectroscopia de absorbție** și (tocmai laserii să lipsească ?) pe... **microlaserspectrografie.**

CAPCANELE

Din vestiarele unei fabrici de confecții se furau mereu obiecte și bani. Cercul de „bănuite", numărul celor care aveau acces în acel loc — exclusiv femei — era nici mai mic, nici mai mare de... 318 persoane ! Autoarea se dovedea foarte abilă și nimeni nu putea suspecta în mod întemeiat pe cineva. S-a recurs la așa-zisa „capcană chimică".

Metoda este relativ mai veche și constă în pulverizarea locurilor susceptibil de a fi atinse de făptuitor cu o substanță invizibilă ochiului, care să poată apoi fi depistată la examinări speciale. Meritul chimiștilor Inspectoratului general al Miliției este de a fi introdus în practică o substanță cu calități multiple, preluată și de organele judiciare ale altor țări : nu este toxică, nu este folosită în laboratoare sau producție (ceea ce ar crea confuzii), își păstrează vreme îndelungată fluorescența și, **mai ales**, nu numai că nu poate fi înlăturată de pe piele decît cu timpul, dar... **cu cît infractorul se spală mai mult pe mîini, cu atît „capcana" se fixează mai bine.** Imediat după aplicarea metodei la vestiarele amintite, infractoarea a fost depistată în persoana lui I. A.

Într-o stație de cale ferată dispăreau mereu lăzi cu sticle de bere. Cînd infractorul a fost **prins în capcană**, s-a constatat prezența substanței fluorescente nu numai pe mîini, ci și în jurul gurii, semn că în timp ce opera i s-a făcut sete și n-a putut rezista tentației...

La liceul nr. 4 din Oradea se furau bani și articole sportive. Hoțul a fost identificat **după o lună** de la aplicarea capcanei. Era chiar portarul...

Într-o împrejurare, folosirea capcanei a prevenit în mod direct comiterea unui asasinat. Salariata unei unități medicale se simțea de la o vreme din ce în ce mai rău. Consultații și analize repetate au dus la concluzia stupefiantă că pacienta suferă un proces lent de intoxicație cu mercur. **Ea nu lucra însă cu acest metal.** Toate măsurile de precauție au fost inutile : intoxicarea continua ! Pînă la urmă s-a observat că o mînă criminală îi introducea mercur pur în țigarete. S-a aplicat de îndată tainica substanță pe tabachera pacientei și, **în aceeași zi**, a fost descoperit și făptuitorul — un coleg de muncă ce pretindea că „glumește".

Și mai spectaculoasă este folosirea creioanelor fluorescente. Cu ele se marchează bancnote, înscrisuri, textile, susceptibile de a fi sustrase ori traficate, bani dați ca mită, obținuți prin șantaj sau înșelăciune etc. Mare este surpriza unui asemenea infractor, care, tocmai cînd pledează mai convingător propria-i versiune a procurării obiectului incriminat, acesta îi este pus în lumina lămpii de examinare și apar pe el texte ca : „FURAT", „AM LUAT MITĂ DE LA..." etc.

Criminalistica românească are și meritul de a fi perfecționat **capcanele radioactive**. Izotopul utilizat la noi, și care prezintă avantajele unei perioade de înjumătățire îndelungate și al unui grad nepericulos de iradiere, a fost preluat, ca metodă, și de alte țări. El a fost folosit, spre exemplu, în cazul unor fraude comise la o bază intermediară de aprovizionare cu produse petroliere, ai cărei gestionari — în pofida obligațiilor de serviciu — vindeau benzină posesorilor de autoturisme și își însușeau sumele. Izotopul a înlesnit nu numai dovedirea faptului ca atare, ci și depistarea cumpărătorilor frauduloși. Lucrătorii operativi care au participat la acțiune își amintesc și acum cu satisfacție cum contorul de radiații, purtat discret de ei, „țipa" ori de cîte ori se apropia de un autovehicul în al cărui rezervor se afla benzină procurată de la baza cu pricina.

În străinătate, metoda românească a fost folosită cu succes și în cazul unei contrabande cu ceasuri de mînă. Autorii erau „filați", ba se cunoștea și ascunzătoarea obiectelor : lăcașul din spatele farurilor mașinii. Tratarea ceasurilor cu izotopul respectiv a dus pe urmele întregii rețele de contrabandiști.

TOTUL E NOU SUB LUPĂ

S-ar crede că nici unul dintre domeniile criminalisticii nu este mai „conservator" decît dactiloscopia. Impresiunii digitale „recoltate" de pe locul faptei sau de la bănuit (așa-zisa „amprentă") i se face formula conform procedeului stabilit de decenii, după care se caută „formula" corespondentă din cartoteca infractorilor. Regulile nu se schimbă, așa cum nu se schimbă alfabetul. Succesul operației depinde de numărul și de acuratețea amprentelor lăsate la locul faptei.

DETECTIVII DETECTIVILOR

Ce te faci însă dacă pe teren nu găsești decît un fragment de impresiune ? Dactiloscopiștii n-au vrut să rămînă în urma celorlalți criminaliști în ce privește zelul științific și profesional. Le-a venit în ajutor regina matematică. Prin folosirea calculului probabilităților, specialistul poate valorifica astăzi chiar un desen papilar sumar, pronunțîndu-se asupra gradului de posibilitate ca urma să provină de la o persoană sau alta.

Ca știință, criminalistica are „demnitatea" ei. Ea nu înțelege să rămînă datoare surorilor de la care a împrumutat cîte ceva. Aspirînd către titlul de polițiști-savanți, lucrătorii laboratoarelor I.G.M. nu pierd ocazia de a pune la dispoziția altor domenii ale științei și tehnicii propriile lor observații.

În județul Botoșani a fost încarcerat un infractor care, cu toată migala, nu a putut fi amprentat. Rapoartele miliției locale erau pline de scuze. Situația s-a repetat la penitenciar : desenul papilar și plantar era discontinuu, de un aspect cu totul neobișnuit, nisipiform. S-a crezut că este rezultatul unei încercări de răzuire a crestelor papilare, dar după ce infractorul a fost ținut sub observație și a trecut perioada de regenerare naturală, desenul se păstra în forma-i ciudată. La fața locului s-au deplasat specialiști din I.G.M. și Institutul medico-legal, care au ajuns la concluzia că se află în fața unei ciudățenii anatomice.

Literatura de specialitate consemnase cu totul sporadic asemenea apariții ciudate : una în anul 1943 în Germania, alta la începutul anilor '50 în S.U.A. În anul 1959, revista Interpolului a publicat (cu fotografie pe copertă) un al treilea caz, din Șanhai, explicînd fenomenul prin exercitarea unei compresiuni pe abdomenul mamei purtătorului, în timpul vieții intrauterine a acestuia.

Lt. col. Cornel Panghe împreună cu doctorul în criminalistică, C. Țurai, de la Institutul de medicină legală „Mina Minovici" au adîncit investigațiile, constatînd că acest gen de desen, numit de ei „danteliform", se întîlnea și la ascendenții și descendenții celui în cauză. Prin observațiile extinse în restul țării au fost depistate și alte cazuri. Cercetarea are o mare importanță pentru criminalistică, deoarece fenomenul revendică încadrarea lui în formulele cartotecii și — în plus — avizarea lucrătorilor de teren pentru a-i scuti de greșeala neglijării unor asemenea urme pe care le-ar putea considera imperfecte.

Dar observația e valoroasă și pentru biologie în general și genetică în special. Desenul „danteliform" este caracteristic felinelor. Deci, a fost remarcat un gen necunoscut de atavism. Senzațională este și stabilirea transmiterii lui pe cale ereditară. Acum, au cuvîntul geneticienii.

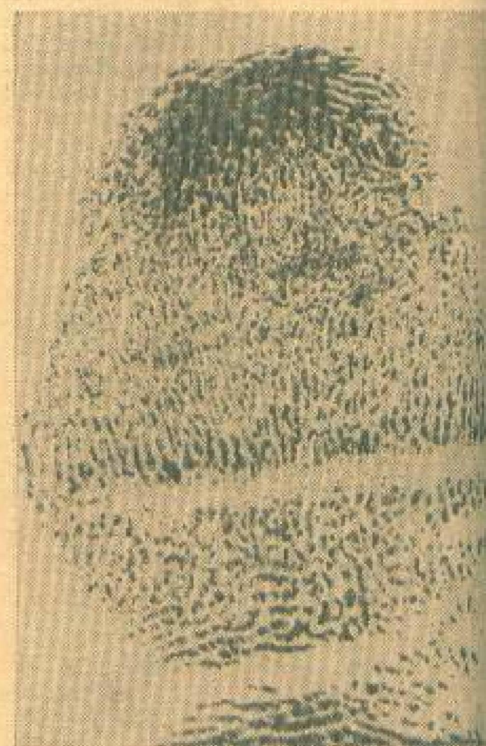
Maiorul Iosif Goldhaar, pe care l-am menționat în calitatea dumisale de promotor al radiocriminalisticii, este și un inventator consacrat. „Colecția" sa de brevete, comunicări științifice, studii publicate în **diferite** domenii de activitate este impresionantă. Metoda electrografică de determinare a porozității și fisurilor laminatelor metalice, folosită inițial în laboratoarele criminalistice, a fost preluată de industrie și reduce durata examinării tablei de la 6—8 ore la 5—15 secunde. În continuare, analiza electrografică a pătruns și în geologie, la cercetarea probelor de minereu și chiar la detectarea **directă** în mine, pe parcursul exploatării, a filoanelor metalifere. Metoda criminaliștilor de examinare a monedelor și bijuteriilor, presupus false, prin retrodifuzia radiațiilor beta cîștigă teren în diferite tehnologii, la analiza „spoirii" uniforme cu aur sau argint a pieselor. **Betagrafia** bancnotelor cu ajutorul izotopului tehnețiu 99, utilizată inițial la verificarea de către milițieni a filigranului hîrtiei de bancă, devine indispensabilă la cercetarea documentelor de arhivă, la localizarea lor în timp și spațiu în funcție de marca hîrtiei.

Cum biografiile oamenilor de știință sînt pline de anecdote, să păstrăm tradiția : la analiza prin activare cu neutroni a unor fire de păr, maiorul Goldhaar a constatat o concentrație neobișnuită de brom în **proba de referință.** Criminalistul-cercetător se frămîntă să afle cărei dereglări fiziologice îi corespunde prezența bromului în podoaba capilară. Nu poate constitui aceasta o nouă metodă de diagnosticare ? Răspunsul e așteptat cu îngrijorare pentru că proba de referință fusese recoltată din... părul de aur al ofițerului.

*

* *

La sfîrșitul îndelungatei explorări, ne punem în mod firesc întrebarea : cu un asemenea arsenal de mijloace și metode, va dispărea complet delincvența? Din punctul lor de vedere, criminaliștii nu sînt de loc „îngrijorați". Ei sînt gata pregătiți să lucreze, oricînd, cu succes, în mod calificat, în sectoarele economiei productive.

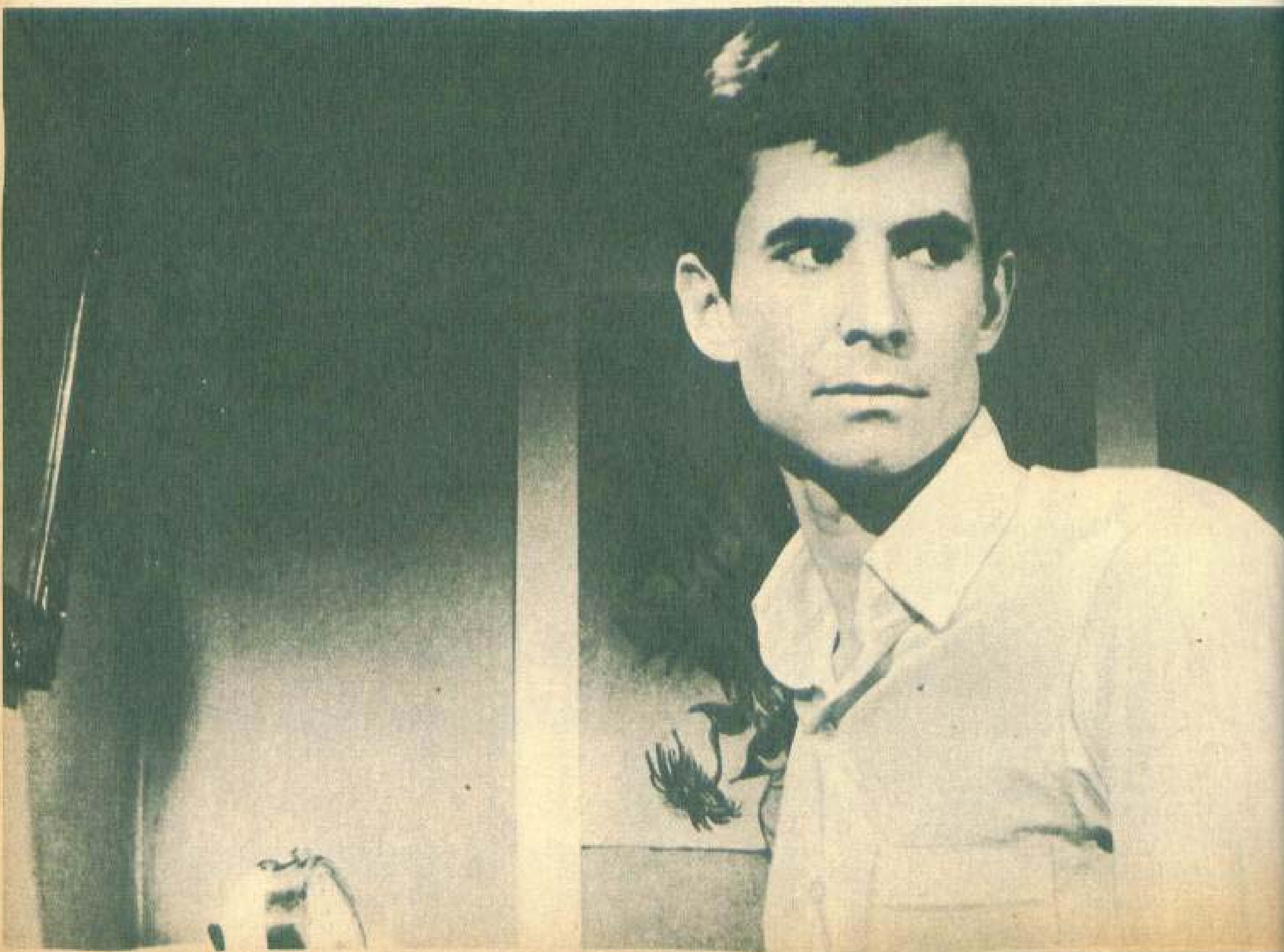
Amprentă digitală „danteliformă".

1962

PROCESUL

Înainte de a fi o ecranizare după Kafka, filmul este o creaţie tipic wellesiană. Marele cineast i-a dezamăgit pe kafkieni — şi pe toţi care nu se satură să ceară «spiritul cărţii» — doar în măsura în care «adevărata lectură rămîne imposibilă», după cum bine spunea criticul literar Maurice Blanchot; cel care citeşte Kafka este forţamente transformat într-un mincinos fără vină. Welles propune o anumită imagine a infernului kafkian, mai apropiată de înţelegerea sa tumultuos temperamentală a lumii.

Societatea este văzută ca o construcţie tentaculară, pe a cărei întindere se înghesuie toate instituţiile devenite instrumente de opresiune. Cineastul filmează acest labirint satanic cu frenezie, îşi mobilizează întreaga sa virtuozitate fascinantă: jocul cu distanţele focale scurte, alternanţa planurilor lungi cu montajul abrupt, filmări din unghiuri deformante, travelinguri monumentale, explozia decorurilor baroce şi expresioniste, atît de dragi artistului. Există aici o poftă de-a dreptul falstaffiană a autorului de a se cita pe el însuşi, pe Welles cel din «Cetăţeanul Kane», «Doamna din Shanghai», «Splendoarea Ambersonilor», «Umbra răului», o poftă căreia numai marele său talent îi poate ţine o dreaptă cumpănă.

1963

OPT ŞI JUMĂTATE

«Escrocii», «Nopţile Cabiriei», «La strada» *făceau elogiul umanităţii demne chiar în umilinţă. Al încrederii în utilitatea morală a fiecărui individ, dar* «Opt şi jumătate» *rupe lanţul, căci Zampano-Fellini încordează muşchii spiritului pînă plesnesc. O dată cu lanţul sare în aer şi personajul. Creator derutat de viaţă, derutat de arta în care nu mai crede pentru că nu-i mai vede eficienţa. Pentru Fellini creaţia e eliberare de teama de a trăi, de obsesii, de coşmare. Barocul somptuos ori terifiant devine aici însuşi obiectul studiului fellinian, metoda lui de cercetare a universului-refugiu, de recunoaştere a nobilelor evaziuni, a obsesiilor sale: educaţia rigidă, conformismul social, convenţia estetică, mama distantă care îşi aruncă fiul în braţele voluptoasei preotese a amorului plătit, soţia intelectualizată care îşi împinge bărbatul spre o feminitate opusă, amanta nătîngă, dar tandră, sentimentală.*

Prin recul, idealul — nesatisfăcut — al eroului e puritatea Claudiei. Ochii ingenui promit constanţă, dar rîsul vulgar pîngăreşte idealul. Obsedat de eşecuri umane, creatorul clachează, arta nu-l mai eliberează de spaima de viaţă. De aici, impasul, nu din căutări sterile. Fellini ştie asta, dar continuă să se întrebe. Să-l credem?

1964

ASUL DE PICĂ

Una dintre primele creaţii care au îndreptăţit critica internaţională să strige: «Trăiască noul val cehoslovac»! Miloş Forman, cineastul neîndurător — aproape că i-aş spune rău — care nu admite nici o clipă ca inteligenţa să fie jignită de iluzii, fie ele oricît de nevinovate, filmează aici insistent, cu o plăcere perfid disimulată, candoarea aflată faţă în faţă cu mediocritatea şi meschinăria de zi cu zi, neluate de nimeni în seamă.

Filmul cuprinde, ca într-un concentrat, toate obsesiile lui Forman: primul contact cu viaţa, nicidecum cel aşteptat, prima iubire (cu primul ei bal) care nu arată nicidecum ca în visurile adolescenţilor, conflictele surde dintre generaţii, prieteniile stîngace. Umorul răutăcios al cineastului, bucuria cu care descoperă caricaturi acolo unde alţii se străduiesc să vadă desene graţioase, ştiinţa cu care atrage către aparatul de filmat chipuri nemachiate, uşor nedumerite încă asupra rostului lor pe lume, cu alte cuvinte «stilul Forman» — stilul unui realist care preferă să trimită contemporanilor bobîrnace nu mîngîieri, oricît i-ar iubi — se găseşte aici în forma lui pură.

1964

UMBRELELE DIN CHERBOURG

«Melodrama? Nu am auzit de ea!», pare să spună Jacques Demy. Se preface, joacă perfect rolul naivului care abia acum o descoperă. «Aşa arată o melodramă? Cu eroi care-şi spun şi Te iubesc *şi* Dă-mi cheia franceză *tot cîntînd? Cu suferinţe care se topesc ca o îngheţată ţinută în soare?» Noi ştim că lucrurile nu stau întocmai aşa, cineastul — cum spuneam — se preface, şi de aici, din acest joc de-a naivitatea, s-au născut încîntătoarele* «Umbrele din Cherbourg» *care, la vremea lor, ne-au luat prin surprindere.*

Cîntecul nu era arie — nu semăna nici cu cel de operă, nici cu cel de musical — ci o continuă prelungire a sentimentelor, o căptuşeală sonoră a filmului, stările sufleteşti erau înconjurate cu aceeaşi graţie, în aşa fel încît bucuria sau durerea deveneau întîmplări *care duc povestea mai departe; culoarea devenea o convenţie pe placul ochiului care priveşte cu plăcere imaginea eroinei îmbrăcate* într-o *rochie asortată cu tapetul locuinţei.*

De altfel, oricît ar părea de ciudat, acest film, cîntat de la un capăt la altul, se adresează în primul rînd priviril, într-atît *muzica, culoarea şi povestea se amestecă, pînă devin o materie uniformă, pe a cărei suprafaţă Demy desenează subţire cîteva schiţe ale melodramei în stare pură.*

FEMEIA NISIPURILOR

Căutăm adevărul care pe unde apucăm, prin saloane, alții prin junglă, ori chiar prin nisip. Pasiunea eroului japonez: cuarțurile rare. Unicatele minerale. Cînd le întîlnește pe cele umane nu le recunoaște. Ori le recunoaște tîrziu, cînd le dispare strălucirea.

Întîi e teama care ne face să trecem grăbiți: teama de încurcături, de noul de lîngă tine, de vechiul din tine ce ar trebui alungat. Captiv în peștera de nisip, savantul se revoltă. Prima prejudecată: să nu fim constrînși la nimic. Derizoriu orgoliu al tinereții... Treptat revolta se ostoiește. Indignarea devine resemnare. Resemnarea, duritate. Dar dacă vietatea de lîngă tine capătă grai, te poate înțelege? Intelectualul se umanizează la flacăra credinței și generozității femeii. Egoismul cedează rușinat. Ești liber, domnule călător, să-ți porți prejudecata prin lume. Închisoarea e în tine, nu în capcana de nisip... O scenă ciudată, de fugărire a prăzii cu torțe și măști, în carnavalul pestriț.... Dar prada se lasă, de data asta, vînată. De bună-voie și nesilită de nimeni. Pentru că înțelege necesitatea, se eliberează, nu se supune. Iubirea îl izbăvește de egolatrie, simplitatea, de uscăciune. Nisipul capătă dimensiuni filozofice, chipurile oamenilor, judecate de aproape, în intimități indiscrete, devin cîmpuri de pasionantă cercetare a timpului și contratimpului sentimentelor.

Expresionismul japonez e forța detaliului uman, nu a decorului copleșitor. E foamea de adevăr, nu fascinație a formelor. Deșertul salvează viața cînd viața e pe drumul deșertului.

cinemateca memoriei

1964

DEȘERTUL ROȘU

Cineastul știa ce îl așteaptă atunci cînd a vopsit merele în gri și copacii în alb, știa că filmul, prima lui experiență în culori, va fi însoțit de legende despre «Antonioni și culoarea».

Poate asta explica nevoia lui de a se justifica mai mult decît îi stă în obicei: „În lumea modernă totul este culoare. O agresiune a culorilor și a zgomotului. Mișcare. Voi fi mai violent, mai dur decît am fost pînă acum, violența putînd fi, de altfel, interioară. Pînă la «Eclipsa» nu m-a interesat decît confruntarea indivizilor. Cu «Deșertul roșu» vreau să trec într-o nouă etapă. Obiectul intră în cîmp nu ca un accesoriu, ci ca un personaj".

Cînd anecdotele legate de vopsirea obiectelor s-au potolit, spiritele interesate s-au hotărît să observe în ce măsură culoarea îl susține pe Antonioni. Preocupat de drama înstrăinării-limită, în care lumea întreagă pare a refuza generozitatea unui alt sprijin celui care l-a pierdut o dată, Antonioni toarnă peste peisajul încremenit al Ravennei industriale nuanțele tăioase, uniforme și reci ale metalului. Culoarea pare aici urmarea unei vaste conspirații a naturii, nefaste omului. Eroinei ajunge să-i fie spaimă de tot, de stradă, de oameni, de culori. O spaimă amplificată de pierderea capacității de a privi, tot atît de neiertătoare în conștiința unui erou ca și neputința de a trăi: «Tu nu știi să privești — spune Corado — eu nu știu să trăiesc; este același lucru».

1965

ŞPILUL

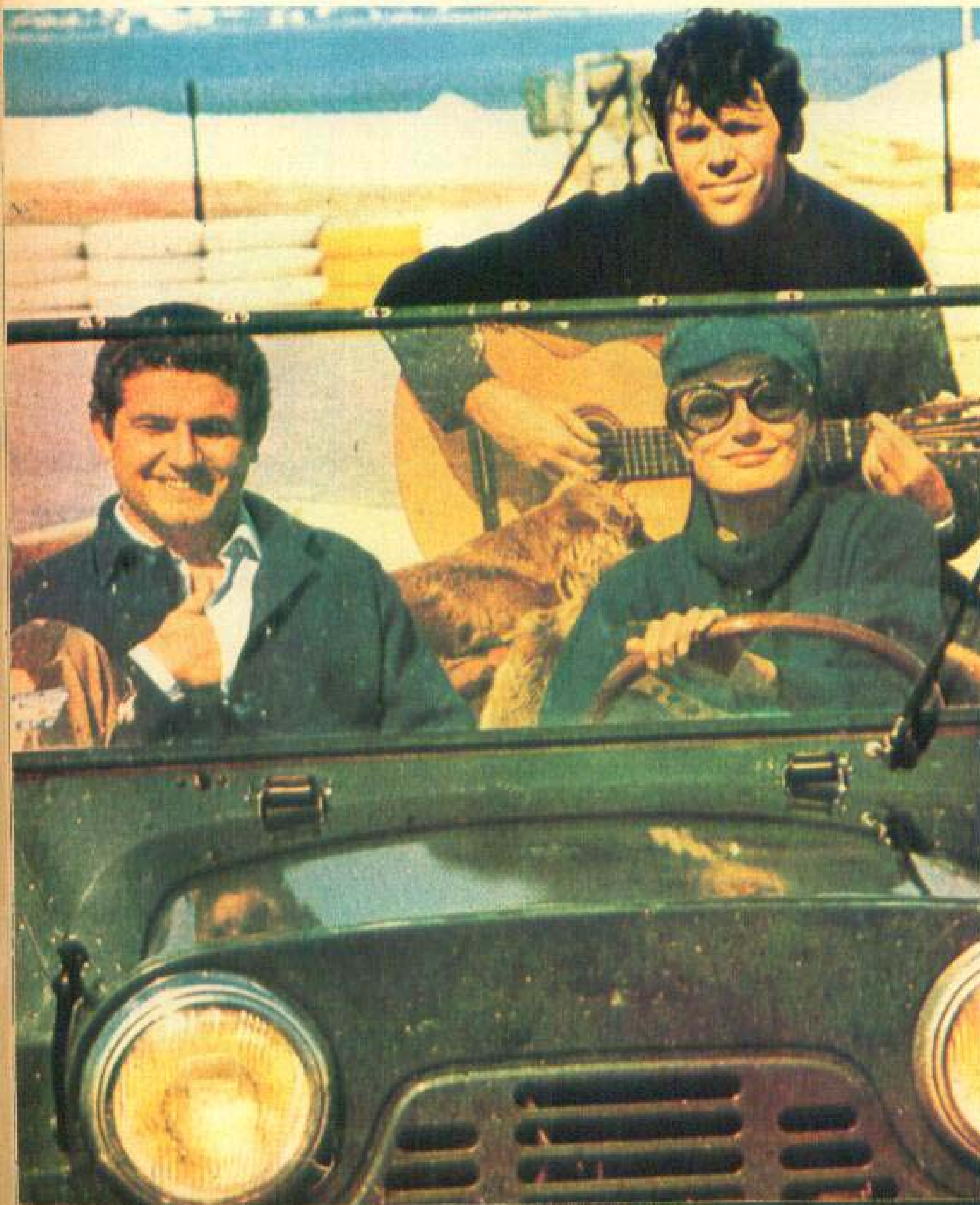
Într-o vreme în care umbra — cît un copac bătrîn — a lui Tati se strecura tot mai însingurată pe lîngă noi, cînd tot mai puţini oameni de treabă îşi băteau capul cu grelele probleme ale comediei, englezul Richard Lester — prietenul Beatles-ilor — ne ia prin surprindere: el cheamă o fată urîţică (Rita Tushingham), un băiat timid, altul îndrăzneţ şi un al treilea aşa şi aşa, face rost de un pat de fier vopsit în alb, închiriază o casă în stil englezesc — căreia îi zugrăveşte pereţii de asemeni în alb — se mai serveşte din plin de Tamisa care era pe aproape, şi între toate aceste personaje însufleţite sau neînsufleţite stabileşte relaţii ce par a veni din lumea lui Mack Sennet, a fraţilor Marx, pentru a se izbi în cele din urmă de tristeţea stîngaci învăluită a contemporanilor.

Lester glumeşte cu dezinvoltură pe seama egoismului şi măruntei indiferenţe a unor tineri de treabă de altfel — se preface că pune la îndemîna tuturor amatorilor «şpilul» (the knack) de a suci capul fetelor, se preface de asemeni că admiră graţia inutilă a obiectelor, dar de fapt se gîndeşte la altceva: «The Knack este un film despre lipsa de comunicare dintre tineri; stau cu toţii într-o cameră, dar fiecare vorbeşte pentru sine, fiecare vorbeşte despre lucruri diferite, fără să-i asculte pe ceilalţi» (spusele autorului).

1966

UN BĂRBAT ŞI O FEMEIE

Lelouch ne-a prins într-un moment de slăbiciune şi oboseală, hărţuiţi de multele întrebări fără răspuns ale unui Antonioni sau Bergman, Bresson ori Wajda, ca să nu mai vorbim de cele ale vieţii. Lumea abia aştepta să i se dea voie să fie sentimentală fără reţineri, dar nu avea îndrăzneala să o mărturisească. Acest băiat tînăr, pe nume Claude Lelouch, care cunoştea bine puterile cinematografului, a avut «curajul bunelor sentimente» — cum ar spune Camus — într-o epocă plină de întortocheri şi de neliniști intens solicitate de artă. El a avut talentul de a şti să repună în drepturi, exact la momentul potrivit, cu nici un minut mai devreme sau mai tîrziu, poveştile simple despre iubire, frumoasele poveşti de altadată.

Ajutat de marele său har de operator, Lelouch a compus tablouri mişcătoare în care dragostea, suferinţa, culoarea, muzica, bucuria, lumina sînt distribuite în proporţii ideale, atît cît trebuie pentru a face din viaţă un spectacol odihnitor ca un apus de soare. Operaţia ne-a luat prin învăluire, chiar şi criticii sobri au fost descumpăniţi — oameni sîntem — şi abia după cîtva timp a apărut scindarea pro şi contra Lelouch, cei puţini care merg cu el pînă la moarte, şi ceilalţi care, într-un fel sau altul, îi atrag atenţia artistului că a devenit o victimă a imaginii înţelese astăzi ca cel mai solid suport al mitului.

Lelouch îşi vede însă de treburile lui, nu-l supără nimic, nici măcar denumirea «cineastul Paris-Match», el face în continuare filme cu alţi bărbaţi şi alte femei, reportaje ilustrate tot la fel de frumoase, şi îi mai învaţă şi pe alţii cum se filmează o plajă pustie, un cîine cîrpăug, o cursă auto, o zăpadă într-o staţiune de lux, o iubire scurtă.

SĂRMANII FLĂCĂI

La Cannes — unde s-a aflat în competiție alături de «Un bărbat și o femeie» — critica internațională s-a năpustit cu laude asupra lui Miklos Jancso, considerîndu-l un mare nedreptățit și sperînd în taină că onoarea breslei va avea de cîștigat din impunerea acestei tîrzii descoperiri. Jancso nu era de loc un începător — avea la activ 11 documentare, 5 scurt metraje, 3 lung metraje și dacă filmul din 1964, «Drumul meu», ar fi fost mai răspîndit și privit cu mai multă atenție, s-ar fi găsit acolo toate semnele marii sale arte. «Sărmanii flăcăi» atinge desăvîrșirea. Este un film tiranic. Dacă l-ai văzut azi, este sigur că mîine nu vei mai putea privi lumea cu aceiași ochi. Jancso ne supune unei probe de foc: aceea de a lăsa la intrare balastul trăirilor de peste zi, pentru a îndura povara unui singur sentiment fundamental: cel al istoriei.

Materia primă, marmura lui Jancso este Istoria. O istorie care, așezată în plin soare și privită prea mult timp cu ochii deschiși, ajunge să-l doară, cu acea acuitate pe care ne ruga să o înțelegem Unamuno atunci cînd striga: «Mă doare Spania». Despuiată de pilde, de eroi și de dezeroizări», de orgoliul lui «atunci» și «acolo», istoria ni se înfățișează în ipostaza sa curată: aceea de a fi cel mai sincer, crud și permanent teatru al lumii.

Cineastul nu are ochi decît pentru cîteva atitudini umane fundamentale: constrîngerea umilitoare, supunerea sau nesupunerea în fața ei, anularea demnității umane. El sublimează violența și oroarea, le golește de conținutul lor știut și, printr-un magic transfer, le umple cu altceva: cu neîntrerupta lor răsfrîngere asupra condiției umane. Într-un ceas în care filmul se usca de dorul marilor temple, Miklos Jancso îi restituie acestuia frumusețea condensată și definitivă a catedralei, precum Dreyer, Eisenstein, Bresson.

1968

BONNIE ȘI CLYDE

Cînd s-a apucat să reactualizeze povestea autentică a lui Bonnie Parker și Clyde Barrow, perechea ucigașă care a înspăimîntat o Americă, cea a anilor '30, cineastul american Arthur Penn («Urmărirea») nu bănuia că filmul său va declanșa o adevărată urgie a peliculelor violente. Talentul său transformase un story gangsteresc într-un balet tragic, a cărui frumusețe plastică umbrea cruzimea și crima făcută parcă sub imperiul unei fatalități.

Pasiunea sa pentru captarea mișcărilor semnificative ale epocii transformase fundalul social al întîmplărilor într-un tablou exact, minuțios și dramatic al Americii răvășite de criză. Dar cum violența plutea în aer, iar Penn izbutise performanța de a-i da un chip seducător, au apărut imediat, ca ciupercile, zeci de filme scăldate în sînge, străbătute de la un capăt la altul de gustul violenței în sine. «Bonnie și Clyde» a declanșat nu numai o epidemie cinematografică, ci a întors și moda vestimentară cu cîteva decenii în urmă, a deschis gustul furios pentru boneta à la Bonnie, fusta maxi à la Bonnie etc.

Întristat de atîtea prelungiri scandaloase, ilustrul cronicar de la New York Times, Bosley Crowther, om îmbătrînit în meserie și care a văzut multe la viața lui, și-a dat demisia, jurîndu-se să nu se mai ocupe niciodată de film.

PIERROT NEBUNUL

Godard se afla la al 13-lea film şi lumea începea să se prindă cu mai multă tragere de inimă în jocul propus de cineastul poate cel mai controversat din ultimii ani; începea să vadă mai limpede ce se află dincolo de grămada de convenţii cinematografice pe care Godard o aruncă în aer, cu atîta voluptate, sub ochii spectatorilor. Cota elogiilor acumulate de «Pierrot le fou» a fost mai înaltă decît oricînd, iar cea a respingerilor violente — mai scăzută decît în alte dăţi. Mulţi l-au socotit «cel mai bun film francez al anului», iar unele condeie mai aprinse (Michel Aubriant, Michel Cournot) nu s-au sfiit să-l decreteze «cel mai frumos film al întregii cinematografii franceze».

1966

Dincolo de exagerările de orice fel se află adevărul că cinematograful lui Godard şi-a dezvăluit prin «Pierrot le fou»,mai pregnant decît înainte, esenţa sa, ascunsă uneori cu un fel de pudoare de către autor: aceea de a fi un cinematograf care re-creează lucid şi din mers poezia risipită, uitată şi, tot din mers, meditează şi asupra lui însuşi. Dorul sincer de aventură al lui Belmondo–Pierrot, joaca mincinoasă a Annei Karina (Marianna) «pictate» de Godard în roşu şi albastru (culorile fundamentale ale filmului) nu sînt altceva decît exteriorizarea unei năzuinţe a artistului: aceea de a demonstra că «sîntem făcuţi din visuri şi visurile sînt făcute din noi», cum îi place lui Pierrot să citeze.

cinemateca memoriei

1967

«Sfîrşitul» lui Antonioni fusese fixat — de către cei care se ocupă cu prezicerile în materie de artă — în momentul în care nu va mai avea nimic de spus cu privire la incomunicabilitate, în ziua în care se va plictisi să radiografieze pustiurile umane, psihologia feminină şi pe Monica Vitti. Iată însă că cineastul se mută cu arme şi bagaje în Anglia şi întreprinde, de acolo, o alt fel de radiografie, acut socială. El ne avertizează că trăim într-o lume tristă — printre altele — şi prin încrederea cu care consumăm imagini şi mituri, părtrătoare ale memoriei şi vieţii noastre, într-o lume în care se face totul pentru a lua semnificaţiile drept o stare de fapte (primul indiciu al stării de victimă a imaginii.«Blow-up»a fost numit, cum nu se poate mai izbutit, «macrocosmosul cel mai evident al irealităţii realităţii din anul 1967».

Foamea de reprezentări, specifică acestei civilizaţii a vizualului, de fotografii de tot felul, sofisticate (cele de modă), furate pe viu (instantaneele bătrînilor), revelaţia realului prin intermediul artificialului, uşurinţa cu care poţi fi deposedat şi de unul şi de altul, toate aceste adevăruri esenţiale sînt spuse de Antonioni la nivel de capodoperă.

După un film ca«Blow-up»mulţi au simţit că le este tot mai greu să adoarmă cu imagini, chiar şi atunci cînd li se face dor de Lelouch.

BLOW-UP

cinemateca memoriei

1969

Z

Numit în unanimitate «primul mare film politic francez», cîştigător a numeroase distincţii ale unor înalte foruri internaţionale, îmbrăţişat cu căldură de toate straturile publicului, filmul tînărului cineast Costa Gavras («Compartimentul ucigaşilor») concentrează în el, la un înalt nivel de împlinire artistică, toate căutările din ultima vreme ale cinematografului, ambiţia sa de a fi o prezenţă activă în miezul evenimentelor, nu pe marginea lor, de a capta întrebările fundamentale ale epocii, nu culoarea ei.

«Anatomia unui asasinat politic», cum îl defineşte însuşi autorul, «de un rar echilibru între filmul de opinie şi filmul de acţiune, între cinematograful de idei şi cinematograful-spectacol» (caracterizarea aparţine cronicarului de la «L'Express», Claude Veillot), creaţia lui Costa Gavras a dat un sens autentic noţiunii de film politic în cinematograful de astăzi. El a deschis ochii — uitaţi închişi o vreme — asupra marilor posibilităţi ale artei filmului de a investiga cu pasiune această dominantă obligatorie a individului contemporan: asumarea răspunderii, luarea de conştiinţă.

1969

DACĂ

Cei care credeau că furiosul Lindsay Anderson s-a liniştit s-au înşelat. Tînărul care cu zece ani în urmă «privea înapoi cu mînie» s-a retras un timp deoparte pentru a arunca nestingherit aceleaşi priviri mînioase şi prezentului. Dintr-o astfel de observaţie acută s-a născut «If» (Dacă), pamflet violent, neiertător în dispreţul cu care îi condamnă pe apărătorii ineficientelor valori împietrite. Într-o vreme în care problemele tineretului contemporan au devenit, din păcate, pretextul unor pelicule facile ce exaltă violenţa de dragul violenţei, incapabile să prindă pulsul epocii, Lindsay Anderson întreprinde o acţiune de disecţie socială a unei realităţi încremenite în ipocrizie şi absurditate, incapabilă să răspundă întrebărilor fundamentale ale generaţiilor tinere.

Pătrunzînd în universul închis al unui colegiu britanic, cineastul smulge, rînd pe rînd, vălul virtuţilor fictive: întîi cu umor, apoi cu agresivitate corosivă, singura în stare să răsfrîngă dimensiunile reale ale sistemelor perimate într-o lume ce-şi spune — neîncetat şi cu orgoliu — modernă.

COW-BOY-UL DE LA MIEZUL NOPȚII

Cu acest film distins cu Premiul Oscar, unul dintre cele mai mari succese ale anului 1969 (rețetele au atins 4 milioane de dolari în primele 16 săptămîni), englezul John Schlesinger omoară încă o dată un mit întreținut cu greu: cel al cow-boy-ului, cavalerul justițiar și pur, omul care a făcut din Vest un ținut legendar. Omoară un mare vis american și, o dată cu el, piere de fapt speranța în orice alt fel de vis american.

Destinul cow-boy-ului care face calea întoarsă din Vest către New Yorkul în care vrea să-și facă un loc — precum altădată Rastignac la Paris — prin intermediul unor lamentabile experiențe, nu este altceva decît reflexul tragic al unei Americi sclipitoare dar surpată de contradicții; al unei Americi care arareori are răgazul să se privească pe sine însăși și să se înțeleagă. Schlesinger o filmează cu disperare, ca pe un monstru cu mii de ochi și brațe acaparatoare. Singurul refugiu al cow-boy-ilor cu ochi albaștri, pe care nu-i mai încearcă chemarea altor spații infinite, este comunicarea umană cu cei de o seamă, prietenia. Dar ca să ajungă aici, eroul a bătut asfaltul infernului, și-a terfelit vesta de piele cu franjuri lungi și cizmele nou-nouțe.

cinemateca memoriei

UN DECENIU CU

de Magda MIHĂILESCU

Dintre multele vedete în fața cărora ne-am închinat în ultimii zece ani, dintre nu puținele antivedete în fața cărora am jurat să nu ne mai închinăm, dintre mulții actori în dreptul cărora ne vom apleca întotdeauna, am ales cîțiva. Desigur — puțini dintre numeroșii care ar merita. Sînt nume de care ne-am ocupat adeseori de-a lungul timpului și asupra cărora mai insistăm o dată, cu încrederea că peste ani vom spune: ei au fixat, pe peliculă, oamenii deceniului 61–70, cu cele bune și cele rele.

VEDETE, ANTIVEDETE ŞI ACTORI

CLAUDIA CARDINALE

Zece ani de carieră încununaţi de 40 de roluri, o viaţă «antipatic de serioasă», cum spun răutăcioşii, în realitate ascunsă cu decenţă de ochii lumii, o simplitate greu de întreţinut şi ocrotit, au făcut din «cea mai frumoasă italiancă din Tunis» tipul «ragazzei», al tinerei pentru care sinceritatea este un mijloc de a nu te îndepărta de oameni. În rochia ieftină a «fetei lui Bube» ori în costumul somptuos din Ghepardul, *«la Cardinale» — cum o numesc italienii în semn de dragoste şi preţuire — a adus pe ecran acelaşi personaj popular, amestec desăvîrşit de feminitate şi spirit băieţos, în care Alberto Moravia vedea o mică minune a naturii, iar Visconti — un material ideal pentru o actriţă modernă.*

MARILYN MONROE

«Zeiţa dragostei din era nucleară», «simbolul strălucit al farmecului feminin», «ultima logodnică a Americii» (Mary Pickford fusese prima), «cea mai frumoasă blondă din lume». Hollywoodul a făcut tot ce i-a stat în puteri pentru a o plăsmui după toate tiparele star-systemului. Marilyn, la rîndul ei, a făcut tot ce i-a stat în puteri pentru a i se împotrivi: «Un simbol te transformă într-un lucru, şi mie, pur şi simplu, mi-e silă să fiu un lucru».

Dincolo de mult solicitatul ei surîs, ne-a rămas amintirea unei femei tinere care trece nepăsătoare pe lîngă propria-i frumuseţe, mereu în căutarea unei fericiri cît se poate de simple, ceva în genul unui colţ răcoros într-un apartament (Şapte ani de căsnicie) *sau al unui prieten adevărat* (Unora le place jazul, Misfits), *al unei actriţe pentru care o viaţă ce începe să semene prea mult cu un film hollywoodian nu mai merită să fie trăită.*

cinemateca memoriei

JULIE CHRISTIE

După două filme, «Billy mincinosul» și «Darling» (amîndouă de John Schlesinger), lumea a început s-o privească cu o uimire ușor buimacă: bănuia că se află în fața unui nou tip de vedetă, mai apropiată de tipul de fată întîlnit toată ziua pe stradă — de loc dornică să sucească mințile cu frumusețea ei — dar nu știa încă ce nume să-i dea. În 1965 încă nu se folosea pe toate drumurile particula anti. A rămas fenomenul neclasificat Julie Christie, și ori de cîte ori scriem sau vorbim despre ea ne dăm seama ce restrînsă este familia acelor interpreți pentru care jocul actoricesc înseamnă un mod de a face concurență poeziei și muzicii, de a le învinge cu cea mai ingrată armă: imaginea, atît de răspicata imagine.

INNOKENTI SMOKTUNOVSKI

Nu există frază care să se învîrtească în jurul a ceea ce numim «actorul-intelectual» în care să nu încapă numele lui. Cu cîțiva ani în urmă, cînd încă mai bîjbîiam în căutarea nuanțelor definitorii pentru ceea ce simțeam că înseamnă un stil de interpretare cu totul nou, îi spuneam lui Smoktunovski interpret modern și atît. Dar moderni sînt atîția, și nu seamănă între ei. Astăzi am mai dezlegat puțin misterele și știm, bunăoară, că pentru un actor ca el, orice rol, orice personaj, reprezintă în primul rînd o problemă de încredere. De încredere în fața propriei inteligențe tiranice ce-i supraveghează fiecare mișcare. Dacă cuvîntul cartezian nu ar fi legat de prea multă răceală și geometrie, l-aș folosi acum pentru Smoktunovski care ajunge la esențe după un lung șir de îndoieli. De aici — nervozitatea și încăpățînarea cu care eroii săi acceptă aparențele (la urma urmelor omenești), plăcerea trufașă cu care scormonește în adîncuri pentru a aduce de acolo contraargumente. Amintiți-vă eroii care l-au făcut celebru: cercetătorul cinic din filmul lui Romm «Nouă zile dintr-un an». Hamletul cu năprasnice zvîrcoliri interioare realizat sub conducerea lui Kozințev.

YVES MONTAND

După «Salariul groazei», «Vrăjitoarele din Salem» și «Sanctuarul» (realizat de Tony Richardson după Faulkner), peste capul lui Yves Montand începea să plutească un pericol: acela de a fi obligat să multiplice, în toate aparițiile sale, tipul bărbatului dur, seducător, cinic, care rezolvă pe spinarea altora propriile sale răfuieli cu viața. Anatole Litvak în «Vă place Brahms?» și Lelouch în «A trăi pentru a trăi» au mai schimbat puțin lucrurile, întrucît au văzut în Montand imaginea convenabilă a unui amant care, dacă nu poate fi convins ferm de rostul onestității, poate fi, cel puțin, supus prin înduioșare. Dar fără creațiile lui Alain Resnais și Costa Gavras, Yves Montand ar fi rămas o prețioasă mină exploatată la întîmplare. Filmul politic, mai ales cel din ultimii ani, a găsit în chipul aspru-obosit al actorului interpretul desăvîrșit al unui contemporan pornit pe drumul fără de întoarcere al asumării responsabilităților.

Foto Unifrance

ANNIE GIRARDOT

Nimeni nu s-a întrebat vreodată dacă este vedetă sau antivedetă, dacă își are sau nu locul în mitologia actoricească a acestor ani. Nici atunci cînd presa de scandal a încercat să semene puțină bîrfă și curiozitate în jurul ei și al căsătoriei cu Renato Salvatori, numele de Girardot a rămas doar cel al actriței fără de care ne-ar fi greu să ne-o închipuim pe Nadia din «Rocco și frații săi» ori eroinele din «Vaporul lui Emil» și «A trăi pentru a trăi», atît de demne în tristețea lor. Pentru Annie Girardot — ca și pentru alte interprete, ca Jeanne Moreau ori Anouk Aimée, care aparțin aceleiași familii spirituale — actoria înseamnă sensibilitatea pusă în slujba lucidității, vorbele sînt doar un înveliș fragil dincolo de care se simte tresărirea ideilor. Un astfel de joc atinge undeva, într-o zonă foarte înaltă, grația nesfîrșită a muzicii.

Foto Unifrance

cinemateca memoriei

JEAN-PAUL BELMONDO

El știe că în lumea cinematografului este imposibil să scapi de o etichetă, una oricît de mică, de aceea nu-l mai sîciie faptul că de cîțiva ani i se spune «cel mai fermecător urît din lume». A fi urît ca Belmondo este tot o frază mitologică, ea îndeamnă la vis pe toți băieții cu nas turtit și buze lătărețe, care rivnesc, în secret, la gloria lui. «Belmondismul» s-a născut în ciuda actorului însuși, disprețuitor de răsfățuri și vedetism: «Nu-mi place publicitatea, detest tot ce mă obligă la o viață mondenă». Pentru el esențial este «să te consacri lucrului tău». Și Bébél s-a consacrat: în 1964 avea 30 de ani și 25 de filme. Chiar atunci cînd a jucat de trei-patru ori la rînd același rol, al tînărului care se retrage în aventură conștient că va plăti dureros, actorul nu a dezamăgit. Pentru el jocul rămîne o bucurie continuă, bucuria de a descoperi chipul ascuns al personajului. Dacă nu știi să faci asta, degeaba ești urît ca Belmondo.

HANNA BREJCHOVA

N-au speriat-o frumusețea și gloria surorii ei mai mari, Jana Brejchova. A avut încredere în inteligența ei și-a lui Miloș Forman, cineastul care nu pune preț pe spectaculozitatea actoricească, ci pe expresivitatea chipului uman de rînd. Ca și băiatul din «Asul de pică», eroina Hannei străbate filmul «Iubirile unei blonde» tîrînd după ea aceeași candoare care, în accepția nu prea confortabilă a cineastului cehoslovac, trebuie lăsată să se lovească de toate pragurile de sus.

Tînăra debutantă s-a supus «răutății» formaniene, a priceput lecția potrivit căreia trebuie să accepți cu umor banalitatea. Dar ca orice drum al înțelegerii, și cel pe care Forman își trimite eroii este spinos, și, pînă la acceptare, Hanna Brejchova ne-a mai amintit o dată cum arată hîrtoapele ridicolului — care nu întotdeauna ucide — și ale tristeții.

cinemateca memoriei

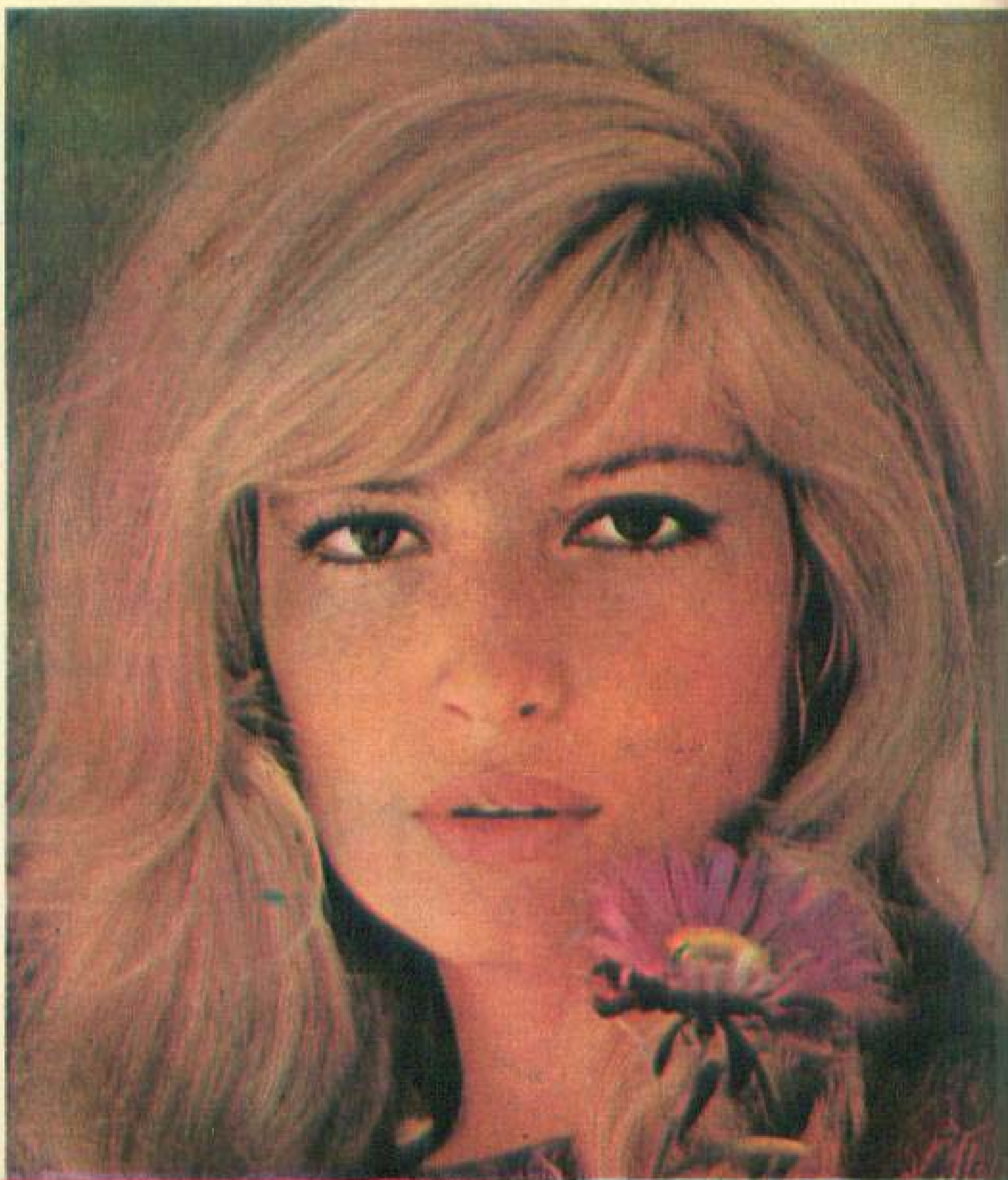
ALAIN DELON

Prima lumină mai intens proiectată asupra lui descoperea un înger, chinuit de propria sa bunătate: Rocco, din filmul lui Visconti. Multe din șirul marilor sale succese ce aveau să vină ne-au adus însă în fața unui personaj nici înger, nici demon, ci a unui tînăr în stare să răspundă cîtorva visuri foarte pămîntene: romantismul la îndemîna oricui, succesul în viață — tot vis este și el — aventura și traiul periculos, alungarea singurătății, a urîtului și a monotoniei.

Frumos cum puțini dintre actorii acestui deceniu s-au întîmplat să fie, dar frumos cu hotărîre, fără mister, dintr-o bucată, în așa fel încît toate fetele mai pot spera ca într-o bună zi să dea peste un băiat ca el, profesionist excelent — cu cît trec anii asta se vede și mai bine — Alain Delon rămîne cea mai solicitată figură în mitologia masculină a ecranului francez contemporan. A fi frumos și talentat ca Delon, a avea norocul lui Delon, ambiția și puterea lui de muncă, a face din viață un film (și invers) au devenit adevărate criterii ale acestei mitologii.

Foto Unifrance

MONICA VITTI

Creație fundamentală a lui Antonioni. Noi știm că Monica Vitti era actriță și înainte de marea întîlnire cu regizorul-intelectual, cu cineastul incomunicabilității, știm că nu a venit în cinematografie din saloanele caselor de modă și nici din rîndurile candidatelor la titlul de Miss Italia. Antonioni a învățat-o însă să arunce peste lume, peste oameni și lucruri, acea magnifică privire uscată, de ființă căreia i se refuză orice mîngîiere, a inclus-o ca parte intrinsecă în universul său destrămat, făcînd din ea unul din semnele acestui univers. Cum nimic nu poate înfrînge forța unui simbol, Monica Vitti este numită, în continuare, «eroina antonioniană» chiar dacă de trei ani Pygmalion-ul și-a părăsit Galateea, iar actrița dovedește, în filmele altor regizori, că este o strălucită interpretă de comedie («Fata cu pistolul», «Dragostea mea, ajută-mă»), că nu tînjește după plaje pustii și deșerturi roșii.

ZBIGNIEW CYBULSKI

O generaţie tînără face loc alteia, îşi confruntă idealurile, moda, izbînzile, meritele, idolii, capriciile, se măsoară, se compară una cu alta — şi ştie toată lumea, nu numai sociologii, cum se adînceşte astăzi «prăpastia dintre generaţii», dar pentru polonezul de 17 ani, ca şi pentru bărbatul tînăr, de 30, ca să nu mai vorbim de cel de 40, numele de Zbyszek înseamnă şi astăzi Cybulski. Ochelarii fumurii înseamnă şi ei tot Cybulski. La 15 ani de la debut, la 4 ani de la dispariţia sa.

În neliniştea personajelor sale s-a recunoscut nu numai generaţia căreia războiul i-a dat peste cap primii ani ai tinereţii, ci continuă să se regăsească toate rîndurile de adolescenţi ce trăiesc conştient destinul particular al unui popor. Să joci ca Cybulski este imposibil, cei care au încercat să-l imite au plătit (vezi «Totul de vînzare»), dar nu este chiar imposibil să trăieşti ca eroii săi: să încerci să iei asupra ta o parte din durerea lumii, iar cînd nu izbuteşti, să accepţi chinul neputinţei.

DAVID HEMMINGS

Antonioni avea nevoie, pentru al său «Blow-up», de un băiat cu chip spălăcit, dominat de ochi imenşi şi uşor ieşiţi din orbite, ce trebuiau să semnifice adevărate prelungiri ale camerei de fotografiat. Aceasta trebuia să fie imaginea ideală a omului-aparat, a fotoreporterului, «prezenţă demiurgică în existenţa noastră contemporană». L-a găsit pe David Hemmings, fost cîntăreţ de operă. Puţini bănuiau atunci că cineastul italian descoperise nu numai un interpret potrivit pentru filmul său, ci şi un excelent reprezentant al noului val de «tineri actori furioşi», gen Terence Stamp: interpreţi ai băieţilor ce practică cinismul, graba egoistă şi indiferentă, refuzul lirismului, cu încrederea că au intrat în posesia celei mai eficace lecţii a vieţii.

Foto Keystone

cinemateca memoriei

VANESSA REDGRAVE

Din 1967, de la «Blow-up»-ul lui Antonioni, regizorii și producătorii nu încetează să și-o dispute. Pentru tot felul de roluri: istorice, învăluite în legende îndepărtate sau contemporane («Camelot», Isadora Duncan»), actuale («Un loc liniștit la țară», «Morgan»). Vanessa Redgrave fusese și pînă atunci o apreciată actriță de teatru — este fiica lui Sir Michael Redgrave — iar cinematograful nu era pentru ea un pămînt necunoscut, dacă ținem seama că timp de cîțiva ani a fost soția reputatului Tony Richardson. Dar cum o carieră actoricească este făcută nu numai din talent, ci, de foarte multe ori, din prilejurile nimerite sau pîndite, din ceea ce se cheamă «prinderea momentului», ceasul potrivit a însemnat pentru Vanessa colaborarea cu Antonioni.

După succesul lui «Blow-up», actrița lungă și subțiratică n-a mai apărut nimănui nefotogenică, iar regizorii au avut mai mulți ochi pentru harul ei dramatic, pentru autentica vibrație lirică ce dau un contur aparte tuturor interpretărilor sale și o așază definitiv în rîndul marilor actrițe ale ecranului englez.

MARLÈNE JOBERT

Nostimă și cu pistrui cum este, gata să răspundă la orice întrebare, oricît ar fi ea de provocatoare, lipsită de capricii și fumuri, Marlène Jobert a fost repede adoptată în familia mai nou constituită a antivedetei. Fără voia ei însă, ne-a pus la îndemînă una dintre cele mai bune dovezi că noțiunea aceasta de antivedetă este destul de firavă, că pînă la urmă antivedeta nu este decît tot o vedetă cu hainele întoarse.

Marlène Jobert — actrița care a vrut să pășească neobservată pe un teritoriu prin excelență mitologic cum este cel al cinematografului — a lansat o adevărată modă a... pistruilor. Modă susținută cu toată fervoarea de care este în stare publicitatea franceză. Nici Brigitte Bardot n-a rezistat ispitei, drept care și-a desenat pistrui pe obraji. Altfel, Marlène Jobert, care nu este o descoperire întîmplătoare, ci a venit în film după ce a muncit cu tragere de inimă la un teatru din Dijon, s-a dovedit o comediană plină de fantezie și umor, spirituală și grațioasă. Așa am cunoscut-o și noi în două filme: «Alexandru cel fericit» și «Operațiunea Léontine». Președintele Pompidou o socotește a doua mare actriță a ecranului francez, după Jeanne Moreau.

MARCELLO MASTROIANNI

Cu cîțiva ani în urmă, o faimoasă revistă ilustrată americană a trimis la fața locului, în Italia, o întreagă echipă de specialiști însărcinați să explice «misterul Mastroianni», să descopere de ce acest actor cu fața puțin somnoroasă se bucură de același mare succes și atunci cînd interpretează un Don Juan latin ori un stîngaci erou comic, și atunci cînd Fellini sau Antonioni îi încredințează povara ideilor. Întrebări de felul acesta și le-a pus și Mastroianni. Răspunsul dovedește că se cunoaște bine pe el însuși: «La urma urmei cred că m-am afirmat pentru că eram destul de opac și pentru că nu aveam o adevărată personalitate, nici pe dinăuntru, nici pe dinafară.... Faptul de a nu fi nici în car, nici în căruță, cu o față care nu prezintă nimic senzațional, m-a ajutat. Trebuie să fie limpede că nefiind dotat cu trăsături extraordinare, eu „funcționez" în cinematografie numai cu condiția de a interpreta personaje cu un minimum de adevăr, legate de problemele noastre de toate zilele, de temerile noastre, de păcatele noastre».

Cît se poate de limpede: Marcello este actorul destoinic, peste care succesul nu a căzut din senin, ci a venit ca o răsplată a unor ani de muncă în anonimat, actorul în care se poate recunoaște orice muritor cu picioarele pe pămînt și cu capul puțin în nori. El ne întinde o oglindă în care ne putem privi fără teamă, dar și fără orgoliu.

Foto Angelo FRONTONI

ANTHONY PERKINS

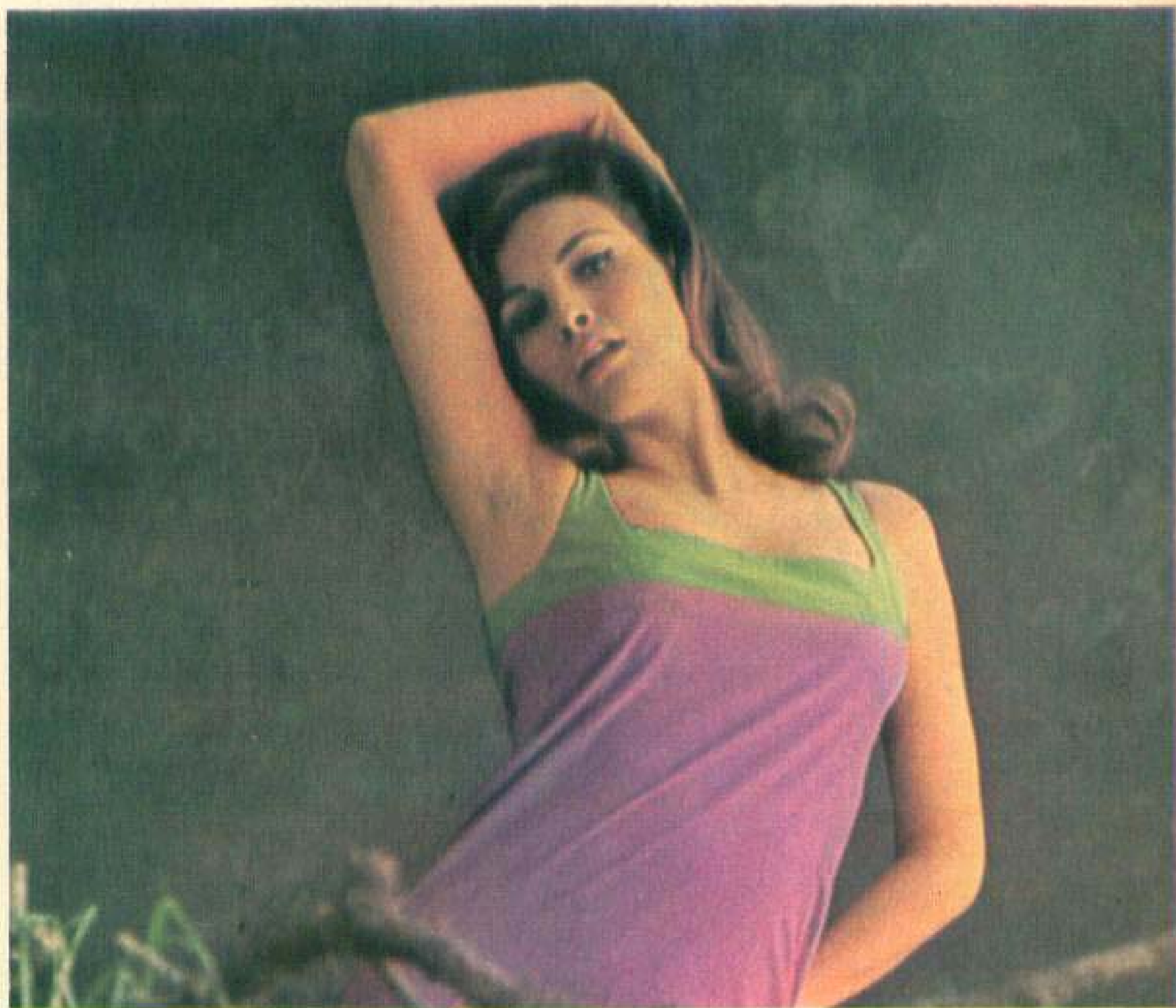
Actorul–băiețandru nu mai este astăzi de loc un puști, are 38 de ani, dar continuă să uimească lumea prin veșnicul său neastîmpăr interior ce-l face incapabil să se așeze într-un loc anume, într-un oraș, o casă sau într-un rol. Acest adolescent întîrziat — unul dintre puținii pe care-i mai suportă veacul nostru — după ce a lucrat cu mari cineaști, printre care Hitchcock și Welles, și-a luat într-o bună zi lumea în cap, refuzînd propunerile producătorilor care-l obligau să multiplice la infinit același tip de tînăr trăsnit ori învins: «Nu vreau să merg tot pe urmele pașilor mei — spune Perkins. Detest asta. Nu am orgoliu, dar cred că sînt un actor oarecum aparte. Un actor nu trebuie să vrea să placă, ci să-și urmeze instinctul său profund...» Adevărul este că în ființe ca el mai pîlpîie amintirea a ceea ce trebuie să fi fost cîndva, demult, jocul histrionesc: libertate nestingherită, o vulnerabilă grație interioară.

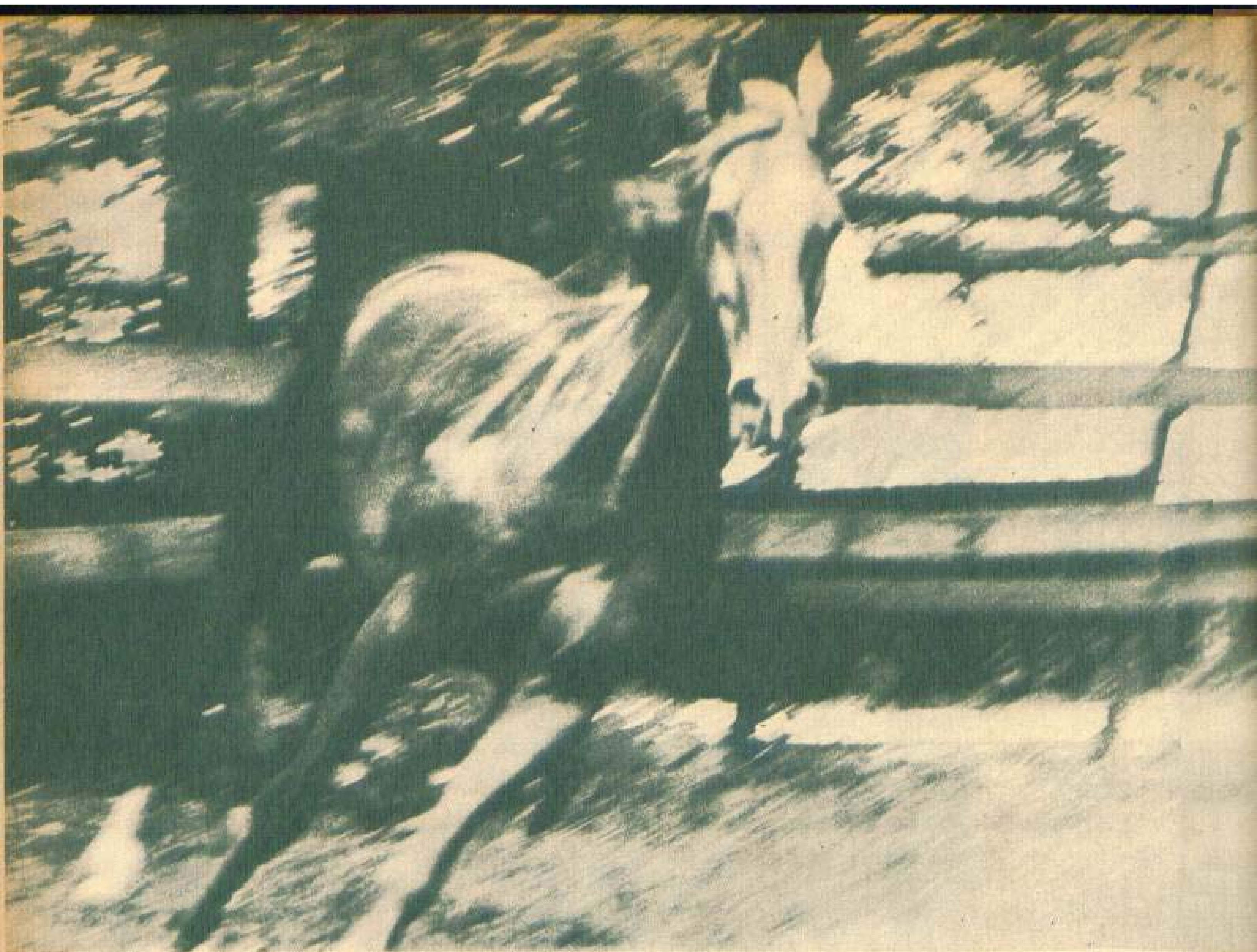
cinemateca memoriei

RAQUEL WELCH

Hollywoodul, oricît ar vrea el să se revizuiască și să se împrospăteze, își pune încă nădejdi în virtuțile practice ale vechiului star-system. Din cînd în cînd, ce-i drept din ce în ce mai rar, din laboratoarele sale secrete iese cîte un produs perfect, lansat cu mare vîlvă drept un nou «sex-symbol».

Raquel Welch este unul dintre ultimele exemplare. În schimbul gloriei făgăduite, a acceptat transformarea într-un astfel de simbol, desemnat uneori cu un alt nume desprins din mitologia filmului american: «Body» (adică trupul). Era celebră înainte ca lumea să-i fi văzut măcar un singur film, numai datorită publicității zgomotoase puse în serviciul superbei sale anatomii. Aparițiile de pe ecran au dezamăgit («Un milion de ani înaintea erei noastre», «Călătoria fantastică»). Poate că nu este vina ei, ci a celor care au dresat-o să mizeze exclusiv pe seducția fizică. Poate că Raquel Welch așteaptă un regizor care s-o învețe, de la capăt, meseria de actor.

FRANÇOIS GILL– "BUCUREŞTEANUL" DE ACUM CINCI DECENII

de Niddy DUMITRESCU

Din dorința de perfecționare a randamentului, omul a procedat la selecționarea rasei cabaline, urmărind în general obținerea unei viteze sporite de mers și amplificarea rezistenței. Pentru a produce asemenea elemente, crescătorii s-au gîndit — cu mii de ani în urmă — să verifice diversele însușiri pe care le aveau caii. Așa s-a născut mișcarea hipică.

În țara noastră, în primii ani de după obținerea independenței, o asemenea idee a mobilizat un grup de entuziaști, trecîndu-se la construirea de hipodromuri. La București, mai întîi, și apoi la Craiova, Constanța, Buzău, Iași, Tîrgoviște, Suceava și Brăila, publicul a luat contact pentru prima oară cu forma organizată a curselor de cai de galop. Pentru alergările de trăpași «leagănul» a fost, la 1880, orașul Brăila.

«Îmbunătățirea rasei cailor» era nobila idee , dar pe parcurs aceasta a devenit pentru unii o simplă etichetă, și mulți dintre cei care au întreținut grajduri de cai de

curse au privit lucrurile ca un fel de modă, ca un mijloc de reclamă pentru completarea personalităţii... Aceştia exploatau pur şi simplu valoarea cailor de curse şi-n clipa cînd socoteau că un cursier şi-a încheiat cariera şi nu mai putea culege premii, se descotoroseau de el ca de orice obiect nefolositor. Aşa se face că mulţi dintre caii ovaţionaţi cîndva de mii de oameni, la bătrîneţe s-au chinuit trăgînd la cîte o prăpădită de căruţă, îndurînd mizeria unei hrane insuficiente, pînă cînd moartea venea să pună capăt suferinţelor...

De aceea, în cadrul «Asociaţiei proprietarilor şi crescătorilor de cai de curse» numai crescătorii contribuiau într-adevăr la îmbunătăţirea rasei calului din România.

În această direcţie cea mai valoroasă crescătorie de pursînge a fost desigur herghelia denumită «Albatros» de la Buzău. Veritabil complex hipic, aceasta poseda instalaţii complete, de la boxe spaţioase şi luminoase la padocuri gradat dimensionate, şi apoi diverse piste de lucru şi în sfîrşit — la cîteva sute de metri mai departe — chiar un hipodrom!

În boxele rezervate mînjilor, care după înţărcare începeau perioada dresajului, fuseseră montate oglinzi în faţa ieslelor. Mult timp lumea a fost tentată să creadă că aceasta constituie una dintre excentricităţile proprietarului. În realitate însă, inovatia fusese bine gîndită. Văzîndu-se în oglindă, fiecare mînz avea impresia că are în faţă un musafir nepoftit apărut să-i înjumătăţească raţia de mîncare, şi de aceea se grăbea de fiecare dată s-o sfîrşească fără mofturi şi cît mai repede...

Astfel, generaţie după generaţie, mînjii de la «Albatros» se dezvoltau foarte bine, iar cînd au început cariera de cursieri la Bucureşti n-au prea găsit rivali timp de peste trei decenii.

*

Dintre zecile de mii de cursieri care au evoluat în alergările noastre de galop, specialiştii vremii au reţinut doar două nume în vîrful ierarhiei: **ZORI DE ZI** şi **ZAGREB**. Primul, imbatabil în carieră, a dominat cu autoritate de la înfiinţarea hipodromului şi pînă la intrarea României în primul război mondial. **ZAGREB** — unul dintre fiii reproducătorului englez The Story — a lăsat convingerea că a atins culmea valorilor între generaţiile care au evoluat în perioada 1920–1940.

Dar independent de atare aprecieri, sfîrşitul lor a fost diametral opus! **ZORI DE ZI** a fost, pînă la adînci bătrîneţe, «etalonul de aur» al crescătoriei noastre naţionale, în timp ce **ZAGREB**, în plină vigoare şi categorică afirmare, şi-a încheiat cariera şi viaţa într-un accident stupid pe pista de nisip a hipodromului Floreasca. După o ploaie de vară, într-o sîmbătă oarecare, pe pistă a rămas o groapă din galopul unui cal. A doua zi, în plină cursă, **ZAGREB** a avut neşansa să-şi etaleze fuleul tocmai în această groapă. O dublă fractură a piciorului. Campionul neputînd fi salvat nici măcar pentru herghelie, proprietarul a consimţit să se recurgă la seringa cu stricnină!

Un sfîrşit la fel de tragic a avut la Floreasca şi campionul curselor noastre de garduri: **TRIBUN**. Adevărat as al eleganţei şi dezinvolturii cu care depăşea obstacolele, **TRIBUN** constituia întotdeauna o încîntare a spectatorilor prin felul cum îşi întrecea adversarii.

Dar, după un strălucit succes repurtat în reuniunea din ajun, într-o duminică el nu s-a concentrat îndeajuns la depăşirea rivierei într-un parcurs de steeple-chase. Tocmai cînd luase comanda plutonului şi alergarea devenise o simplă formalitate, **TRIBUN** a ratat săritura cu numai 30 de centimetri. Rezultatul acestei supraestimări, pe care şi-a permis-o, l-a costat fractura coloanei vertebrale şi a picioarelor anterioare. Superbul armăsar sur — fiul lui **CALL OF THE WILD** — a înfruntat moartea cu aceeaşi eleganţă, fără să mai schiţeze măcar un gest!

Nu poate fi omis, dintre trăpaşi, nici numele lui **GROAZNIC**. Mare favorit la pariuri într-o cursă pe 2 200 metri, el s-a prăbuşit pe pistă — sub privirile întristate ale mulţimii — victimă a unei insuficienţe cardiace.

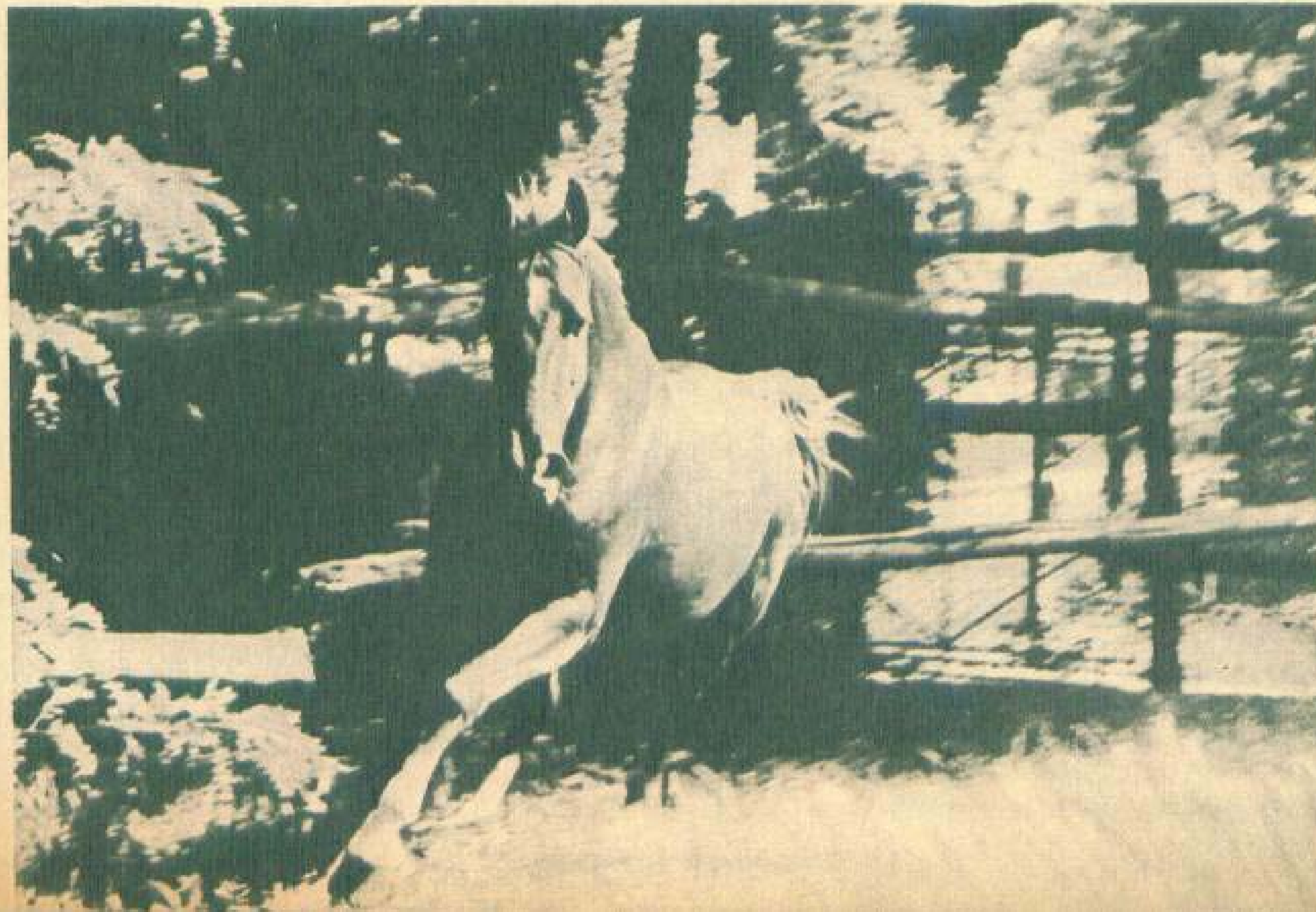
Toţi aceştia, ca şi alţi cîţiva, se cuvine să fie evocaţi drept cursieri care şi-au jertfit viaţa în slujba performanţei.

*

La cimitirul Bellu, pe una dintre aleile lăturalnice din spatele capelei, poate fi văzută şi astăzi o cruce micuţă de piatră. Deşi roasă de scurgerea deceniilor, inscripţia se păstrează vizibilă. Ea cuprinde doar trei cuvinte: *Jack Davidson, jocheu.*

Asta e tot ce a mai rămas din visul de glorie al unui tînăr de 25 de ani, care, după o prodigioasă ucenicie, a părăsit ţinutul natal de pe malurile Tamisei pentru a cuceri consacrarea pe pista hipodromului bucureştean. Doi ani norocul a părut că-i surîde, dar într-o zi cazaca de crep satin s-a dove-

(Continuare în pag. 156)

cinemateca memoriei

LOUIS DE FUNÈS

De vreo cinci ani încoace, filmele lui aduc încasări dintre cele mai mari industriei cinematografice franceze. De cînd cu «Fantômas», dar mai ales cu «Jandarmul din Saint Tropez»...
În 1969 actorii cei mai bine cotaţi în Franţa au fost Catherine Deneuve şi Louis de Funès. Chipul său de drac îmbătrînit în ghiduşii, cele şase-şapte tipuri de strîmbături pe care le declanşează cu o mobilitate, ce-i drept, perfect pusă la punct, stîrnesc hohote de rîs ce nu ne mai lasă să ne întrebăm dacă cel care le-a stîrnit mai are şi vreun alt gînd. Regizorul nici nu trebuie să-şi bată prea mult capul cu gagurile. Simpla apariţie a actorului este de ajuns. A cumpăra un bilet pentru «Jandarmul...» sau «Prostănacul» este totuna cu a cumpăra cel mai garantat praf de provocat rîsul.

Foto Unifrance

TOM COURTENAY

Veşnicul adolescent al cinematografului englez. Prin Tom Courtenay tinerii îşi apără puritatea şi dreptul de a nu fi umiliţi, aşa cum înţeleg ei că trebuie să acţioneze într-o lume a valorilor răsturnate: înfuriindu-se ca alergătorul de cursă lungă, retrăgîndu-se în propriile lor visuri, fabricate pe loc, ca «Billy mincinosul», sperînd cu candoare dezarmantă în miracolul dreptăţii, precum soldatul Hamp, cel plecat să lupte voluntar pentru «rege şi ţară». Ochii lui Courtenay făgăduiesc mereu o poveste despre un tărîm necunoscut nouă, o poveste întreruptă din cînd în cînd de replica partenerului. Cu astfel de ochi rămîi adolescent şi la 40 de ani.

Foto Keystone

(Urmare din pag. 153)

dit a fi o pavăză prea străvezie împotriva unei ploi reci de toamnă. O dublă pneumonie și bietul Jack Davidson și-a părăsit iluziile și viața fără să aibă măcar răgazul de a pricepe dacă sfîrșitul e real sau e numai un simplu coșmar...

Marcel Gabens sau bătrînul Marcenco sînt alte nume de oameni care, alături de patrupede, și-au lăsat viața pe pista alergărilor de cai din țara noastră.

*

Angajat pentru curse în 1921, Fred Taylor venise în România cu renumele unui jocheu sobru și fin. O vreme a corespuns așteptărilor, repurtînd numeroase succese. În cîțiva ani însă Taylor s-a ratat. Devenise atît de nesigur pe reflexe, încît antrenorii sfătuiau proprietarii să-i ocolească serviciile.

Rămas fără angajamente și fără bani, Taylor a ajuns repede prada unei cumplite mizerii, pînă cînd o ciroză cu complicații cardiace a pus capăt suferințelor.

Dar tocmai cînd Fred Taylor zăcea pe catafalc, un funcționar al Băncii Naționale s-a prezentat la domiciliul lui ca să-i anunțe că o rudă din Anglia îi lăsase o moștenire importantă.

Fred Taylor, în lupta cu viața, pierduse ultima cursă din carieră...

*

Dintre miile de jochei care au evoluat pe parcursul curselor noastre de galop, cel mai valoros a fost desigur Henry Milton. Campion al Statelor Unite, acesta venise să demonstreze arta sa pe turfurile Europei occidentale, dar declanșarea primului război mondial pusese capăt unei asemenea ambiții.

S-a stabilit în România, împreună cu cîțiva antrenori cu mare faimă: Charles Durnell, Eddie Ross Adams, K. Tulipan, A. Romanes etc.

Totuși figura cea mai populară a jocheilor a fost François Gill. Acesta a fost neîntrecut

FRANÇOIS GILL– "BUCUREȘTEANUL" DE ACUM CINCI DECENII

în clasament, cucerind cu regularitate primul loc în perioada 1922–1929.

Cum hipismul se bucura în vremea aceea de cea mai largă popularitate în Capitală, numele lui Gill era rostit tot atît de frecvent ca astăzi numele lui Pelé, Dumitrache, Bobby Charlton sau Beckenbauer.

Așa se face că, atunci cînd, între două stații ale tramvaielor cu cai sau (primele) electrice, cu frînă de mînă, vreun călător mai grăbit fugea să le prindă, taxatorii de pe platformele remorcii îl încurajau invariabil cu strigătul de «haide, Gill». Nici cinci la sută dintre ei n-au ajuns vreodată să vadă o cursă de cai, dar numele lui Gill le intrase în suflet.

Și noi, elevi de liceu, care cunoșteam pe de rost «încurajarea» taxatorilor, nu puteam evita o tresărire. Invariabil întorceam privirea spre călătorul grăbit, nutrind speranța că doar-doar era într-adevăr Gill în persoană și o să avem cinstea de a călători cu el în același tramvai!

*

Dacă formarea unei crescătorii autohtone s-a putut realiza într-un interval de cîțiva ani, dobîndirea unei pleiade de profesioniști români a însemnat un proces mult mai lent. Primul jocheu de valoare a fost Dragomir Chiriță. El învățase meșteșugul, ca orice copil de țăran din vremea aceea, călărind caii la adăpat sau la pășune, fără șa, fără frîu sau zăbăluță. Cu mîna direct pe coamă. Singurul lui capital era doar dragostea de cai!

Avînd fizicul adecvat meseriei, a fost adus în București ca simplu grăjdar. Fiind foarte ambițios și ager, s-a deprins repede cu modul de pregătire a cailor de curse. Remarcat la antrenamente, a ajuns în cîțiva ani să i se încredințeze și cîte un cal în probele publice.

Privit cu neîncredere chiar de către public, care cultiva ideea că numai ce este străin poate fi superior, Dragomir Chiriță s-a zbătut pînă să ajungă să se impună.

Dar greutatea cea mai spinoasă, pe care n-a putut-o învinge, se petrecea — înaintea fiecărei alergări — în padoc! Acolo trebuia să asculte indicațiile tactice ale antrenorului asupra modului cum urma să se comporte în tot timpul efectuării parcursului și asta însemna, de regulă, un potop de cuvinte englezești! Bineînțeles că nu pricepea o iotă din cele auzite, dar invariabil înclina capul aprobativ. Cum se descurca în cursă, asta era altă poveste...

După acest «deschizător de drumuri» s-au format, bineînțeles, cadre mult mai valoroase, printre care cităm pe Radu Cristea, Ștefan Botescu, Niculae Ilinca ș.a. Unii dintre ei, ca Iosif Szabo sau Gheorghe Tănase, depășind talia și greutatea necesare unui jocheu, s-au «reprofilat» în activitatea trăpașilor. Primul a devenit, din jocheu de plat și obstacole, campionul driverilor cîștigînd un șir de 6 derbyuri de trap, iar Tănase este și astăzi un veritabil as pe hipodromul ploieștean. Nu mai vorbim de Vasile Pinciu, actualmente unul dintre cei mai valoroși călăreți din sportul ecvestru european.

Dar cel mai sugestiv exemplu care relevă aprecierea de care se bucură și astăzi pe plan european pleiada jocheilor români îl constituie faptul că, deși alergările de galop nu se mai organizează la noi în țară de peste un deceniu, cîțiva dintre aceștia continuă să activeze cu succes pe diferite cîmpuri de curse din străinătate. Astfel Vasile Hutuleag încalecă în Polonia, Gheorghe Stoian în Iugoslavia, Grigore Crișan în Austria, Mihai Cîmpeanu în R.F. a Germaniei și Florea Picui în Suedia.

*

Evocînd asemenea episoade ne duce gîndul la hipismul nostru de azi, care suferă de fenomenul de bază: lipsa unui hipodrom modern pentru evoluția a sute de cai de galop sau trap. Din trei hipodromuri care se aflau la un moment dat în Capitală, astăzi nu mai ființează nici unul. Adevărat, există o mișcare hipică estivală la Mangalia pentru caii de galop și mitingul probelor de calificare ale trăpașilor de la Ploiești.

Dar iubitorii hipismului nu și-au alterat cu nimic optimismul. Ei nutresc speranța că această ramură sportivă, care peste cîțiva ani va împlini un veac de existență, își va păstra locul tradițional în rîndurile mișcării noastre sportive și, intrînd într-un ritm normal de activitate, va avea în curînd, în București, doritul hipodrom modern.

cinemateca memoriei

PETER O'TOOLE

Unii nu ezită să-l numească genial. Nimeni nu s-a încumetat încă să stabilească toate datele genialității histrionești, dar cînd un actor strivește totul cu forța personalității sale, de la spectatori la parteneri, oricît ar fi ei de mari (Burton era în umbră în «Becket», Katharine Hepburn la fel, în «Leul în iarnă»), probabil că ne aflăm deja în preajma ei. Interesant este că acestui irlandez înalt cît un plop, care are destule obiceiuri trăsnite, care ar fi putut să ne ducă cu gîndul la capriciile vedetelor, nu i s-a spus niciodată «vedetă», «idol». Este și un bărbat frumos, dar nimeni nu ține să semene cu el, iar fetele nu-l asaltează cu scrisori. El rămîne Actorul, vrăjitorul care își supune orice personaj, și-l obligă să ia chipul său pentru multă vreme — dacă nu pentru totdeauna — mersul său grăbit și, mai ales, acea neliniște rară a omului care încearcă să depășească chinurile cunoașterii prin autoironie. Pentru O'Toole autoironia este unul dintre chipurile posibile ale demnității.

Foto Keystone

ANITA EKBERG

Doar Ursula Andress o mai egalează în nepăsarea cu care-și privește cariera de vedetă. După victoriile obținute la concursurile de frumusețe, după ce Hollywoodul era gata să o adopte, cum nu prea a făcut cu multe actrițe europene, după marea consacrare adusă de Fellini («La dolce vita»), care i-a ghicit perfect candoarea neucisă de silniciile condiției de vedetă, Anita Ekberg dispare de bunăvoie. Pentru că a vrut să fie, mai întîi, o ființă fericită: «Poate că nici n-am dorit cu adevărat să fiu actriță — mărturisește ea — ci doar să fiu iubită. Eu sînt fericită, dacă viața mea particulară îmi asigură această afecțiune și n-am nevoie de lumea întreagă, ci doar de un singur om». «Dacă este așa — spune Gideon Bachman — înseamnă că Anita a descoperit secretul capital: cum să fii în același timp actriță și un om fericit. Fiind, mai întîi de toate, femeie».

cinemateca memoriei

„EXPLOZIA" CIRCULAȚIEI

de Delia ȘTEFAN

Pe uscat, pe apă, în aer, numărul minunatelor mașini zburătoare și nezburătoare inventate de om crește nestăvilit, ca în povestea ucenicului vrăjitor. Nu e departe ziua, se spune, cînd pămîntul — orașele, șoselele, porturile și aeroporturile lui — va deveni neîncăpător, invadat de vehicule. Ca mîine — se spune — marșul lor victorios va sfîrși prin a desfigura complet planeta noastră, prin a distruge frumusețile orașelor și ale naturii, prin a otrăvi aerul ce le-a fost dat plantelor și oamenilor să-l respire, prin a ne scoate din minți cu zgomotul lor. Între timp, în laboratoarele institutelor de cercetări se caută și se găsesc noi formule, se concep vehicule tot mai perfecționate. Și dacă s-a ajuns să se vorbească despre „un război din ce în ce mai puțin rece" între om și mașină, aici sînt pe cale să se nască formele de transport ale viitorului, ce vor aduce pacea între om și paradoxalul inamic de care are, cu fiecare zi, tot mai acută nevoie.

Momentul împăcării, ceasul adevăratei „revoluții" a transporturilor, aparține încă viitorului. Cu toate că precursorii noii ere și-au făcut, pe ici, pe colo, apariția, tabloul pe care il oferă azi circulația în lume prezintă din plin multiplele fațete ale acumulărilor cantitative, ale contradicțiilor vehicul-spațiu, vehicul-om ce caracterizează anii noștri.

Roma — piața ambuteiajelor. Pentru a se limita numărul autovehiculelor pe străzi, pentru fiecare mașină care intră în oraș se percepe o taxă destul de substanțială.

MĂRIA-SA AUTOMOBILUL

Batalioanele lui cresc spectaculos de la un an la altul. În 1969 pe piața mondială au mai fost aruncate încă 30 milioane de unități, îngroșînd substanțial armata de aproape 214 milioane deja existentă. În ciuda eforturilor pe care le fac urbaniștii de a-i asigura un „spațiu vital" pe măsură, suprafețele de circulație și parcare pe care i le pot oferi marile orașe nu-i mai sînt de ajuns. La Los Angeles — orașul cu cea mai densă motorizare de pe glob — numărul automobilelor trece de 4 milioane. S-a constatat că, dintre ele, 2,5 milioane circulă **concomitent** și că, din teritoriul orașului, li s-a pus la dispoziție aproape jumătate. La Detroit numai parkingurile ocupă 40% din totalul supra-

„EXPLOZIA" CIRCULAȚIEI

feței. Situații similare pot fi regăsite în mai toate marile orașe americane.

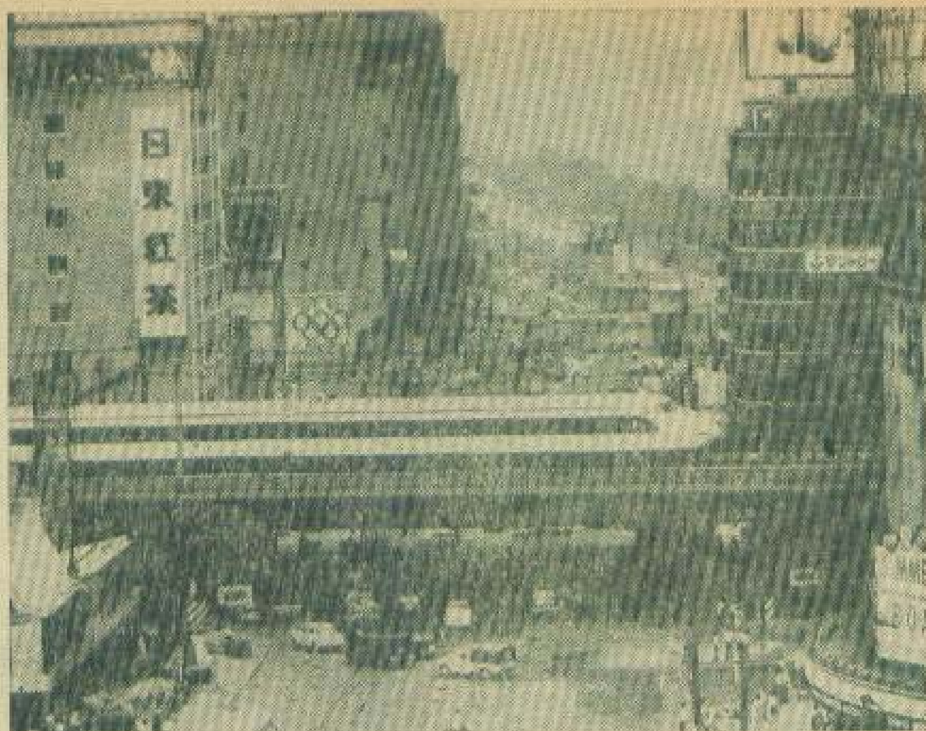
Deși în Europa densitatea mașinilor nu poate încă rivaliza cu cea din Statele Unite, cele 900 000 automobile ale Romei, de pildă, puse cap la cap, ar alcătui o coloană lungă de 2 700 kilometri, în timp ce întreaga rețea de străzi a orașului nu totalizează decît 1 200 de kilometri. În aceste condiții, fenomenul de strangulare a circulației, coloanele mașinilor care stau pe loc în așteptarea momentului cînd vor putea porni mai departe pentru ca, după cîteva minute, să se oprească din nou, a devenit una dintre plăgile cele mai iritante ale vieții orășeanului contemporan. Și dintre cele mai costisitoare — întrucît răpește omului și, implicit, economiei, o felie din ce în ce mai groasă din acel bun nepreţuit care e timpul. În Republica Federală a Germaniei s-a calculat că cetățenii pierd anual, datorită blocării circulației, 1,1 miliarde de ore.

Puse una peste alta, orele astfel irosite pe tot globul din plăcerea omului de a se afla la volanul celei mai idolatrizate dintre creaturile sale ar alcătui, probabil, ere geologice.

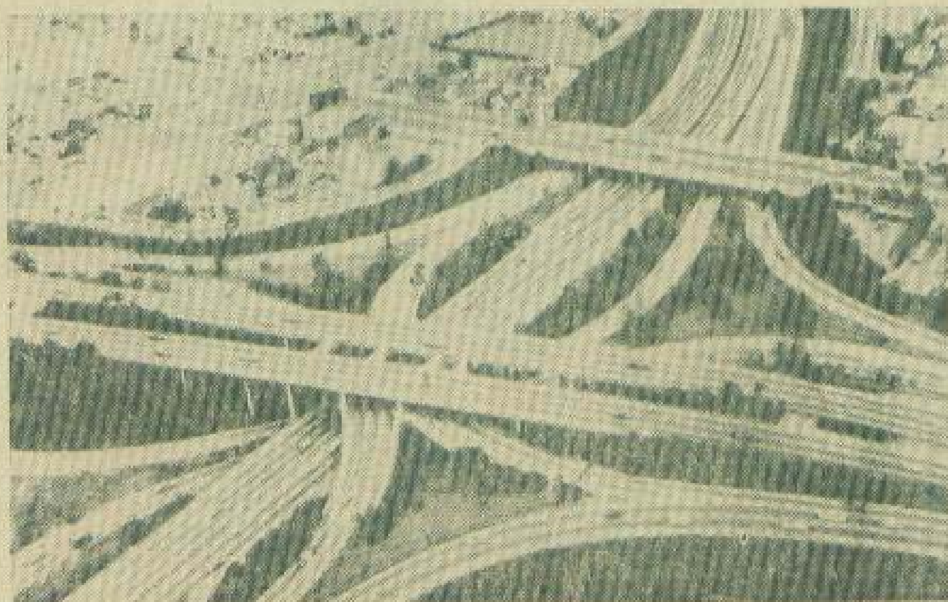
DILEMA

În lumea întreagă se fac încercări, mai mult sau mai puțin reușite, de a crea o mai mare libertate de mișcare fluxului de mașini în așezările **concepute inițial pentru pietoni, tramvaie și trăsuri**: autostrăzi, pasaje denivelate pentru vehicule și pietoni, locuri de parcare în orice spațiu folosibil în acest scop, în clădiri etajate sau în subteran. Rezultatele încurajatoare se lasă încă așteptate. Numărul mașinilor crește mult mai rapid decît noile porțiuni de oraș ce le sînt sacrificate.

„Lupta dintre marile aglomerări urbane și vehicule" nu e vorbă goală. „Tragedia orașelor noastre în era automobilismului — se remarca în «Frankfurter Allgemeine Zeitung» — constă în pierderea înfățișării lor, mult mai gravă decît sub o ploaie de bombe. Nu există în lume nici un oraș de renume istoric care

Aerotrenul Tokyo-Osaka. Peste 200 kilometri pe oră.

Așa se circulă la San Francisco.

Pledoarie pentru „civilizație la volan"

Fenomenul creșterii continue a traficului rutier se manifestă, vizibil pentru oricine, și în țara noastră. În legătură cu diversele aspecte și implicații ale acestui proces, redacția revistei „Flacăra" l-a solicitat pe tovarășul colonel *VICTOR BEDA, șeful Direcției circulației din Inspectoratul General al Miliției*, care a avut amabilitatea de a ne răspunde la cîteva întrebări.

— Tovarășe colonel, v-am ruga în primul rînd să ne spuneți cam cum se prezintă dinamica parcului de autovehicule din țara noastră?

— *În ultimii 3-4 ani se înregistrează creșteri constante situate în jurul mediei de 10% anual, dar se apreciază că pe viitor procentul va atinge valori din ce în ce mai ridicate.*

— În privința accidentelor rutiere, cum stăm? Urmează și ele curba creșterii circulației?

— *Dimpotrivă. Se manifestă, de la an la an, o tendință de descreștere. Chiar dacă în unii ani sîntem puși în fața unor cifre superioare celor din anul precedent, raportate la mia de mașini ele nu reprezintă o creștere. Sîntem însă departe de a ne declara mulțumiți. Nu ne poate satisface actuala stare de disciplină în circulație, care provoacă încă foarte multe tragedii ce ar putea fi evitate.*

— Vă referiți, dacă am înțeles bine, la disciplină ca element hotărîtor pentru limitarea numărului accidentelor.

— *Intr-adevăr, chiar cu cele mai teribile autostrăzi, nu putem face pași înainte atîta timp cît factorul esențial, omul, nu se va schimba. Dacă el nu dă dovadă de un spirit sporit de răspundere, securitatea circulației nu poate fi garantată, oricît de numeroși și de competenți ar fi agenții care supraveghează bunul mers al traficului. După părerea mea, educația conducătorilor auto, certitudinea pe care ar trebui s-o aibă că regulile de circulație au fost elaborate în folosul lor, constituie cheia problemei. La volan trebuie să continui să-ți păstrezi trăsăturile de om civilizat, să cedezi de pildă prioritatea celui în drept, la fel cum în viața de toate zilele faci loc să treacă înaintea ta unei femei sau unei persoane în vîrstă. Respectarea tuturor regulilor de circulație este în fond și o problemă de bună creștere, de educație. Din păcate se manifestă încă prea frecvent un fenomen a cărui dispariție am dori-o cît mai grabnică — metamorfoza omului aflat în postura de conducător al unui automobil: ascuns în carapacea de tablă a mașinii, crede că își poate permite orice, că își poate bate joc de tot și de toate. Consecințele, le cunoașteți.*

ECONOMII ÎNȚELESE PE DE-A-NDOASELEA

— Sperăm că pledoaria dumneavoastră pentru civilizație la volan să-i convingă și pe conducătorii auto care vor citi aceste rînduri, în aceeași măsură în care ne-a convins pe noi. Știm, pe de altă parte, că s-au luat și măsuri concrete de „convingere" a recalcitranților. V-ați putea referi la cîteva dintre ele?

— *1970 a fost anul unor modificări aduse reglementării circulației. S-au introdus sancțiuni severe, de pildă, pentru conducătorii auto care neglijează întreținerea mașinii, controlul asupra stării ei tehnice. O mașină prost întreținută, defectă e un punct primejdios ce se deplasează cu viteză pe parcursul a sute de kilometri, putînd în orice moment provoca surprize tragice. Există la unii*

(Continuare în pag. 165)

să nu fi fost desfigurat, pînă la a ajunge de nerecunoscut, de armata automobilelor, adevărată armată de termite".

Tot mai multe voci susțin că va trebui făcută o alegere, că orașul și mașina nu vor mai putea conviețui, că foamea mașinii de spațiu va fi din ce în ce mai mare, cu neputință de săturat. Experții apreciază că, în viitorii 15 ani, numărul vehiculelor va crește de trei ori mai repede decît suprafețele ce vor putea fi rupte, pentru ele, din trupul orașelor. „Dilema «să radem orașele de pe suprafața pămîntului sau să distrugem mașina» — scria revista «Express» — a dat naștere unui adevărat război religios între apărătorii și adversarii simbolului pe patru roți al societății de consum".

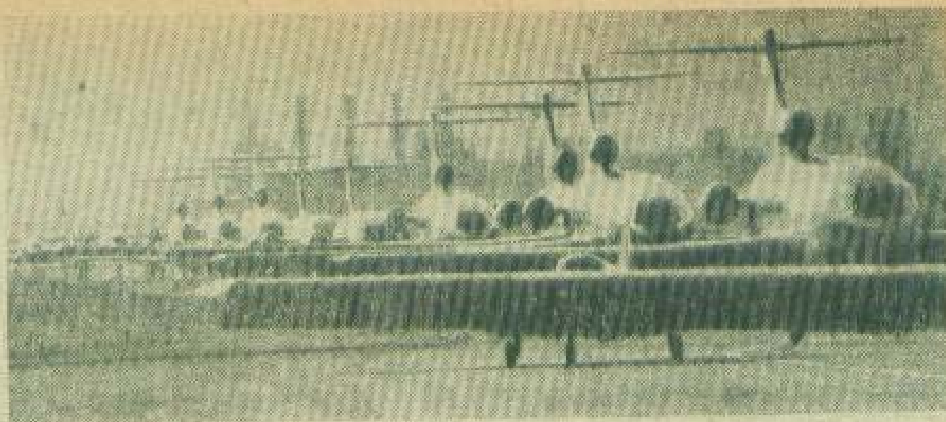

Iată o formulă britanică pentru descongestionarea traficului.

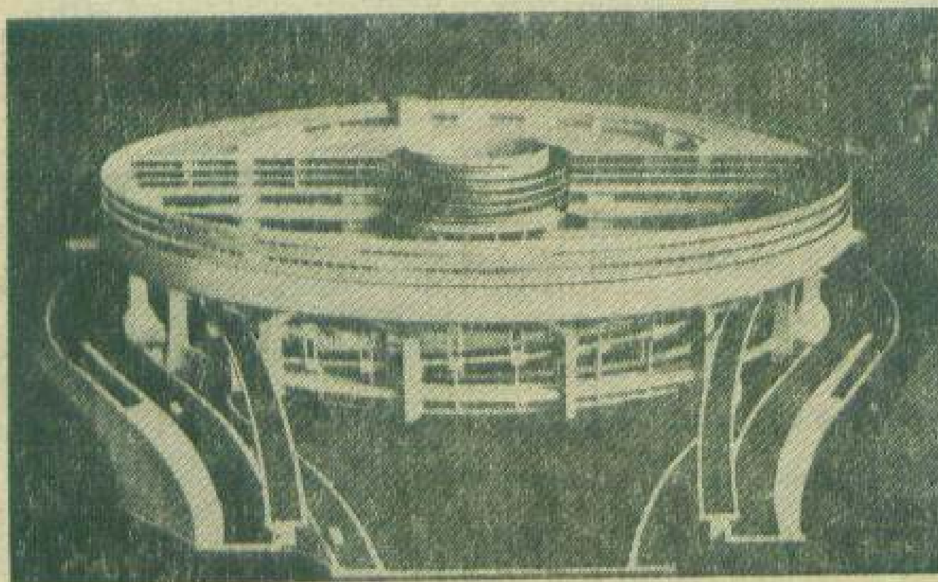
„MOARTEA PE STRADĂ"

Obiect de studiu psihologic și sociologic, atașamentul omului pentru mașină este atît de pasionat încît indiferența partizanilor automobilului față de soarta orașelor nu are în ea nimic nefiresc. Cu atît mai mult cu cît, în cazul acesta, nu este totdeauna și pretutindeni vorba de prezent sau de un viitor foarte apropiat. Există însă alte situații de

„EXPLOZIA" CIRCULAŢIEI

Gările aerului sînt suprasolicitate. Ambuteiajele — concretizate în ore de aşteptare a autorizaţiilor de decolare şi aterizare şi în aglomeraţii în toate sectoarele de deservire a pasagerilor — au devenit un fenomen aproape general.

Macheta viitorului aeroport de la Roissy-en-France. 1980 — 43 milioane pasageri ; 1985 — saturat.

criză determinate de prezenţa masivă a maşinii în viaţa modernă, alte capete de acuzare ce se aduc automobilului şi care privesc strict momentul de faţă, existenţa fiecărui cetăţean al unei ţări cu circulaţie mai mult sau chiar mai puţin intensă. În primul rînd acel „scandal al civilizaţiei" pe care îl constituie accidentele rutiere, una dintre principalele cauze ale mortalităţii în lume. Statisticile ne oferă în această privinţă cifre care se pot lipsi de comentarii : în 1969, 56 400 morţi în S.U.A., 14 705 morţi şi 318 532 răniţi în Franţa ; în Japonia într-un răstimp de patru luni ale anului care s-a încheiat, 5 000 morţi şi circa 200 000 răniţi ; în R. F. a Germaniei numărul celor răniţi într-un singur an — 468 000 — echivalează cu populaţia unui oraş ca Nürnbergul, iar acela al pietonilor, şoferilor sau pasagerilor care şi-au pierdut viaţa în accidente rutiere în ultimii zece ani este de 137 000.

O anchetă întreprinsă de compania suedeză „Volvo" demonstra că la 28 000 accidente nu s-a înregistrat nici un singur deces în cazurile cînd, în momentul coliziunii, viteza vehiculului era sub 90 kilometri pe oră, iar pasagerii purtau centuri de siguranţă. Se pare că, pe plan mondial, împlinirea acestor două condiţii constituie în prezent **principalul mijloc de apărare împotriva accidentelor de circulaţie**. În numeroase ţări — ca Statele Unite, Uniunea Sovietică, Japonia, Anglia, Republica Federală a Germaniei ş.a. — limitarea vitezei a dus la o scădere cu 20 pînă la 30% a numărului accidentelor ; centurile de siguranţă devin în tot mai mare măsură un accesoriu obligatoriu pentru noile tipuri de maşini. Se caută şi experimentează şi alte metode de reducere a numărului accidentelor — volanul telescopic, dispozitivele care nu permit conducerea maşinii în stare de ebrietate, baloanele care se umflă în momentul şocului, amortizîndu-l etc.

„Moartea pe stradă" are nu numai un caracter violent, ci şi unul insidios, în măsura în care maşinile sînt acuzatul nr. 1 în procesul din ce în ce mai îngrijorător pentru omenire al poluării atmosferice şi, de asemenea, unul dintre principalii vinovaţi de zgomotul care creşte necontenit în marile aglomerări urbane ale globului, de-a lungul autostrăzilor din ce în ce mai numeroase care brăzdează fostele paradisuri de linişte şi aer curat. Automobilul nu este însă — dintre mijloacele de transport — singur pe banca acuzării. Alături de el stă, învinuit atît ca sursă de poluare cît, mai ales, de zgomot, vehiculul înaripat — avionul.

BANGUL

Medicina pune zgomotul printre pericolele grave pentru sănătatea omului, în acelaşi rînd cu poluarea atmosferică. Agresiunea sonoră, al cărei nivel creşte continuu pe glob

(Urmare de la pag. 163)

conducători auto un spirit de economie înțeles de-a-ndoaselea. Dar mașinii trebuie să-i dai ce i se cuvine, altfel îți riști viața ta și pe a altora. Multe accidente, de pildă, se datoresc pneurilor neschimbate la timp. Se fac de asemenea „economii" de cîteva zeci de lei, neprocurîndu-se triunghiuri reflectorizante, element indispensabil în circulația de noapte și chiar de zi, pentru semnalizarea opririlor fortuite ale vehiculului. Ar fi foarte utilă introducerea centurilor de siguranță, de asemenea folosirea sprijinitorilor pentru capete, care, în caz de coliziune, sînt un excelent apărător al coloanei vertebrale. Și, ca să revenim la sancțiuni, s-au introdus de asemenea măsuri foarte severe împotriva conducerii în stare de ebrietate, măsuri care și-au dovedit din plin eficiența prin scăderea sensibilă a numărului de accidente produse din vina alcoolului.

PENTRU ASIGURAREA „FLUENȚEI" TRAFICULUI CITADIN

— Dar pentru organizarea și asigurarea „fluenței" traficului citadin, ce se preconizează ?

— *După cum știți, se construiesc și se vor construi în continuare pasaje denivelate pentru pietoni la intersecțiile cele mai solicitate. Se face din ce în ce mai mult simțită necesitatea reamenajării și reorganizării tuturor intersecțiilor mari, așa cum s-a procedat în Piața Romană, de pildă. Se impune de asemenea cu acuitate interconectarea semnalizării luminoase, a semafoarelor, pentru a se asigura o undă de circulație continuă, nestingherită de stopuri, pe porțiuni mari. Intenționăm să introducem în plus timpi speciali ai semafoarelor pentru virajele de stînga la intersecții, atît pentru mașini, cît și pentru pietoni.*

— Tovarășe colonel, v-am ruga, în încheiere, să ne spuneți cîteva cuvinte despre principalele probleme discutate în cadrul Adunării Generale de la Geneva a Subcomitetului pentru transporturi din cadrul O.N.U., la ale cărui lucrări știm că ați participat.

— *Principalul scop al acestei întruniri a fost dezbaterea acordului european privind circulația, pe baza Convenției internaționale semnate în 1968 la Viena. Acest acord urmează să stabilească un regulament de circulație și un sistem de semne rutiere specific condițiilor continentului nostru și comun tuturor țărilor lui.*

— Scuzați-mi naivitatea întrebării, există în prezent diferențe mari în ce privește legile circulației între diferitele țări europene ?

— *Nu s-ar putea spune că sînt mari, pentru că din 1949, cînd s-a încheiat prima Convenție rutieră internațională, s-au făcut pași înainte în direcția lichidării lor. Actuala dezvoltare a traficului rutier, determinată de creșterea schimbărilor economice și turistice, impune însă progrese și mai mari în acest sens.*

D. S.

Un început pe calea descongestionării circulației în București, al îmbunătățirii raporturilor vehicule-pietoni, îl constituie apariția primelor pasaje de trecere subterane, care asigură un flux continuu atît circulației vehiculelor cît și pietonilor.

— în orașele americane, de pildă, zgomotul este azi de două ori mai intens decît acum zece ani — generează diverse tulburări, de la incapacitate de concentrare și oboseală intelectuală la nevroze, modificarea ritmului cardiac, hipertensiune, pierderea treptată a auzului. Și dacă, în cazul automobilelor, aplicarea unor dispozitive de absorbire a zgomotului motoarelor nu prezintă în perspectivă prea mari dificultăți, lucrurile stau cu totul alt fel în ce privește avioanele. O dată cu apariția motoarelor cu reacție s-a ivit și un nou inamic al omului, **bang**-ul, ale cărui efecte devin, mai cu seamă după intrarea în arenă a giganților subsonici, din ce în ce mai greu de combătut; orice modificare, adusă în scopul insonorizării motoarelor de avion, implică un supraconsum important de carburanți, deci o scădere a rentabilității aparatelor, cu care companiile constructoare și cele aeronautice s-ar învoi foarte greu.

Se apreciază — ca să dăm numai cîteva exemple — că zgomotul aterizărilor și decolărilor perturbă viața a aproape 50 000 persoane în zona aeroportului parizian Orly, a aproape un milion în cea a aeroportului „Kennedy" din New York și a 20 de milioane pe ansamblul S.U.A.

Apropiata apariție a celei de-a doua generații a giganților — avioanele supersonice „Concorde" și rivalul lor american — suscită de pe acum vii proteste, determină măsuri de apărare a populației. Asociația internațională a transporturilor aeriene a elaborat o unitate de referință internațională pentru zgomotul motoarelor și a preconizat, pentru toate modelele noi, un certificat acustic. Numeroase aeroporturi adoptă restricții severe, stabilind limite precise zgomotului produs de avioane. Se iau măsuri pentru izolarea fonică a clădirilor — în special a școlilor și spitalelor — din apropierea aeroporturilor. Survolul de către viitoarele supersonice a zonelor populate este considerat de experți din numeroase țări — R. F. a Germaniei, Olanda, Elveția, Statele Unite, Norvegia etc. — inacceptabil. Protestele populației, măsurile de apărare luate de autorități împotriva a ceea ce ziarele numesc „moartea sonoră" au

„EXPLOZIA" CIRCULAȚIEI

condus la ideea că, pe viitor, vor trebui să se cumpere nu numai terenurile pe care se construiesc aeroporturile, ci și întreaga „zonă de zgomot" ce le înconjură.

ÎNCÎLCEALĂ ÎN GĂRILE AERULUI

Era și firesc ca cel mai rapid dintre mijloacele de transport existente azi să fie din ce în ce mai mult solicitat. Dacă în 1919 numai 3 500 persoane foloseau în deplasările lor avionul, numărul celor care călătoreau pe liniile aeriene din întreaga lume în 1969 era de 232 milioane, creșterile înregistrate de la an la an fiind, în medie, de 12%. Apariția avioanelor-gigant — cel dintîi reprezentant al acestei categorii, avionul „Boeing 747", avînd o capacitate de 360 persoane — a corespuns unei necesități, oferind singura posibilitate de absorbire a creșterii continue a circulației pe calea aerului. Pe de altă parte însă și aici, ca și în cazul automobilelor, spațiul și condițiile la sol se dovedesc insuficiente.

Cea mai mare parte a aeroporturilor vor trebui de-abia de acum înainte să încerce formule de adaptare la năvala viitoare a avioanelor de mare capacitate. „Boeing 747" va fi urmat de alte aparate-gigant: „D.C.-10", cu peste 300 locuri, construit de compania Mc Donnell-Douglas, „L-1011", depășind de asemenea 300 locuri, construit de Lockheed, Airbusul european — 250 de locuri — apoi supersonicul sovietic „TU-144", cel franco-englez „Concorde", „S.S.T."-ul american. Și lucrurile nu se opresc aici. Se studiază noi posibilități de mărire a numărului pasagerilor avioanelor aflate în exploatare: compania „Boeing" proiectează un aparat a cărui capacitate ar putea ajunge pînă la **750** de locuri.

Or, de pe acum, atît numărul și lungimea pistelor cît și posibilitățile aeroporturilor de primire și deservire a fluxului crescînd de pasageri rămîn mult în urma necesităților. De aici, „încîlcelile aeriene" — avioanele care așteaptă uneori **ore în șir** autorizația de aterizare sau decolare — prin care se traduce discrepanța dintre proporțiile traficului aerian și infrastructurile existente la sol. Eforturi de modernizare a aerogărilor, de construire a altora noi se fac pretutindeni în lume dar, în perspectivă, eficiența lor este continuu periclitată de intensificarea, mereu cu un pas înainte, a circulației aeriene. Exemplul unuia dintre cele mai mari aeroporturi europene, Orly, este în acest sens edificator. Aeroportul parizian a fost inaugurat în 1961 și conceput inițial pentru 6 milioane pasageri pe an, dar traficul a ajuns la 7 milioane în 1967, la 9,2 milioane în 1969 și la 11 milioane — cu doi ani înainte decît se prevăzuse — în 1970. Un aeroport-satelit, legat de cel principal prin „covoare rulante", aduce o oarecare ameliorare situației. În 1972 însă se apreciază că, avînd de făcut față unui număr de **14—15 milioane pasageri**, ambele aerogări de la Orly vor fi saturate. De aceea, în apropiere de Bourget, la Roissy-en-France, se află în construcție un nou aeroport ce se va întinde pe 3 milioane de hectare, suprafață de două ori mai mare decît cea ocupată de Orly. În anii 1980 — 1982, cînd va fi dat în folosință cu întreaga capacitate, aeroportul de la Roissy va putea primi circa **43 milioane pasageri** — aproape 500 000 decolări și aterizări — pe an. În 1985 însă se apreciază că va fi, la rîndul său, saturat.

PERSPECTIVE

Specialiștii sînt în unanimitate de acord că cerințele crescînde ale traficului pe glob se împacă din ce în ce mai greu cu mijloacele de transport existente. Drumul spre găsirea unor sisteme rapide și eficiente se anunță lung și dificil. Ideile și soluțiile nu lipsesc, dar realizarea multora dintre ele ține încă de un viitor nu prea apropiat. Cîțiva dintre solii erei revoluției transportului și-au făcut de pe acum apariția, dar nici cu un ghiocel, nici cu zece, nu se poate spune că primăvara a venit. Dintre vehiculele care prefigurează viitorul circulației sînt considerate a face parte: automobilul electric — foarte manevrabil, de mici dimensiuni, nepoluant, nezgomotos, ideal pentru transportul în marile orașe, dar încă foarte costisitor și cu performanțe nemulțumitoare; aerotrenurile, dintre care unele se află încă în fază de experimentare, iar altele circulă de pe acum cu viteze de circa 200 kilometri pe oră în Japonia, Franța, Statele Unite; vasele pe pernă de aer; petrolierele-gigant automatizate, care ajung de pe acum pînă la 380 000 tone.

Proiecte îndrăznețe se află în studiu și cercetare: avioanele cu decolare și aterizare verticală, care vor descongestiona aeroporturile, trenul circulînd, dedesubtul sau deasupra pămîntului, cu viteze supersonice în tuburi pneumatice, automobilele programate electronic și teleghidate, rețele de metrou, de asemenea teleghidate, experimentate de pe acum în Uniunea Sovietică și Statele Unite. Atenția urbaniștilor și a specialiștilor în transporturi se îndreaptă de altfel din ce în ce mai mult spre dezvoltarea rețelelor rutiere așezate în subsolul orașelor. Metrourile sînt de pe acum unul dintre puținele mijloace de circulație care nu dau bătaie de cap, iar cei chemați să privească spre viitor preconizează — dacă se numără printre partizanii transportului individual — mici capsule orientîndu-se, ghidate de computere, pe străzi și autostrăzi subterane.

N-ar fi exclus ca anii care vin să dea cîștig de cauză taberei din ce în ce mai numeroase a celor care văd **unica** soluție a problemei circulației în orașe și pe autostrăzi în adaptarea unor sisteme suple și ultrarapide de **transport în comun**. Multe dintre aceste proiecte par, poate, la prima vedere, mai mult fantastice decît științifice. Ceea ce nu înseamnă că, asemenea altor importante realizări tehnico-științifice ale anilor noștri, ele nu sînt realizabile.

Muzee fără rivali

Alături de obișnuitele muzee de artă, etnografie etc., în multe orașe de pe glob există instituții muzeistice sui-generis dedicate celor mai neașteptate obiective.

Astfel, există o serie de muzee... alimentare. Printre acestea, muzeul vinului de la Ialta (U.R.S.S.) și cel de la Tokay (R.P. Ungară). Muzeul de la Ialta posedă o colecție de 50 000 de sticle de vin. Cele mai interesante „piese" sînt o sticlă de Xeres din anul 1775 și o sticlă de Tokay din anul 1892. Muzeul de la Tokay are 10 000 de exponate, majoritatea fiind vinuri europene. Muzeografii de aici fac și cercetări științifice. O temă de studiu este de pildă influența pe care o are mucegaiul de pivniță asupra calității diferitelor sorturi de vin. În orașul Imperia din Italia se află unul din cele mai mare muzee despre istoria alimentației. O secție specială este rezervată exclusiv macaroanelor, fiind expuse în ordine cronologică toate tipurile existente în lume.

Dintre muzeele dedicate îmbrăcămintei, cel mai original este desigur cel existent la Londra, dedicat... pantalonilor. Muzeul are pantaloni care au aparținut unor celebrități din istoria lumii: Ludovic al XIV-lea, Napoleon, Bismarck, Beethoven și Kant...

La Gottwaldov (R.S. Cehoslovacă), unde se află o mare fabrică de încălțăminte, s-a amenajat un muzeu al pantofilor. În el se poate urmări evoluția încălțămintei din antichitate pînă în zilele noastre. Tot printre curiozitățile muzeistice trebuie amintită și o uriașă cizmă expusă în orașul german Mildenstein. Confecționată în 1925 în cinstea aniversării a 600 de ani de la întemeierea fabricii de încălțăminte Döbeln, cizma are o înălțime de 4 metri și o talpă lungă de 2 metri. Pentru carîmbii ei au fost folosite 10 piei de bou, iar pentru tălpi 92 kilograme de piele.

Există și muzee dedicate unor accesorii ale locuinței. Acum aproape 50 de ani a luat ființă la Kassel (R.F. a Germaniei) unicul muzeu de tapete din lume. Actualmente, muzeul prezintă o istorie de cinci secole a tapetelor: suluri de hîrtie imprimată din vremea lui Albrecht Dürer, tapete de piele din castelele medievale, dar și contemporane, pe suluri cu o lungime de 8-10 metri. La Muzeul regional din Krosno (R.P. Polonă) se află una din cele mai interesante colecții de lămpi de petrol. Sînt reprezentate lămpi folosite în locuințe, începînd din anul 1863 și pînă azi. La manufactura de sticlărie din Harrachov, în nordul Boemiei, funcționează un muzeu al sticlei. În sălile lui sînt expuse peste 3 500 obiecte și produse ilustrînd istoria acestei manufacturi vechi de peste 250 de ani și celebre în întreaga lume, mai ales datorită sticlei colorate.

Profesiile și meșteșugurile își au și ele muzeele lor. La Londra există astfel un Muzeu al polițiștilor. Vitrinele lui cuprind, printre altele, diverse tipuri de cătușe, fluiere și bastoane, printre care și cele utilizate în secolul trecut împotriva participanților la mișcarea chartistă. La Paris a fost preluată de statul francez cea mai mare colecție particulară din Europa cuprinzînd aproape două mii de obiecte militare (arme, uniforme, decorații etc.) aparținînd fraților Raoul și Jean Brunou. Colecția donată a fost transformată într-un muzeu al artei militare, completată cu o bibliotecă cuprinzînd documente unice sau foarte rare, de o mare valoare.

La Sokolovo (R. S. Cehoslovacă), într-un castel datînd din secolul al XVI-lea, funcționează Muzeul minerilor. Pe lîngă utilaje de minerit și minerale se pot vedea și curiozități, ca, de exemplu, osemintele unui mamut descoperit într-un strat de cărbune de la mina Medard din Svatova.

Muzeul francez al automobilului — instalat într-un castel din apropierea orașului La Roche-taillée-sur-Saône — prezintă o retrospectivă a automobilului din 1800 pînă în zilele noastre. Muzeul expune 130 de tipuri de automobile și o bogată colecție de biciclete, motociclete și... trotinete.

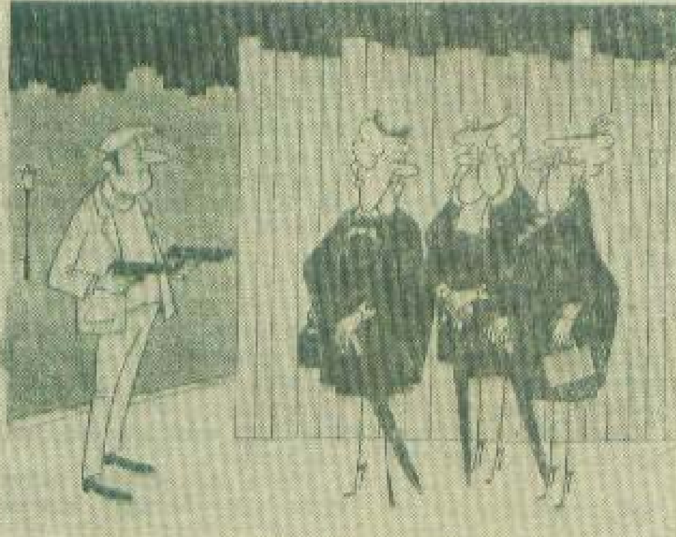
La Muzeul medicamentelor din Moscova se pot vedea produse tămăduitoare începînd de la cele utilizate de vrăjitori și pînă la cele mai moderne preparate farmaceutice. Tot în Uniunea Sovietică, la Krasnoiarsk, există un Muzeu al bancnotelor, probabil cel mai... bogat din lume. Calculată la valoarea ei nominală, colecția de bancnote din Krasnoiarsk însumează zeci de miliarde. Printre cele mai interesante piese se numără: bancnotele din perioada Revoluției franceze din 1789, cele spaniole emise în Asturia și la Barcelona în 1937 cînd provincia și orașul, izolate de blocadă, au fost nevoite să emită bani proprii, bani desenați de mînă sau dactilografiați din perioada revoluției etc.

Muzee de științe naturale sînt multe. Dar Muzeul ghețurilor din New York este unic. Există aici exponate din toate colțurile lumii, de la sloiurile de gheață din Groenlanda la cele din Antarctica. Cel mai vechi exponat are 600 de ani. Un muzeu la fel de... rece este Muzeul Polului Sud de la Sydney (Australia), care expune în aparate frigorifice speciale peste 200 pești înghețați găsiți în ghețurile Antarcticei. Printre ei, un pește-spadă de 122 kg a cărui vîrstă este evaluată la aproximativ 100 000 de ani. Unic în felul lui este și Muzeul...ploșnițelor (Aschaffenburg, R.F.G.), care prezintă nici mai mult, nici mai puțin de 403 specii ale acestor neplăcute insecte.

Alte muzee unice sînt Muzeul zarurilor din München, Muzeul cărților de joc (Altenburg, R.D.G.), Muzeul păpușilor (Delhi, India), cuprinzînd 4 500 păpuși din 70 de țări, Muzeul clopotelor (Apolda, R.D.G.) cu 100 exemplare din întreaga lume și, în sfîrșit, Muzeul lucrurilor... inutile, într-o localitate de pe fluviul Saône (Franța). Printre exponatele sale se află obiecte ieșite din uz ca: un ciocan folosit odinioară pentru a fixa curelele saboților de lemn ai tinerilor căsătoriți, hamuri pentru animalele care purtau sacale, piese de mobilier, unelte, vase de bucătărie, toate astăzi... inutile.

UMOR

de Jacques FAIZANT

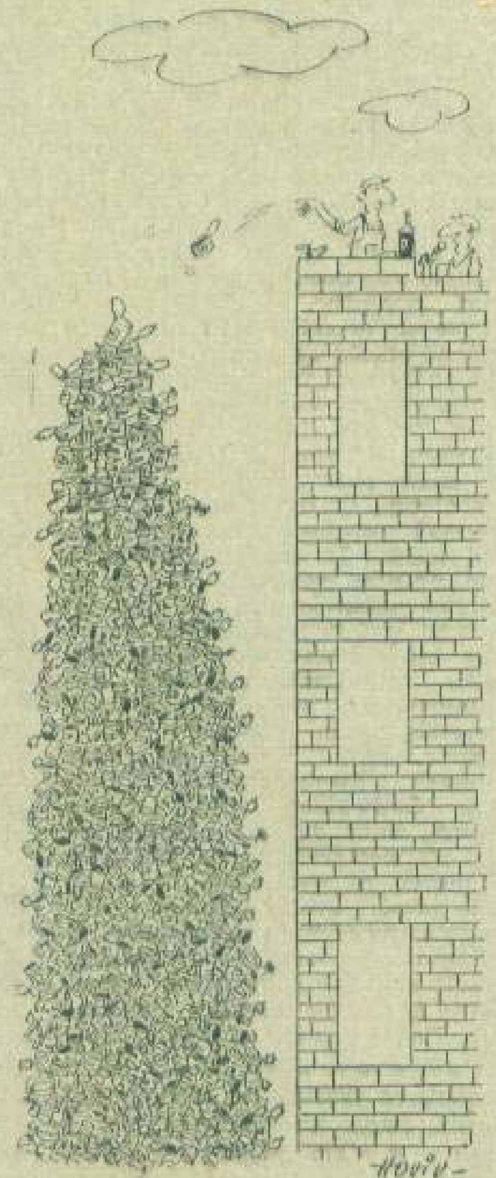
— Să-l luăm cu greco-romane sau cu karaté ?

de Adrian ANDRONIC

— Cum participăm la campania de economii ? Păi am trecut de la Snagov la Carpați cu filtru, de la Cabernet la vinul casei...

de HOVIV

— — —

ECUAȚIA DEZVOLTĂRII

Problema asigurării progresului economic și social a devenit o preocupare majoră a lumii contemporane. Discrepanțele existente în ce privește nivelul de dezvoltare economică a diverselor țări, datorită multiplelor lor urmări și implicații, formează obiectul a numeroase dezbateri în organizațiile internaționale ca și al politicii economice a guvernelor multor state de pe glob.

Ne-am adresat conferențiarului universitar Dr. N. S. STĂNESCU, membru corespondent al Academiei de științe sociale și politice, solicitîndu-l să prezinte cititorilor noștri stadiul actual al problematicii dezvoltării economice în lume.

DECALAJELE ȘI IZVOARELE LOR

Pentru istoricul de mîine, una din actualele frămîntări va rămîne, desigur, remarcabilă și de prim plan: preocuparea diferitelor țări ale lumii în care trăim de a-și asigura progresul economic și social. În ce privește țările în curs de dezvoltare, rămase în urmă din punct de vedere economic, problema asigurării unei reale dezvoltări a economiei este vitală, de ea depinzînd nu numai nivelul de viață al generației actuale dar și al celor viitoare.

În modul cel mai sintetic situația de ansamblu a țărilor în curs de dezvoltare este exprimată, de obicei, prin așa-numitele decalaje economice internaționale. Decalajele se referă la distanța care desparte țările în curs de dezvoltare de țările dezvoltate ale lumii și privesc cîteva domenii esențiale: nivelul de dezvoltare a forțelor și relațiilor de producție, gradul de diversificare a producției sociale, mărimea venitului național per locuitor, nivelul mediu de trai al populației.

Ceea ce agravează situația țărilor în curs de dezvoltare este faptul că economia lor nu este pur și simplu mai puțin dezvoltată. Economia lor poartă amprenta unei deformări structurale, deoarece ea este orientată unilateral spre producția și exportul de materii prime — agricole sau mineraliere — în condițiile unei tehnici rudimentare folosite în agricultură și industria extractivă.

Literatura economică și politică actuală consemnează o importantă controversă și luptă de idei în explicarea cauzelor situației precare în care se găsesc țările în curs de dezvoltare. Se susține, în Occident, că aceste țări s-ar afla în actuala situație pentru că ar fi sărace în ce privește resursele materiale. Fapt este însă că monopolurile internaționale obțin an de an fabuloase profituri de pe urma exploatării bogățiilor unor țări în curs de dezvoltare, ceea ce infirmă temeinicia unor asemenea afirmații. Alteori se afirmă că populația țărilor în curs de dezvoltare ar fi prea numeroasă în raport cu venitul național și că, din această pricină, situația respectivelor țări ar fi iremediabilă. O comparație statistică elementară demonstrează că țările în curs de dezvoltare — cu foarte puține excepții — au o densitate *redusă* a populației, în vreme ce majoritatea țărilor dezvoltate sînt dens populate și chiar resimt, deseori, o lipsă de brațe de muncă. Cu alte cuvinte, numărul populației și densitatea acesteia pledează mai degrabă pentru concluzia că un nivel ridicat al lor contribuie la dezvoltarea economiei și nu invers.

Rădăcina reală a actualei stări de înapoiere economică a țărilor în curs de dezvoltare este de natură istorică și poate fi rezumată într-un singur cuvînt: *colonialismul*. În această perioadă sumbră a istoriei lor, actualele țări în curs de dezvoltare s-au aflat în situația de colonie, fiind jefuite sistematic de bogățiile lor naturale, iar uneori și de cele umane (comerțul cu sclavi, de pildă, a contribuit serios la depopularea unor ținuturi întinse din Africa). În timpul exploatării lor coloniale, respectivele țări au asistat la *deformarea* economiei lor: au fost lichidate meșteșugurile sau industria casnică (exemplul lichidării țesătoriei în India este dintre cele mai cunoscute), iar agricultura a fost transformată, de cele mai multe ori, în monocultură, fiind orientată spre una sau două-trei plante, cultivate pentru export pe imense plantații. Bogățiile subsolului, jefuite sistematic și fără nici o grijă pentru asigurarea rezervelor de perspectivă, au fost puse în valoare numai în măsura în care metropola avea interese în această privință. A fost însă împiedicată dezvoltarea unei *industrii proprii* care să prelucreze materiile prime agricole și mineraliere chiar în țara în care erau obținute.

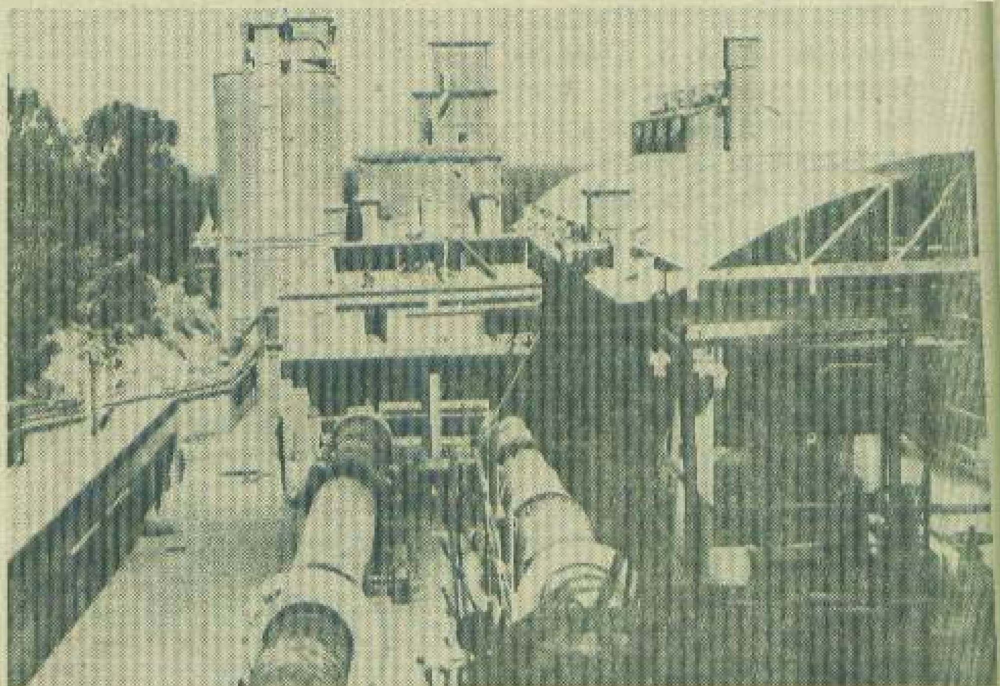
ECUAȚIA DEZVOLTĂRII

①

verne ale țărilor în curs de dezvoltare ca fundament al întregii lor politici economice orientate către dezvoltare și progres social.

Prăbușirea colonialismului a creat premisele pentru ca țările respective să pornească pe calea dezvoltării economice. Experiența arată însă că obținerea independenței de stat de către fostele colonii nu înseamnă implicit și asigurarea simultană și automată a dezvoltării economice. Cucerirea unei reale independențe economice și politice, ruperea respectivelor țări din sistemul de dependențe față de monopolurile străine și puterile imperialiste, reprezintă condiția hotărîtoare pentru a asigura progresul țărilor în curs de dezvoltare, lichidarea importantelor decalaje care le distanțează de țările dezvoltate.

②

PREMISELE ȘI DIRECȚIILE DEZVOLTĂRII

Asigurarea independenței naționale este concepută de numeroase gu-

③

Independența economică a țărilor în curs de dezvoltare, exercitarea suveranității lor presupun posibilitatea de a-și stabili de sine stătător politica economică pe care să o aplice, să folosească și să dispună în mod independent și în interesul propriei națiuni de resursele materiale și umane existente pe teritoriul lor. Pentru a-și asigura suveranitatea, numeroase state în curs de dezvoltare au procedat la naționalizarea unor întreprinderi aparținînd monopoluri-

lor străine, întreprinderi ce deţineau poziţii-cheie în economia lor naţională.

Evident, o strategie realistă a dezvoltării economice trebuie să plece de la considerentul că transformarea unei ţări subdezvoltate într-una dezvoltată este rezultatul unui proces relativ îndelungat, în care nu se obţin succese instantanee şi automate şi în care eforturile se lovesc nu o dată de obstacole. O concluzie ce capătă o acceptare tot mai largă în rîndul oamenilor politici şi al economiştilor contemporani este aceea că în procesul dezvoltării nu pot fi aplicate în mod mecanic formule gata elaborate şi universal valabile, o soluţie adecvată pentru condiţiile concrete ale unei ţări putîndu-se dovedi dăunătoare pentru o altă ţară, după cum folosirea unor instrumente sau mijloace de politică economică potrivite unei etape poate fi inutilă sau nerecomandabilă în altă etapă. Efortul creator al fiecărui popor în ce priveşte elaborarea şi punerea în mişcare a celor mai corespunzătoare mecanisme ale dezvoltării este garanţia impulsionării procesului de lichidare a înapoierii economice moştenite.

Orice proces de dezvoltare implică o creştere cantitativă: sporirea producţiei în toate sectoarele, inclusiv cel al materiilor prime, creşterea populaţiei active şi, în sinul ei, a creştere mai accentuată a forţei de muncă salariate, mărirea volumului şi valorii venitului naţional etc. Dar procesul de dezvoltare presupune schimbări calitative profunde în structura relaţiilor de producţie (în raporturile de proprietate şi repartiţie, în relaţiile dintre diferitele grupuri sociale, ca şi în formele şi amploarea schimbului de activităţi), modificări în forţele de producţie — în ce priveşte atît nivelul tehnicii folosite, cît şi aria de utilizare a tehnicii în producţia socială, schimbări posibile numai prin industrializare.

Dacă acestea sînt direcţiile în care se concretizează procesul dezvoltării economice în general, în cazul ţărilor în curs de dezvoltare însuşi procesul dezvoltării este condiţionat de realizarea premisei esenţiale — a ruperii relaţiilor de dependenţă economică faţă de puterile coloniale sau neocoloniale. De aceea, ecuaţia dezvoltării contemporane este de o mare complexitate, implicînd factori politici, economici şi sociali care, acţionînd simultan şi pe baza unor interdependenţe de loc simple, determină transformarea economiei subdezvoltate a unor ţări într-o economie dezvoltată.

④

⑤

①
Dezvoltarea presupune naţionalizarea principalelor obiective industriale existente (în fotografie una din rafinăriile de cupru din Zambia, trecute sub controlul statului).

②
...presupune diversificarea economiei (în fotografie: o fabrică nouă de ciment în Algeria, la Point Pescad).

③ — ④
...presupune dezvoltarea agriculturii pe baze moderne (în fotografia 3 tractoare pe ogoarele din R.A.U., în fotografia 4 lucrări de hidroameliorații în Nepal).

⑤
...presupune pregătirea de cadre naţionale pentru conducerea economiei (în fotografie: laboratorul de tehnologie a lemnului în construcţie la Universitatea din Ibadan, Nigeria).

„Reţete" pentru educaţia voinţei

• Invitaţie la gimnastica psihică • Personalitatea e perfectibilă • De la gînd la faptă

Dacă gimnastica fizică ne ajută să ne transformăm corpul, de ce nu ne-ar ajuta gimnastica psihică să ne transformăm psihicul — adică sentimentele, voinţa, memoria, gîndirea? Mai ales că acesta este un material cel puţin la fel de prelucrabil ca şi muşchii, doar că cere un efort mai complex.

Pornind de la această premisă, psihologii au imaginat diverse metode menite să perfecţioneze unele atribute ale personalităţii noastre. Vă prezentăm — în cele ce urmează — cîteva recomandări practice pentru autoeducaţia voinţei, elaborate de specialişti în materie. Cine are (bună) voinţă, să le urmeze cu perseverenţă. Sîntem siguri că se va bucura de succes.

1. *Înaintea fiecărui act, fiecărei acţiuni trebuie să vedem exact ceea ce vrem.* Scopul să ne fie întotdeauna prezent în minte. Dar scopul îndepărtat nu trebuie să ne împiedice de a ne propune mai întîi ţinte uşoare şi puţine pe care să le „creştem" progresiv. Să luăm în consideraţie dificultăţile una cîte una, începînd cu cele mai mici şi mai uşor de biruit, pentru a urca încetul cu încetul, ca pe nişte trepte, victoria finală.

2. *Să folosim autosugestia pentru îndeplinirea acţiunilor.* Să rostim cît mai des devize stimulatoare, de fapt un semnal condiţionat. Ele pot fi repetate în gînd şi nu neapărat cu voce tare. Le putem spune dimineaţa, înainte de a ne da jos din pat. Iată cîteva formule: „Sînt plin de energie", „Sînt stăpîn pe mine", „Sînt stăpîn pe timpul meu", „Voinţa mea e încordată ca un arc". Acestea sînt doar cîteva exemple. Fiecare poate să compună şi alte formule, potrivite cu individualitatea lui, cu scopurile pe care le urmăreşte. Regula principală a formulelor de autosugestionare e aceea că ele trebuie să *afirme*, nu să nege, să fie formule de atac, nu de apărare. Cunoscută fiind influenţa gîndului asupra faptei, aceste formule sînt recomandabile tuturor celor cu voinţă slabă, care le vor repeta chiar de mai multe ori pe zi.

3. *Să ne formăm „rezerve" ale capacităţii de efort.* Pentru a agonisi un stoc de energie, orice metodă este bună. Să ne propunem obiective care nu ne plac sau chiar — uneori — să ne antrenăm voinţa pentru un efort gratuit lipsit de orice scop practic imediat. Iată cîteva sugestii: sîntem pe punctul de a intra într-o cofetărie, pentru a mînca o prăjitură, dar renunţăm. Nu din motive de regim sau de siluetă, ci de dragul renunţării în sine. Sau ne sculăm cu jumătate de oră mai devreme ca de obicei, deşi nimic nu ne obligă la acest lucru.

E o „martirizare" inutilă? Nu tocmai: la nevoie, cînd va trebui să renunţăm, realmente, la un desert sau la o jumătate de oră de somn, voinţa noastră nu va fi luată pe nepregătite. Ea va recurge la aceste „depozite" şi va acţiona ca atare.

4. *Să ne propunem să executăm zilnic o anumită acţiune cu orice preţ fără ca nimic să ne abată din cale.* Să ne impunem sarcini suplimentare pe lîngă cele legate de serviciu sau profesie. Cînd luăm o hotărîre, să acţionăm în conformitate cu ea fără cea mai mică întîrziere.

Să presupunem că simţim o durere de măsele. Vom spune, probabil imediat, că trebuie să mergem la dentist. Dar dacă a doua zi dintele nu ne mai doare? Vom fi tentaţi să renunţăm la proiectata vizită, ce-i drept, neplăcută. O astfel de renunţare dăunează însă nu numai sănătăţii noastre fizice, ci şi celei psihice. Psihologii au constatat că orice compromis influenţează negativ personalitatea noastră. Intenţiile care nu sînt traduse în fapte ridică bariere greu de trecut în calea unor hotărîri viitoare.

5. *Să mobilizăm toate resursele disponibile în îndeplinirea unei sarcini.* Să cointeresăm în acest scop cît mai mulţi factori interni şi externi. Ne-am decis să facem ceva (ceva util, frumos, interesant) sau dimpotrivă să nu mai facem ceva care ne dăunează. Ne-am decis, de exemplu, să învăţăm singuri o limbă străină. Din clipa în care am luat hotărîrea punem în acţiune toate mijloacele necesare îndeplinirii cu succes a iniţiativei noastre. Ne alcătuim un plan scris pe zile şi ore. Ne fixăm un termen pentru parcurgerea cărţii. Ne facem periodic un bilanţ, eventual într-un „jurnal de zi". Nu strică să comunicăm celor din jur ceea ce vrem să realizăm. Ei vor fi martorii care ne vor determina, o dată în plus, să acţionăm neabătuţi în atingerea ţelului pe care ni l-am propus.

6. *Să ne facem din continuitate şi perseverenţă o a „doua natură".* Despre obişnuinţă se spune, în general, că ar fi o a doua natură. Şi psihologia modernă utilizează obişnuinţa în educaţia voinţei ca pe un „motor" eficient. Să ne obişnuim deci să ne sculăm la ore fixe, să ne culcăm la aceeaşi oră, să rezervăm zilnic un timp studiului sau exerciţiilor fizice. Să nu lăsăm la mijloc o carte începută. Să o citim pînă la capăt, chiar dacă ne plictiseşte — este un foarte bun exerciţiu de concentrare şi voinţă. Dacă ne-am decis să studiem ceva care ne place mai puţin, să o facem cu consecvenţă, conform programului. Să nu găsim pretexte pentru a amîna ceea ce trebuie făcut, chiar dacă sîntem obosiţi sau ne doare capul. Vom constata că îndeplinindu-ne sarcina, satisfacţia pe care o vom simţi va înlătura oboseala sau migrena.

Mai există şi alte reţete, dar deocamdată ce-ar fi să le experimentăm pe acestea? Pentru a începe ne trebuie doar puţină, foarte puţină voinţă!

În 18 luni, 90 de pasageri au fost uciși și 23 de pasageri au fost răniți în timpul celor 114 răpiri de avioane, sabotaje aeriene și atacuri împotriva unor avioane civile aflate la sol.

* * *

Din datele oficiale ale Ministerului de interne italian reiese că, în 12 luni, în Italia au avut loc 53 de acțiuni teroriste. La 12 decembrie 1969, 14 persoane și-au pierdut viața în urma exploziei de la Banca agricolă din Milano.

* * *

Guatemala. La 16 ianuarie 1968, șeful misiunii militare americane și atașatul naval au fost uciși de necunoscuți. La 28 august 1968, ambasadorul american John Gordon a fost răpit de un grup de comando și a fost împușcat în timp ce încerca să fugă. În februarie 1969 au fost răpiți și apoi eliberați în schimbul unor prizonieri politici ministrul de externe guatemalez și atașatul comercial american. Karl von Spretti, ambasadorul R.F.G., a fost ucis la 5 aprilie 1970, după ce guvernul guatemalez a refuzat să satisfacă cererile răpitorilor lui.

Brazilia. „Escadronul morții", creat în 1964 și format din foști polițiști și polițiști activi, a comis peste o mie de asasinate. Victimele, răpite din închisoare sau „arestate", sînt torturate sadic și apoi ucise. La 21 iulie 1970, „Escadronul morții" a anunțat ziarele că „a executat" încă zece persoane. Cadavrele lor au fost găsite în locurile indicate de „Crinul alb", purtătorul de cuvînt al „Escadronului morții". Nimeni nu a fost pus vreodată sub acuzare și cu atît mai puțin condamnat pentru participare la expedițiile acestor călăi care și-au arogat dreptul de a aplica o justiție sumară.

* * *

În Statele Unite există peste 2 000 de organizații de extremă dreaptă. Liderii organizației extremiste John Birch se laudă că organizația lor are

în numele forței, UCIDE!

de Felicia ANTIP

Teroriștii care acționează în diverse orașe braziliene sub denumirea „Escadronul morții" au la activ zeci și zeci de victime. Motivarea autorilor acestor crime: ei și-au asumat o misiune „justițiară", considerînd că cea oficială este ineficace.

80 000 de membri. În 1969, la San Francisco s-au înregistrat 62 de atentate cu bombe, iar la Seattle 32. În primele patru luni ale anului 1970, poliția din New York a fost sesizată de 4 015 încercări de a arunca în aer clădiri. Cifra corespunzătoare pentru întreg anul 1969 a fost 3 191. Terorismului organizațiilor rasiste albe (Ku Klux Klan, Tinerii patrioți) îi răspunde terorismul negru, (Musulmanii negri, Panterele negre), portorican (Tinerii lorzi), mexican (Beretele cafenii).

în numele forţei, UCIDE !

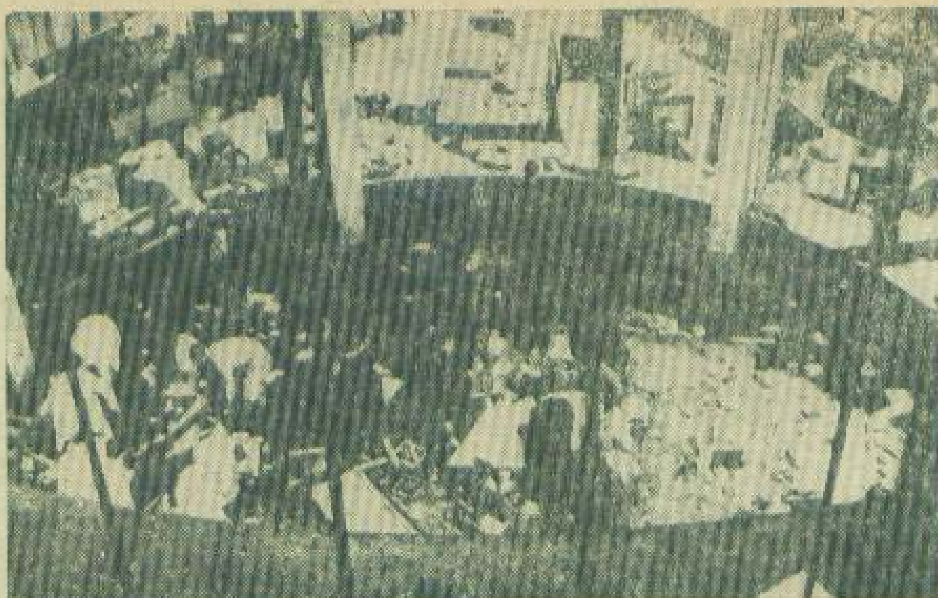
TEROAREA DE DRAGUL TEROAREI

Se poartă terorismul. În serios, în joacă, într-un fel de joacă implicînd consecinţe dintre cele mai serioase. Cuvîntul *kidnapping* — în înţelesul său prim, răpire de copii — a intrat în vocabularul presei cu vreo patru decenii în urmă, o dată cu răpirea şi cu asasinarea fiului celebrului aviator Charles Lindbergh. El reapărea cînd şi cînd în paginile ziarelor în legătură cu răpirea de către gangsteri a vreunui copil de om bogat, cititorii se cutremurau de oroare, iar ultimul act se consuma, aproape totdeauna, pe scaunul electric.

Acum se kidnappează nu copii, ci oameni politici, răscumpărarea urmînd a se face nu în dolari, ci în oameni, un troc de un tip nou, un joc de-a ostaticii care frolează moartea şi uneori o şi produce. Se fură şi avioane, dar operaţia se numeşte nu kidnapping, ci hijaking, cuvînt introdus în jargonul hoţilor o dată cu dezvoltarea celei mai moderne tehnici a transporturilor.

Jocul sălbatic devine o plăcere în sine, obiectivul (politic ?, social ?) nu mai are importanţă, totul este să fii o clipă tiran, să ai la cheremul tău viaţa unor oameni, să fii Mare. Ce dezamăgit trebuie să fi fost americanul care n-a putut sili pe pilotul unui avion să se îndrepte spre Pittsburgh, pentru că avionul mergea în orice caz, de bunăvoie, conform programului de zbor, la Pittsburgh (nu la San Francisco, aşa cum crezuse răpitorul) !

Plictisiţi de gadget-urile de gata, tinerii îşi fabrică singuri jucării : bombele pe care le fac să explodeze la întîmplare, pentru a semăna panică şi, fireşte, pentru o distracţie cît mai straşnică — moartea. Unenii se prind singuri în capcană şi pier ca cei trei tineri ucişi de o explozie provocată de ei înşişi într-o reşedinţă somptuoasă din Manhattan, proprietatea tatălui uneia dintre victime.

▲ *Un mare ecou a avut în Italia explozia unei bombe plasate de terorişti în interiorul Băncii agricole din Milano, soldată cu moartea a 14 persoane.*

Apare un fel de filozofie mistică a terorismului. Distrugînd proprietatea, susţin unii terorişti americani, îi ajutăm pe oameni în „a transcende" preocupările lor materiale : „Atunci cînd clădirile vor sări pretutindeni în aer, afirma un «teoretician», oamenii vor renunţa poate la ideea de a suferi o viaţă întreagă pentru a construi un monument nepieritor". Cel mai adesea, însă, teroriştii se închină acţiunii în sine, fără a se mai osteni să-i caute vreo justificare. Jerry Rubin, un hippy, adică un reprezentant al celei mai trăsnite aripi a mişcării de dragul mişcării, exclamă : „Sînt de acord cu tactica, nu mă interesează nici un fel de obiective. Cînd oamenii ne întreabă «care este programul vostru», le dau o listă a rezultatelor la baseball sau le spun să caute în cartea de telefon. Programul nostru este «La naiba cu toate programele»". Teroriştii fără alt program decît distrugerea, urmaşi neevoluaţi ai anarhiştilor de la începutul secolului, sînt într-un fel inocenţii crimei. Cea mai cutremurătoare întruchipare a acestei categorii o reprezintă tinerele implicate în multiplul asasinat de la vila Bel Air : drăgălaşe, inconştiente, iresponsabile, au ucis şi torturat într-un chip monstruos, pentru a provoca o „debandadă generală" în Statele Unite. Metodele fiind aceleaşi, e greu cîteodată să distingi anarhismul individual sau de grup de mult mai periculoasele organizaţii teroriste de tip fascist.

▲ *O ripostă binemeritată dată de muncitorii din Trento neofasciştilor. Doi dintre aceştia, care au atacat cîţiva grevişti, rănindu-i grav, au fost prinşi şi obligaţi să umble prin oraş cu pancarte atîrnate de gît pe care stătea scris :* „Sîntem fascişti. Azi am înjunghiat trei muncitori de la Ignis. Aceasta e politica noastră".

„SÎNTEM UN PARTID MISTIC"

„Revoluționari", exclamă cu dispreț, dar și cu teamă, stîlpii establishment-ului, ai puterii constituite, pe care aceste acte de demență sor-

O adevărată epidemie de răpiri de diplomați și funcționari străini, pusă la cale de diferite organizații ilegale, s-a produs în 1970 într-o serie de țări latino-americane. In fotografie: poliția și armata în acțiune pe străzile capitalei uruguayene, în căutarea locului ascunzătorii consulului brazilian Aloysio Dias Gomide și a funcționarului nord-american Claude Fry, precum și a răpitorilor lor.

didă par s-o amenințe. Oare așa să fie? Terorismul a fost de foarte multă vreme repudiat ca armă de luptă de către stînga revoluționară. A existat o singură excepție, rezistența antifascistă. Cei ce se joacă astăzi cu dinamită, cu bombe, cu pistoale și mai ales cu viețile unor victime alese la întîmplare, nu sînt urmașii partizanilor. Sînt sau rătăciți, elemente declasate și detracate care, negăsindu-și locul în societatea capitalistă contemporană, își închipuie că nu le-a rămas altceva de făcut decît să arunce în aer o bucățică din ea, sau, cel mai adesea, periculoși extremiști de dreapta. Căci teroarea, cultul morții, al violenței, al torturii, al distrugerii, sînt armele, însăși rațiunea de existență și semnalmentele sigure ale celei mai întunecate reacțiuni, ale dreptei împinse pînă la ultimele ei consecințe.

După cel de-al doilea război mondial, omenirea credea că a izbutit să zdrobească toate capetele hidrei fasciste. Astăzi, ici și colo, ea ridică din nou capul, fără o forță apreciabilă, dar cu aceleași prea binecunoscute caracteristici odioase. Să luăm un singur exemplu european (Italia) și un singur exemplu latino-american (Guatemala) deși, din păcate, realitatea ne-ar putea furniza mai multe.

La Roma, la Milano și în alte orașe italiene, neofasciștii sînt organizați după un vechi și verificat tip. Au bani, au ziare, iar sloganurile lor sînt de genul „Important e să creeze dezordine — apoi va veni cineva care va sistematiza totul". Sînt reprezentați în Cameră și în Senat, dar ca teren al acțiunilor violente preferă Universitatea și alte instituții de învățămînt. De la Milano pleacă armele și substanțele explozive destinate forțelor fasciste din întreaga țară. Dintre numeroasele grupări de tineri să numim doar Giovane Europa, care practică terorismul aproape fățiș, atacă periodic sediile partidelor de stînga, organizează atentate împotriva personalităților antifasciste și cultivă cele mai strînse legături cu organizațiile extremiste din Franța (Jeune nation), din Spania, Grecia și R.F. a Germaniei.

Dacă în Italia fascismul e o rămășiță, o fosilă anacronică într-o societate restructurată și reorganizată după război pe baze democratic-parlamentare, în Guatemala el este o excrescență a mizeriei și a polarizării sociale și rasiale. În 1967 și 1968, extrema dreaptă a asasinat în Guatemala cinci mii de persoane din toate păturile sociale. În ultimii doi ani — alte 5.000 de victime. Bandele de asasini sînt conduse de tineri ofițeri. Se folosesc arme și mijloace de transport aparținînd armatei. Crimele sînt semnate cînd „Mano bianca" (Mîna albă) cînd „Nuevo organizacion anticomunista", cînd „Ojo por ojo" (Ochi pentru ochi) dar autorii sînt mereu aceiași: albi de origine pur spaniolă, mici proprietari de terenuri aride, ultraconservatori, semianalfabeți, de un rasism feroce. Rugat de un ziarist italian să definească doctrina terorismului de dreapta, un lider al „mișcării", Mario Sandoval, i-a răspuns: „Sîntem un partid mistic. Nu ne ghidează vreo doctrină teoretică și nici dinamismul acțiunii, ci tradiția martirilor noștri". Dintotdeauna „ladinos", urmașii coloniștilor spanioli, au fost învățați să-i disprețuiască pe „indios", descendenții celor mai vechi locuitori ai țării. Partizanii de stînga din Guatemala se recrutează mai ales dintre indios. „Istoria locuitorilor indios din Guatemala este istoria a 143 de ani de neglijare totală", se spune într-un raport guvernamental publicat în 1964. In același raport se arăta că 75 la sută din populația țării este „străină de civilizație și de cultură modernă". Au trecut șase ani de atunci, dar 70 la sută dintre cei cinci milioane de guatemalezi continuă să fie analfabeți. Guatemala este o țară a violenței, sau după cum scria un ziarist american, „o junglă în care regula fundamentală a luptei este supraviețuirea".

In Guatemala — ca și în Brazilia, ca și în multe alte țări — dreapta reprimă sub cuvînt că recurge la represalii. Se pretinde că violența ar fi o caracteristică a mișcărilor de stînga și că „gorilele", organizațiile „ultra" și toți ceilalți propovăduitori ai teroarei ar fi apărut ca o „reacție".

SĂ NU ȘTIE STÎNGA CE FACE DREAPTA

„Tommy Traveler", adică Tommy călătorul, s-a înscris la colegiul Hobart din Geneva, statul New York, după stagii mai mult sau mai puțin îndelungate la universitățile Cornell, Syracusa, Alfred, și la universitatea statului New York din Buffalo. Pretutindeni se prezenta drept activist al societății „Studenții pentru o societate democrată" și pretutindeni predica violența. La colegiul Hobart a recrutat doi adepți pe care i-a învățat să mînuiască armele de foc și să fabrice diverse tipuri de bombe. După ce discipolii săi au făcut să explodeze bombe într-un cămin în care dormeau 120 de studenți, Tommy a participat la un raid polițienesc în orășelul universitar. Își dădea pentru prima oară în vileag adevărata identitate: agent provocator, plasat de poliție printre studenți pentru a-i determina să comită acte teroriste și să

în numele forței, UCIDE!

compromită astfel organizațiile studențești de stînga în numele cărora acționa.

Opt lideri ai „Panterelor negre" au fost acuzați de asasinarea colegului lor Alex Rackley, pe care îl bănuiau că ar fi fost un agent mascat. George Sams, altă panteră neagră, s-a prezentat la poliție, a mărturisit că a participat la crimă și a descris împrejurările în care s-a produs. În apărarea lor, panterele negre susțin că Rackley era „o panteră cinstită" și că uciderea lui a fost pusă la cale de Sams din ordinul poliției, pentru a-i înlătura de pe scena politică pe ceilalți lideri ai mișcării.

Cel mai tipic este însă tragicul episod Valpreda; neofasciștii italieni care au pus la cale oribilul atentat terorist de la Milano au încercat să treacă drept „anarhiști" pentru ca fărădelegile dreptei să fie atribuite de opinia publică unor grupări de stînga. De altfel, unii dintre ei făceau chiar parte din grupul anarhist „22 martie", în care se infiltraseră din vreme pentru a provoca confuzie. Iată pe scurt povestea lui Mario Merlino, „un fascist travestit în anarhist", după cum avea să-l definească serviciul italian de contrainformații. În primăvara anului 1968 Merlino și alți fasciști notorii au încercat să formeze primul „cerc 22 martie". Studenții, în mijlocul cărora au vrut să-și desfășoare activitatea de „anarhiști", i-au demascat și izolat. Merlino a încercat atunci o tactică nouă: infiltrarea în grupările stîngii extraparlamentare. Ajunge să fie „recomandat" unor adevărați anarhiști pentru ca, profitînd de disensiunile din rîndurile lor, să alungă liderul unui grup anarhist. Și-a adus după el vechii camarazi și, în momentul atentatului de la Milano, era aproape cu neputință să mai distingi neghina fascistă printre buruienile anarhiste.

Tactica este larg răspîndită. De aceea, în momentul săvîrșirii unui act terorist a devenit aproape o obișnuință, ca extrema dreaptă sau chiar poliția, care l-au pus la cale, să arate cu degetul spre grupările de stînga. Chiar atunci cînd pare incolor, extremismul este îndeobște de dreapta. Uneori inconștient, prostește, din bravadă, pentru a epata. Alteori conștient, programatic, dar mascat. Alteori, în sfîrșit, pe față, obraznic, cu sfruntare. Cu cît se deghizează mai cu grijă, cu atîta răul pe care-l poate face e mai mare. În Statele Unite, mișcarea pentru pace în Vietnam este nevoită să facă față, la fiecare manifestare a ei, provocărilor unor elemente care se autointitulează „Tieniții", „Cîinii turbați", „Meteorologii", Yppies" ș.a. Scopul este cît se poate de clar: americanul mijlociu să fie făcut să-i confunde pe tinerii care cer pace în Vietnam cu descreierații care incendiază mașini, sparg geamuri, pun bombe, atacă populația pașnică. Studențimea americană a inițiat o acțiune sistematică de depistare și de izolare a acestor elemente pentru a asigura succesul acțiunilor ei pașnice de protest.

ROBIN HOOD LA ORAȘ

Terorismul provoacă oroare. Este de altfel rațiunea lui de a fi. Teroriștii urmăresc nu să convingă, ci să răspîndească spaima, dezorganizarea, dezordinea. O cauză în numele căreia se folosesc metode teroriste devine brusc și iremediabil nepopulară. Există însă și specii ciudate de teroriști care încearcă să reintroducă în lumea modernă metodele arhaice ale haiducilor, pentru a cuceri simpatia și deci complicitatea unui public cît mai larg.

Orașele Uruguayului sînt bîntuite de bandiți care îmbină brutalitatea cu un cavalerism de modă veche. Cu o mînă aruncă în aer clădiri, sparg bănci, jefuiesc, răpesc personalități politice, ucid. Cu cealaltă împart copiilor săraci bomboane și conserve anume furate în ajun de Crăciun, dau primul ajutor unei bătrîne doamne care a leșinat în timp ce ei comiteau un hold-up la o bancă din Montevideo, înmînează crupierilor unui cazinou caniota cuvenită pentru cei 25 de mii de dolari prădați de ei, și merg pînă la a sustrage și remite poliției registrele societății „Financiera Monty", specializată în operațiuni frauduloase. Teroriștii se numesc „Tupamaros", dar oficial n-au nici un nume deoarece în iulie 1969 guvernul a hotărît că nimeni nu mai are voie să pronunțe sau să scrie cuvîntul Tupamaros. O dată cu el au fost abolite cuvintele terorist, extremist, comando, subversiv și altele. Dar cum lucrurile nu există pentru că au un nume — așa cum credeau unii într-o vreme — ci viceversa, interdicția nu i-a deranjat de loc pe Tupamaros, oameni de la oraș, proveniți din clasa mijlocie, care își propun să țină orașele țării într-o stare de teroare continuă. La Montevideo, 72 la sută din populație — a stabilit un sondaj Gallup — se teme să iasă noaptea pe stradă. Orice îndrăzneț riscă să fie jefuit sau ucis, orice clădire poate sări oricînd în aer. Orășelul Pando, situat la numai 30 de km de capitala țării, a fost „ocupat" într-o bună zi de 70 de bărbați constituiți în cortegiu funebru, în urma unui dric acoperit cu flori. Atacanții au ocupat principalele clădiri publice și au tăiat legăturile telefonice cu exteriorul.

A urmat o adevărată bătălie cu forțele polițienești din împrejurimi, Tupamaros lăsînd pe teren patru morți (între care fiul unui senator milionar), șase răniți și 16 prizonieri.

În Brazilia, odiosul „escadron al morții" pretinde că vrea să scape lumea de criminali și de elementele decăzute. Asasinatul rămîne asasinat și e cu atît mai odios cu cît, cel mai adesea, este precedat de torturi sadice și constituie, de fapt, o răfuială; foarte mulți dintre așa-zișii „criminali executați" nu erau de fel criminali.

*

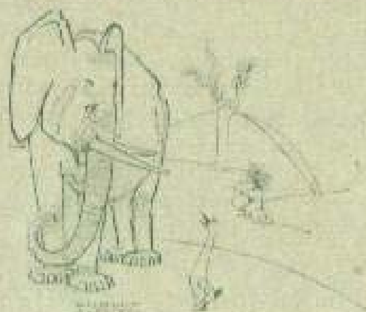
* *

Fărădelegea proliferează. Violența naște violență. Regimurile autoritare reprezintă cel mai prielnic mediu de cultură pentru terorism. În diverse state ale Americii Latine, de pildă, pe lîngă marile gorile oficiale se prăsesc și se pripășesc pui de gorilă, la fel de sălbatici, de avizi de putere, de dornici să reprime. Extrema dreaptă are nevoie pentru a propăși de un mediu social prost organizat pe care să-l poată dezorganiza pînă la dezintegrare. Pe situațiile de forță se grefează false soluții de forță. Terorismul e un simptom și totodată un semnal de alarmă. Ca și putregaiul, el nu prosperă decît pe un mediu în descompunere.

ZOO DE MASTROIANNI

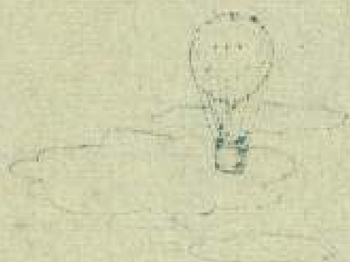
— Priviți un pic cîte lucruri a adus tata de la vînătoare.

— Cum stai cu presiunea?
— Normal: 1.8 în față și 1.8 în spate.

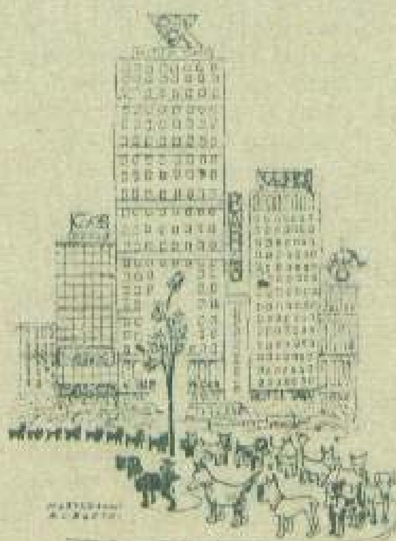

— Sînteți soț și soție?
— Da de unde. El vorbește numai portugheza și eu sînt interpretul.

— Pentru a te înălța cum faci?
— Arunci lestul.
— Și cînd cii jos?
— Îl pui la loc.

— E foarte pudică cînd trebuie să facă un ou. Zice că se duce să se spele pe mîini.

— E adevărat că pisicile negre aduc nenoroc?
— Da! Nouă!

— Acesta e cavoul familiei.

METROPOLE OTRĂVITE

de Z. FLOREA

Protejarea mediului înconjurător și ameliorarea lui au devenit o necesitate acută pentru supraviețuirea omului pe pămînt. Poluarea atmosferei și a apelor, distrugerea haotică a resurselor naturale, „otrăvirea" marilor aglomerații urbane, consumul crescînd de apă legat de dezvoltarea industrială și poluarea acesteia, au fost calificate „agresiuni contra naturii". Va izbuti oare omul să încheie un nou „pact" cu natura pentru restabilirea echilibrului pe cale de distrugere ? Și, în special, va putea trăi în metropole „curate" ?

Toate cuceririle lumii moderne — de la automobil la marile instalații industriale — apar sub dublul aspect al progresului și al nocivității. Nu este vorba de „agresiunea" directă a omului contra naturii, ci prin intermediul realizărilor sale cele mai demne de respect, dar al căror aspect nociv a fost inconștient subapreciat : toți fumătorii din lume, dacă și-ar aprinde dintr-o dată țigările sau pipele, n-ar ajunge la performanța unui avion „Boeing" de ultimul tip, care la o singură traversare a Oceanului Atlantic consumă 35 tone de oxigen ; toți pescarii amatori din lume, care ar încălca regulile restrictive impuse pentru perpetuarea diferitelor specii de pești, ar pricinui infinit mai puține daune decît reziduurile vărsate în apă în urma activității industriale ; în Franța, de pildă, masa reziduală echivalează anual cu 10 000 de trenuri a cîte 600 tone. Nici fumătorii, nici pescarii amatori nu pot distruge „ciclul natural", dar automobilele, avioanele, vapoarele, uzinele înzestrate cu dubla înfățișare „progres-nocivitate", *pot* face viața imposibilă...

...Efectele agresiunii contra biosferei — acea pătură subțire de întîlnire a aerului, solului și apelor unde viața înflorește — se fac simțite *în primul rînd în marile aglomerații urbane*. Un grup de experți ai consiliului Europei făcea în 1970 pronosticuri sumbre pentru vremurile apropiate cînd „atmosfera nu va mai fi în stare să risipească întreaga căldură fiziologică produsă de enorma masă biologică umană, chiar dacă se admite că această masă izbutește să se hrănească". Viziunea apocaliptică avea în vedere că dezvoltarea contemporană a presărat pretutindeni uzine zgomotoase și furnale fumegînde, înconjurîndu-le, — la fel de haotic — cu străzi cu locuințe înghesuite și cu automobile asfixiante. Președintele S.U.A., R. Nixon, vorbea în mesajul asupra Stării Uniunii pe anul 1970 despre primejdia „sinuciderii naționale", dacă nu se consacră, cu orice sacrificii materiale, mediul înconjurător.

ȘI VECHII ROMANI SE PLÎNGEAU DE FUMUL CARE MURDĂREȘTE CETATEA...

Noțiunea de „poluare" datează — evident, cu altă accepție — de mii de ani. Vechii romani se plîngeau de fumul care murdărește cetatea. În secolul I, Pliniu cel Bătrîn a descris distrugerea recoltelor din pricina schimbărilor provocate de canalizarea lacurilor și abaterea rîurilor. Dar civilizația antică n-a dat decît semnalul, n-a făcut decît să indice posibilitatea unei „agresiuni" contra naturii. Astăzi nu există nici măcar un singur colț de lume „ferit". Exploratorul norvegian Thor Heyerdahl, în temerara sa expediție de traversare a Atlanticului într-o ambarcație de papirus, a semnalat în mijlocul oceanului mărturii nedorite ale civilizației contemporane : ambalaje de plastic și pete de ulei, aduse de valuri la mii de km de țărm. Să mai amintim oare că în țesuturile unor animale din Antarctica au fost descoperite urme de substanțe ierbicide și insecticide răspîndite la mii de km distanță de acele locuri ?

Este limpede că „agresiunea" contra naturii este legată de civilizația contemporană, de marile aglomerații urbane. Senatorul american Gaylord Nelson a declarat : „Progresul în stil american «adaugă» în fiecare an 200 milioane tone de fum și funingine, 7 milioane de automobile scoase din circulație, 20 milioane tone de hîrtie smulse pădurilor, 48 miliarde cutii de conserve și 28 miliarde sticle". Raportat la numărul

Poveste fără cuvinte.

locuitorilor, se poate afirma că *fiecărui american îi revine aproximativ o tonă de reziduuri și otravă anual !*

DE LA „CIRTIȚELE" JAPONEZE LA OBELISCUL CLEOPATREI

Senzația de sufocare nu are un sens simbolic, ci trebuie luată în considerare la propriu, cu toate implicațiile ei grave. La Osaka, Expoziția universală s-a desfășurat, în anul încheiat, cu un succes peste așteptări : deviza „Progres în armonie" a sintetizat în multe domenii imaginea viitorului, dar chiar „mediul înconjurător" al expoziției a exemplificat neajunsurile actualei dezvoltări a aglomerațiilor urbane. Spațiul pînă la Tokyo, pe litoral, este supraaglomerat, determinînd atît o dezvoltare a vieții pe verticală, cît și o coborîre sub pămînt, în adevărate orașe subterane ; grupurile de tineri care-și petrec timpul liber în cafenelele subterane au fost poreclite Mogurazoku, după denumirea unor cîrtițe care trăiesc numai sub pămînt.

Destinul unui obelisc al reginei Egiptului antic, Cleopatra, adus în 1881 la New York, este concludent pentru distrugerile poluării : în 90 de ani, hieroglifele obeliscului expus într-un parc al metropolei americane s-au șters mai mult decît în cei 3 000 de ani anteriori.

În editorialul unui număr consacrat „mediului înconjurător", săptămînalul „Newsweek" (mai 1970) scria : „Pentru fiecare american, putreziciunea mediului înconjurător reprezintă o experiență personală — un pahar cu apă cu impurități, priveliștea unui munte acoperit cu ceață, mirosul acru al fumului industrial sau al eșapamentului automobilelor, zgomotul avioanelor care depășesc bariera dăunătoare auzului". Primarul New Yorkului, John Lindsay, a declarat : „Zgomotul orașului a atins un nivel de intensitate continuu și persistent, încît poate face viața comunității imposibilă". În S.U.A. apa din canalele a 2 000 de orașe se varsă direct în rîuri, dar numai o treime dispun de filtrele necesare. Două accidente petrecute în ultimii ani la New York și la Londra au prefigurat catastrofa la care ne putem aștepta : o inversiune de curenți în atmosferă a dus la acoperirea cu un strat de aer rece a masei de aer cald, împiedicînd, într-o zi senină din 1966, ca fumul și gazele New Yorkului să se înalțe : în numai cîteva ceasuri s-au înregistrat : *168 de morți* din rîndurile bolnavilor cu tulburări respiratorii. Dacă „pălăria" de aer rece n-ar fi dispărut după o zi, la cît s-ar fi ridicat oare numărul morților ? Anterior, la Londra a dăinuit patru zile o ceață densă amestecată cu fum ; consecința persistenței „smogului" cu sulf, după cum s-a constatat la analiza chimică, a determinat o creștere a deceselor cu 1 000 pe zi peste nivelul obișnuit, iar crizele cardiace și respiratorii s-au dublat.

METROPOLE OTRĂVITE

LOCUL CEL MAI „AFUMAT" DIN LUME

„Smogul" a încetat să fie un atribut tipic londonez și, fără a fi părăsit metropola britanică, el a proliferat în Statele Unite. Cel mai elocvent exemplu îl oferă una din citadelele coastei Pacificului — Los Angeles — ale cărei împrejurimi încîntătoare i-au atras cîndva pe regii filmului pentru a crea în decorul oceanic străjuit de munți cetatea de odinioară a cinematografiei — Hollywood. Astăzi, Los Angeles este considerat locul „cel mai afumat" din lume. Cercetările întreprinse înclină să dea vina pe supraaglomerarea neraţională: în cartierul San Fernando Valley, unde pînă la al doilea război mondial locuiau 112 000 persoane, s-au îngrămădit acum 1 500 000 de oameni. Cînd eșapamentele celor patru milioane de automobile din această parte a Californiei își revarsă gazele otrăvitoare în Los Angeles, lumina soarelui se întunecă.

Să nu uităm că datele statistice sînt categorice în privința răspunderii automobilului: din cele 200 milioane tone de reziduuri nocive, care se înalță anual în atmosferă deasupra teritoriului Americii, 94,6 milioane tone provin de la automobile.

La Paris au fost instalate experimental „turnuri aspiratoare" la intersecțiile aglomerate, unde aerul devenise irespirabil. Este imposibil deocamdată de precizat dacă turnurile-filtru produse în Franța se vor generaliza, sau aparatul de absorbție capilară experimentat pe diferite tipuri de automobile în R.F.G. pentru eliminarea gazelor va învinge. Trebuie înscrise la acest capitol și studiile pentru renunțarea la motorul cu ardere internă la vehiculele de transport în orașe, care se propune a fi înlocuit, după toate aparențele, cu motorul electric, capabil să asigure o autonomie de circulație de 100-200 km. Primarul Münchenului, Hans Iochen Vogel, a declarat: „Fiecare milion alocat circulației apropie orașul de moarte"; aceasta nu înseamnă nici pe departe că municipalitatea capitalei bavareze și-ar fi încetinit programul de lărgire a rețelei rutiere în întîmpinarea Jocurilor Olimpice din 1972.

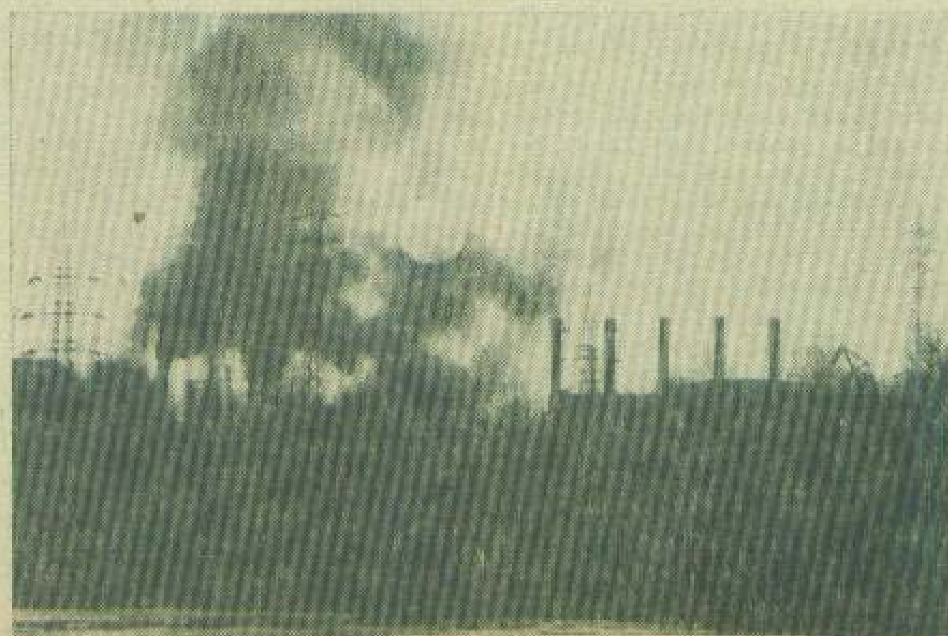
Dintre orașele europene cel mai poluat este Madridul; în opinia primarului capitalei Spaniei, Carlos Arias, această „contaminare se datorește în cea mai largă măsură densității traficului auto și calității combustibilului folosit".

PLANUL CU TREI CULORI

În ultimii ani, de altfel, poluarea atmosferică a încetat să fie exclusiv de domeniul metropolitan și s-a abătut și asupra unor centre cu o populație mai redusă. „«Smog»-ul plutește pretutindeni deasupra Americii!", exclamă îngrijorați specialiștii... Industria cuprului din Arizona răspîndește tone de bioxid de sulf la Phoenix și Tucson. În Florida, gazele emanate de uzinele de fosfați au afectat turmele de oi. Oxidul de sulf, provenit de la centralele electrice și de la diferite uzine (26 milioane tone anual), face ca deasupra multor localități americane cerul să apară în permanență cenușiu. Pentru dificultățile întîmpinate în campania pentru „aer curat" este concludentă situația unei stații de filtrare a apei din orașul texan Houston — în apropierea căreia se află o fabrică de hîrtie; dr. Waltei Quebedeaux, directorul Oficiului districtual antipoluare a declarat: „Cînd bate vîntul, o parte din funinginea provenită de la fabrica de hîrtie intră în apă. Este vorba de apa gata filtrată. Pasul următor al impurităților este deci făcut direct în paharul cu apă de pe masa fiecărui locuitor al orașului".

Unele state americane au ajuns la concluzia că situația este atît de serioasă încît au elaborat „planul de urgență". În Illinois a fost pus la punct un plan cu trei culori: verde, galben și roșu. S-a instituit supravegherea permanentă a nivelului poluării care a atins cea mai înaltă treaptă permisă: în mod normal viața se desfășoară sub semnul verde; cînd nivelul poluării crește o parte din uzine sînt obligate să-și întrerupă lucrul, iar automobilele — cu excepția celor ale salvării, pompierilor și poliției — nu au

Lumina soarelui acoperită de fum: imagine obișnuită — și simbolică! — în marile orașe.

În Anglia a fost pus la punct un instrument simplu pentru verificarea cantității de oxid de carbon evacuate de eșapamentul automobilului. Va fi oare legiferată o asemenea metodă de testare a „respirației" mașinii, la fel cum conducătorii auto, bănuiți de consum de alcool, sînt obligați să sufle în „fiolă" ?

BUCUREȘTI — LA „EXAMENUL POLUĂRII"

La fel ca în toate marile orașe ale lumii, în București există zone unde se înregistrează depășiri ale limitelor admise la unii poluanți : funingine 3-4 ori, pulberi 4 ori, fenoli 10 ori, hidrogen sulfurat 15 ori. În urma unei consfătuiri organizate acum cîtăva vreme sub egida Consiliului Popular al Municipiului București a fost adoptată o decizie prin care întreprinderile vinovate de această stare de lucruri sînt obligate să adopte măsuri antipoluante. Au fost înscrise pe lista unităților primejdioase pentru atmosfera Capitalei noastre 38 de uzine și fabrici și s-a prevăzut ca în problemele protecției mediului înconjurător să fie instituită o răspundere personală, directă, a unor factori de răspundere din uzinele și fabricile respective.

O preocupare importantă în lupta împotriva poluării atmosferei o constituie intensificarea circulației automobilelor, datele organelor sanitare confirmînd existența unei anumite primejdii în locurile unde trec 800-1000 vehicule pe oră. Au fost inițiate măsuri la I.T.B., a fost introdus — în cadrul verificării tehnice a automobilelor — și „examenul" eliminării unei cantități prea mari de impurități, iar la Institutul de cercetări pentru prelucrarea petrolului din Ploiești se fac cercetări pentru elaborarea de soluții antipoluante, care pot reduce gazele toxice din carburanți.

voie să circule cît timp durează culoarea galbenă. În sfîrșit, în caz de alarmă, se proclamă starea „roșie" și se întrerupe orice activitate, în afară de încălzirea spitalelor și munca în brutării. Deși situația cea mai critică nu s-a înregistrat încă, totuși planul dovedește că ea poate să apară în orice moment. Preocuparea față de starea mediului înconjurător este atît de intensă, încît după o emisiune de televiziune referitoare la primejdia poluării în Texas s-au primit a doua zi 80 000 de scrisori care cereau — în majoritate — să se adopte măsuri urgente.

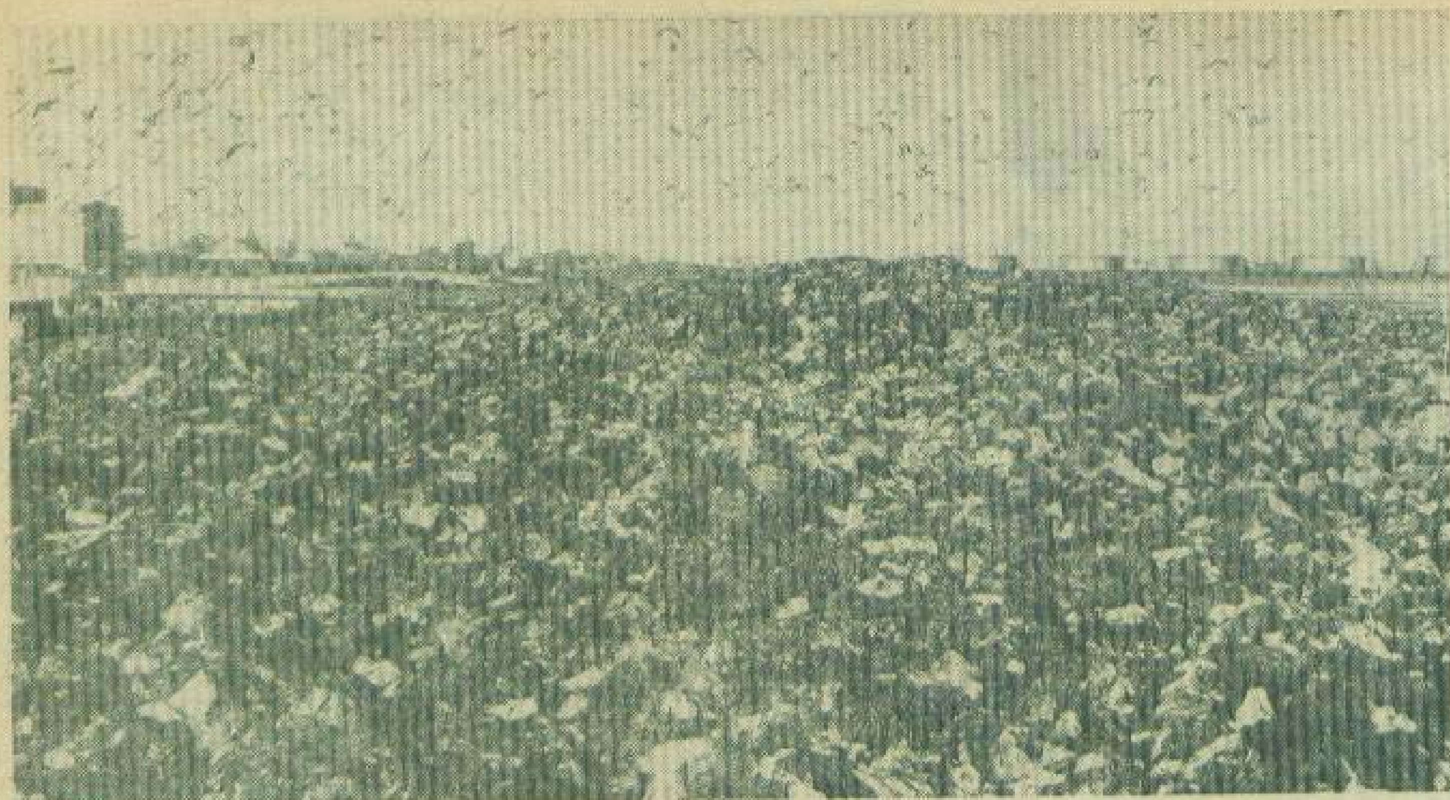
Ecologii și ceilalți specialiști în problemele mediului înconjurător consideră că în țările puternic dezvoltate industrial trebuie să se acționeze de urgență și, în primul rînd, să nu se îngăduie răpirea mereu a altor terenuri pentru diferite construcții. Un comitet interministerial a propus, în Franța, ca statul să cumpere terenurile din jurul orașelor pentru a împiedica lărgirea „zonelor fumeginde". Profesorul de biologie La Mont Cole, de la Universitatea americană Cornell, a declarat : „Nu putem să ne îngăduim luxul să renunțăm anual la milioane de acri de fotosinteză (producătoare de oxigen) pentru construirea de autostrăzi și uzine consumatoare de oxigen".

SPRE ORAȘE CU UN MILIARD DE LOCUITORI ?!

Dincolo de apelurile pentru „înapoiere la natură" și de respingerea de către municipalitatea vreunui oraș a cîte unui proiect pentru construirea unei uzine sau unui aeroport, se pune problema găsirii unor soluții de ansamblu. În această ordine de idei se înscriu studiile constructorilor, economiștilor, sociologilor, psihologilor și specialiștilor în alte domenii.

Majoritatea specialiștilor susțin că omul trebuie să se adapteze vieții „pe verticală". Astfel, s-au elaborat proiecte pentru ca uzinele și fabricile să aibă coșuri de 360 m, ceea ce reprezintă *dublul* celor actuale și de patru ori al celor de acum un deceniu. Dar viața pe verticală presupune în primul rînd construirea de mari ansambluri arhitectonice. Necesitatea lor este relevată de faptul că se așteaptă ca orașele să crească într-un ritm impresionant : metropolele vor deveni adevărate megalopolis. Un specialist ilustru în urbanistică, prof. Kingsley Davis, de la Universitatea californiană Berkeley, a evaluat că în viitoarele cîteva decenii aproximativ *15 miliarde* de oameni vor locui în orașe, iar cel mai mare oraș din lume va număra 1,3 miliarde de locuitori, adică de 186 de ori populația de astăzi a Londrei. Se înțelege că oricît de exagerată ar fi această prognoză totuși dezvoltarea urbană tradițională, „casă lîngă casă", sau chiar cea considerată modernă, deocamdată, în elaborarea proiectanților vor fi în curînd depășite.

Orașul devine metropolă și încă o metropolă otrăvită, iar metropola se transformă treptat în megalopolis. Fiecare spațiu va suporta în curînd greutatea zecilor de etaje. De pe acum nu mai este ceva senzațional, nu numai la New York, dar și la Paris sau chiar la Bruxelles, să fie achiziționate case cu multe

La doi pași de Veneția... Chiar în vechea republică a dogilor echilibrul naturii, atît de solid protejat de ape, este amenințat de reziduurile instalațiilor industriale, revărsate haotic pe țărmul îngust.

METROPOLE OTRĂVITE

etaje pentru a fi dărîmate și în locul lor să fie înălțate clădiri cu un număr dublu sau triplu de etaje. Metropolele devin într-o asemenea măsură orașe „fără viață" astfel încît locuitorii orașelor se refugiază la periferie în căutare de spații verzi, de pomi, de piețe largi... Pe de altă parte, „megalopolis" cu zeci de etaje, pe un spațiu limitat și, într-un sens neorganizat, duce la asfixiere. Cum suprafața disponibilă pentru construcții este, vrînd-nevrînd, limitată, ceea ce împiedică dezvoltarea pe orizontală, se ia în considerare „cîștigarea de spațiu" în altitudine.

METROPOLE „CURATE" — UN NOU PACT AL OMULUI CU NATURA

„Numai zgîrie-norii — aprecia revista „Science et Avenir" (iunie 1970) — îngăduie, la o densitate egală de populație, să se realizeze un spațiu liber fără de care orașul nu mai este decît o junglă monstruoasă de beton. Dintr-o dată problema circulației și organizării urbane se pune în termeni noi. Populația se concentrează în puncte precis determinate. Aceasta înseamnă că mijloacele de transport *orizontale*: automobile, metro, autobuze etc. converg spre centrele unde sînt legate de mijloace de transport *verticale*: ascensoarele. La fel, diferitele rețele de apă, telefon, gaz, electricitate etc. nu se ramifică spre unități mici, ci sînt îndreptate spre centre importante. Structurile urbane pot fi organizate pe baze mai raționale".

În prezent, ideea „orașelor în orașe" cîștigă teren, dar problemelor ridicate de noile dimensiuni urbanistice nu le-au fost date deocamdată toate răspunsurile: climatizarea și circulația în superzgîrie-nori, reacția omului care știe că sub etajul 50 sau 30 plouă și el lucrează la lumina unui soare radios, împărțirea terenurilor între „super-hiper-zgîrie-nori" pentru ca să fie „recîștigate" spații verzi între ansamblurile arhitectonice — multe probleme previzibile și altele imprevizibile așteaptă soluții. Există deci speranțe că într-un tîrziu, dar nu prea tîrziu, „pactul" omului cu natura va fi reînnoit. Dar cînd oare înfloritoarele megalopolis vor lua locul metropolelor otrăvite sau în curs de otrăvire?

Nu mă mai întorc în rai!

N-am vrut să plec în delegaţie. Cînd serviciul III (serviciul de propagare a superstiţiilor) din cadrul Direcţiei generale de menţinere a misticismului a celui de-al Şaptelea Cer mi-a adus la cunoştinţă că trebuie să mă deplasez pe Pămînt şi să verific agenţiile noastre de acolo, am tras repede o fugă la cabinetul medical al Purgatoriului şi am făcut rost de un certificat de concediu medical. Diagnostic : intoxicaţie cu tămiie. Medicul de acolo a fost foarte înţelegător cînd a văzut că de sub aripa mea se iveşte capătul unui cartuş cu „Pall Mall", strecurat la noi în rai de un contrabandist recent decedat.

Ce nevoie aveam eu de deplasare ? Era atît de bine la locul meu de verdeaţă şi odihnă... Masă la timp, rugăciuni imprimate la magnetofon, reuniuni de două ori pe săptămînă (e drept că n-aveam voie să dansăm decît „Hora sfinţilor" şi „Sîrba popilor", dar ne mai ascundeam şi noi după cîte un nor). Ba cînd Sf. Petru adormea la poartă (sfîntul moţăie tot mai des de la o vreme încoace, de cînd a intrat în paza civilă contractuală), ne mai strecuram pe afară şi trăgeam cîte o fugă la un coniac mic cu pepsi în Iadul de noapte.

Atît a aşteptat Heruvimul Ionescu ! Să audă că nu vreau să plec. A sărit de îndată, oferindu-se să plece el în locul meu. Asta mi-a dat de gîndit. Heruvimul Ionescu a fost în viaţa pămintească revizor contabil, om atît de obişnuit cu controalele şi deplasările, încît era cît pe ce să ajungă în iad. Dar a avut pe cineva, nu ştiu ce şi nu ştiu cum, şi a scăpat doar cu o spovedanie lungă şi cu 30 de mătănii cu avertisment.

Ei, mi-am zis eu, dacă Ionescu sare să plece în locul meu, el care trage chiulul şi de la slujba învierii şi nu face nimic altceva decît să joace toată ziua rummy cu foştii chibiţi din Cişmigiu, înseamnă că merită să merg.

Aşa că, m-am făcut pe loc sănătos şi m-am oferit să plec. Aveam totuşi mari îndoieli. Ce să verific pe pămînt, vorba aceea, la mama ateismului ? ! Unde o să trag, unde o să mănînc, iar să bat la uşile hotelurilor şi să mănînc iaurt cu linguriţa... Că eu, datorită iaurtului am ajuns în cer. Adică nu datorită iaurtului propriu-zis, ci trăbănţelului pe care mi l-am cumpărat după ce am terminat cura şi cu care am nimerit în primul pom care nu s-a dat la o parte.

Ei, dar eram gata de plecare. Cînd a văzut Heruvimul Ionescu că sînt hotărît să merg, m-a tras de nimb şi mi-a şoptit :

— Să-ţi vînd un pont : cazează-te la familia Stoica, din comuna Maluri, judeţul Dîmboviţa.

— La care Stoica ? Nicolae ?

— Da, da. Au acolo o casă pentru oaspeţii din rai, o minunăţie. Vilă !

— Cum ? Vilă ?...

— Ei, şi tu ! Lăcaş de rugăciuni...

— Bine, dar Stoica nu face parte din secta „Oastea Domnului" ?

— Ba da.

— Păi, această sectă nu neagă existenţa oricărui lăcaş special pentru rugăciuni ? Nu tocmai asta e specificul ei ?

— Fii serios ! Stoica e om cu experienţă. A făcut şi puşcărie, pentru înşelăciune.

— Cu ce bani şi-a construit casa ?

— A strîns „cotizaţii" de la „credincioşi". Cîţiva fraieri pe care i-a găsit în comuna lui şi prin localităţile din jur : Măneşti, Tătărani, Moroeni, Viişoara, Lucieni şi Valea Lungă.

— Dar cum de i-a păcălit Stoica pe „credincioşi" ?

— E și nevastă-sa la mijloc, Virginia. Și-a făcut reclamă că întreține **relații intime** cu Duhul Sfînt.

Așa am ajuns eu la **Templul domnului** din comuna Maluri și am fost primit, într-adevăr, pe cinste. Tocmai plecaseră cei cîțiva „cotizanți" și Stoica făcea casa. Era nervos, că unul dintre ei îi adusese un covor pe fond bleu-ciel, cînd el avea nevoie în sufragerie de unul pe **fond grena**. Dar păcătosul de om înțelesese greșit **mesajul** și pentru asta era și **predicatorul** Stoica nervos.

La început am fost tratat cu circumspecție, chiar și după ce am prezentat delegația și celelalte hîrtii. Dar cînd am adus vorba despre Heruvimul Ionescu, s-a schimbat socoteala! Au zăvorît poarta, au tras perdeaua în geamuri și ne-am pus pe treabă. După vreo cinci ore de control sever, m-am împiedicat și am răsturnat masa. Am spart patru pahare și am pătat fața de masă. Nu mai știam cum să mă scuz, dar **predicatoarea** Virginia mi-a zis:

— Lăsați, nu-i nimic, că sînt sfințite!

— Păăi, to... to... toc-mai ddde..., aceea...

— Aduc oamenii altele. Sînt doar pentru *templu!*

Am stat la familia Stoica o săptămînă întreagă, dar nu mai vroiau să-mi dea drumul. Degeaba ziceam eu că trebuie să merg și la Dărmănești și Iteani ca să verific și pe „Martorii lui Iehova".

— Lasă, dom'le (acum mă tutuia), îi chemăm noi aici, mi-a zis Stoica. De cine ai nevoie?

— De **servii** principali: Toader Mandiuc și Dumitru Pricop.

I-au anunțat prin **curier**, dar n-a venit decît Mandiuc. A adus în schimb cîteva **martore**, destul de bine făcute și amatoare de o aventură cu cineva de sus. Pricop avea ceva încurcături cu fiica lui adoptivă, care rămăsese însărcinată și nu se mai știa acum ce va rămîne Pricop — tată ori soț — iar copilului ce rudă îi va fi — tată sau bunic?

Cînd am văzut ce fel de băiat este Mandiuc, nici nu l-am mai verificat, întocmind pe loc procesul-verbal în care am scris că secta este gata pregătită pentru **Bătălia Armaghedonului**, cum numesc ei a doua venire a lui Iehova.

Între timp am verificat, fără să vreau, și restrînsa sectă a **corturarilor.** Credința lor este că revenirea lui Hristos va fi anunțată prin hărmălaie mare de tobe și trîmbițe, după care vor trăi 500 de ani oamenii pe care evenimentul îi va surprinde în corturi. Sînt excluse corturile turistice și campingurile de orice fel. Nu știu care puști obraznic a pus mîna pe toba veche a primăriei și a început s-o bată prin satul în care mă aflam. **Corturarii** au lăsat totul baltă și au fugit, cu cățel și cu purcel, în corturile gata pregătite. Geaba le-am spus că e o alarmă falsă, ei n-au vrut să mai iasă de acolo cu nici un chip. În zadar le-am zis să sloboade cel

puțin oile și viței, că chiar dacă Domnul le găsește înghesuite în corturi, tot nu le mîntuiește! Ei nu și nu; spuneau că ce vor mînca 500 de ani dacă toate din jur vor pieri. I-am lăsat în pața Domnului, înghesuiți cu orătăniile lor și m-am înapoiat la familia Stoica. Aceștia însă închiseseră **Templul**. Se vede că se săturaseră de musafiri din cer.

Dar nici eu n-aveam de gînd să mă mai întorc în rai, după ce am văzut cît de bine e în deplasare. Așa că am început vrăjitorii și ghiceli pe cont propriu. Mergea greu, clienți puțini: lumea s-a deșteptat. În plus, nici nu aveam experiență, deoarece una e pregătirea superioară, făcută acolo sus, și alta e practica. M-am aciuat însă pe lîngă o „profesionistă", anume Olimpia Dorobanțu din Beleți-Argeș. Lecția am învățat-o repede asistînd-o pe ea într-o gară.

A intrat mai întîi în vorbă cu un bărbat încălțat în cizme și cu o fetișcană rînjită:

— E frumoasă vremea, a zis **vrăjitoarea**.

— Ce-ai zis?, a întrebat bărbatul.

— Că vremea e bună...

— Aha!... E faină...

— Și nici mîine n-o să plouă.

— Dar ghe unghe știți dumniavoastră?

— Sînt ghicitoare.

— Nu zăio!

— Vă dovedesc. Nu-i așa că sînteți ardelean?

— Ba ăi! Dar ghe unghe îți fi știut?

— Păi, dacă sînt ghicitoare!

— Șe vorbești mătăluță?, s-a băgat în vorbă și fetișcana. Dar pi mini nu mă mai ghișești!

— Stai puțin, să mă uit în palma dumitale! Ești **moldoveancă!**

Tînăra, ca și bărbatul în cizme, au rămas cu gura căscată de atîta putere divină și au cerut să le ghicească fiecăruia viitorul. Contra cost, bineînțeles.

Rețeta se schimbă, după împrejurări, dar nu există să nu scoatem cîteva sute de lei zilnic. De asta nici nu mă mai întorc în rai. Și nici în calendarul religios n-o să mai figurez vreodată.

Sfîntul PONCU